

**TÜRKİYE’DE KAMU ÜNİVERSİTELERİ VE
SOSYAL HİZMET İLİŞKİSİ: KARABÜK
ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ**

**2022
YÜKSEK LİSANS TEZİ
KAMU YÖNETİMİ**

Muhammet ADALAR

**Danışman
Doç. Dr. Metin ÖZKARAL**

**TÜRKİYE’DE KAMU ÜNİVERSİTELERİ VE SOSYAL HİZMET İLİŞKİSİ:
KARABÜK ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ**

Muhammet ADALAR

Doç. Dr.Metin ÖZKARAL

T.C.

Karabük Üniversitesi

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü

Kamu Yönetimi Anabilim Dalında

Yüksek Lisans Tezi

Olarak Hazırlanmıştır

KARABÜK

Nisan 2022

İÇİNDEKİLER

İÇİNDEKİLER	1
TEZ ONAY SAYFASI.....	4
DOĞRULUK BEYANI	5
ÖNSÖZ	6
ÖZ.....	7
ABSTRACT.....	8
ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ.....	9
ARCHIVE RECORD INFORMATION	10
KISALTMALAR	11
ARAŞTIRMANIN KONUSU	13
ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ.....	13
ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ.....	14
ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM	14
EVREN VE ÖRNEKLEM	15
KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER	15
1. SOSYAL HİZMET NEDİR?	16
1.1. Sosyal Hizmetin Tarihsel Gelişimi.....	18
1.1.1. Refah Devleti/Sosyal Devlet Kavramlarının Ortaya Çıkışı	18
1.1.2. Türkiye’de Sosyal Hizmetin Gelişimi	21
1.2. Sosyal Hizmetin Önemi ve Amacı.....	22
1.3. Sosyal Hizmetlerde Kuram ve Yaklaşımlar	24
1.3.1. Sistem Kuramı	24
1.3.2. Ekolojik Yaklaşım.....	26
1.3.3. Güçlendirme Yaklaşımı.....	28
1.4. Okul Sosyal Hizmeti.....	30

1.4.1.	Okul Sosyal Hizmetinin İşlevleri	31
1.4.2.	Sosyal Hizmet Uzmanlarının Okullardaki Önemi	32
1.5.	Üstün Yetenekli Çocuklar	33
1.5.1.	Üstün Yetenekli Çocukları Ayırt Etme Yöntemleri	34
1.5.1.1.	Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM)	34
1.5.1.2.	Rehberlik ve Araştırma Merkezi (RAM)	35
1.6.	Engellilik	36
1.6.1.	Engellilik Modelleri	37
1.6.2.	Engellilik Türleri	39
1.6.3.	Türkiye’de Engellilere Sunulan Hizmetler	41
1.6.4.	Engellilik ve Sosyal Hizmet	45
2.	ÜNİVERSİTE SOSYAL HİZMETİNE GİRİŞ	47
2.1.	Üniversite Nedir?	47
2.2.	Geçmişten Günümüze Üniversite	47
2.3.	Üniversite ve Sosyal Hizmet İlişkisi	48
2.4.	Türkiye’deki Kamu Üniversitelerinde Uygulanan Sosyal Hizmetlerin Mevcut Durumu	49
2.4.1.	Engelliler İçin Yapılan Çalışmalar	50
2.4.2.	Çocuklar İçin Yapılan Çalışmalar	53
2.4.3.	Üstün Yetenekli Çocuklar İçin Yapılan Çalışmalar	55
2.4.4.	Kadınlar İçin Yapılan Çalışmalar	55
2.4.5.	Yaşlılar İçin Yapılan Çalışmalar	58
3.	KARABÜK ÜNİVERSİTESİNDE SOSYAL HİZMET	67
3.1.	Karabük Üniversitesinin Kısa Tanıtımı	67
3.2.	Karabük Üniversitesi ve Sosyal Hizmet	68
3.2.1.	Beslenme Hizmetleri	68
3.2.2.	Sağlık Hizmetleri	71
3.2.3.	Engelliler İçin Sağlanan Hizmetler	73
3.2.3.1.	Engelli Öğrenci Birimi	73
3.2.3.2.	Kullanıma Sunulan İmkanlar	74
3.2.4.	Uluslararası Öğrenciler İçin Sağlanan Hizmetler	75
3.2.5.	Çocuklar İçin Sağlanan Sosyal Hizmetler	77
3.2.5.1.	Çocuk Üniversitesi	77

3.2.5.2. Çocuk Gelişimi Uygulama ve Araştırma Merkezi	79
3.2.6. Sosyal Aktiviteler	80
3.2.6.1. Öğrenci Kulüpleri	82
3.2.6.2. Eğitim Kursları ve Çevrimiçi Faaliyetler	84
3.2.6.3. Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal Sorumluluk Projeleri	85
SONUÇ	89
KAYNAKÇA.....	99
TABLolar LİSTESİ	108
ŞEKİLLER LİSTESİ	109
ÖZGEÇMİŞ	110

TEZ ONAY SAYFASI

Muhammet ADALAR tarafından hazırlanan “TÜRKİYE’DE KAMU ÜNİVERSİTELERİ VE SOSYAL HİZMET İLİŞKİSİ: KARABÜK ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ” başlıklı bu tezin Yüksek Lisans Tezi olarak uygun olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Metin ÖZKARAL

.....

Tez Danışmanı, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Bu çalışma, jürimiz tarafından Oy Birliği ile Kamu Yönetimi Anabilim Dalında Yüksek Lisans tezi olarak kabul edilmiştir. 22.04.2022

Ünvanı, Adı SOYADI (Kurumu)

İmzası

Başkan : Doç. Dr. Metin ÖZKARAL (KBÜ)

.....

Üye : Doç. Dr. Emine ÇELİKSOY (ÇKÜ)

.....

Üye : Dr. Öğr. Üyesi Utku AYBUDAK (KBÜ)

.....

KBÜ Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Yönetim Kurulu, bu tez ile, Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalında yüksek lisans tezi derecesini onamıştır.

Prof. Dr. Hasan SOLMAZ

.....

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürü

DOĞRULUK BEYANI

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum bu çalışmayı bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı herhangi bir yola tevessül etmeden yazdığımı, araştırmamı yaparken hangi tür alıntıların intihal kusuru sayılacağını bildiğimi, intihal kusuru sayılabilecek herhangi bir bölüme araştırmamda yer vermediğimi, yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu ve bu eserlere metin içerisinde uygun şekilde atıf yapıldığını beyan ederim.

Enstitü tarafından belli bir zamana bağlı olmaksızın, tezimle ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak ahlaki ve hukuki tüm sonuçlara katlanmayı kabul ederim.

Adı Soyadı: Muhammet ADALAR

İmza :

ÖNSÖZ

Tez konusunu belirlediğim ilk günden beri, sahip olduğuengin bilgilerle çalışmanın her aşamasında bana rehber olan, tecrübelerini paylaşan ve bir arkadaş gibi samimi davranarak bu süreci yürütmemde yardımcı olan sayın hocam Doç. Dr. Metin ÖZKARAL’a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Hem bu süreçte hem de hayatımın her alanında bana maddi ve manevi destek olan ve ebediyen minnettar kalacağım sevgili aileme sonsuz şükranlarımı sunarım. Ayrıca bu zamana kadar her türlü desteğini yanımda hissettiğim ve 2021 yılında bir salgın hastalık sonucu aramızdan ayrılan aile büyüğümüz sevgili dedem Mahir YILMAZ’ı rahmetle ve minnetle anıyorum.

ÖZ

Sosyal hizmet toplumdaki tüm bireylerin refah seviyelerini olabilecek en iyi seviyede tutmayı amaçlamaktadır. Bu amacın gerçekleştirilebilmesi için hem toplumsal hem de bireysel olarak destek sağlayacak uygulamalar geliştirilmektedir. Türkiye’de bu çalışmalar özellikle Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı koordinasyonunda yapılmaktadır. Ayrıca vakıflar, dernekler, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler ve üniversiteler de bu çalışmalarda aktif olarak rol almaktadırlar. Üniversitelerin hem fikir üretici hem de uygulayıcı olarak sosyal hizmet alanına önemli katkıları bulunmaktadır. Çalışmanın odak noktası kamu üniversitelerinde var olan sosyal hizmet uygulamalarını tespit etmek, analiz etmek ve değerlendirme yapmaktır. Bu değerlendirme sonucunda üniversitelerde uygulanan sosyal hizmetlerin hem olumlu hem de eksik yönleri üzerinde durulmuş ve ortaya koyulabilecek yeni hizmetlerin neler olabileceği ile ilgili tavsiyeler sunulmuştur. Yükseköğretim Kurulu üniversitelerdeki sosyal faaliyetlerin gelişimi için teşvik edici uygulamalar geliştirmektedir. Özellikle büyük şehirlerde bulunan üniversitelerin diğer üniversitelere göre sosyal faaliyet alanlarının daha geniş olduğu görülmektedir. Araştırmalar sonucunda üniversitelerin hem öğrenciler için hem de toplumdaki çocuklar, yaşlılar, kadınlar, engelliler ve dezavantajlı gruplar için hayata geçirdiği çok sayıda sosyal hizmet tespit edilmiştir. Çalışmada Karabük Üniversitesinin yanında çeşitli kamu üniversitelerinden de örneklerle yer verilmiştir. Konunun daha iyi anlaşılabilmesi açısından da örnek olarak bahsedilen üniversitelerdeki sosyal hizmetlerin karşılaştırmaları yapılmıştır. Elde edilen bulgular sonucunda üniversitelerde uygulanan sosyal hizmetlerin hem öğrencilere hem de topluma olan faydası daha net anlaşılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kamu Yönetimi; Sosyal Hizmet; Sosyal Devlet; Üniversite

ABSTRACT

Social service aims to keep the welfare level of all individuals in the society at the best possible level. In order to achieve this goal, applications are developed that will provide support both socially and individually. In Turkey, these studies are carried out especially under the coordination of the Ministry of Family and Social Services. In addition, foundations, associations, non-governmental organizations, local governments and universities take an active role in these studies. Universities make important contributions to the field of social work as both idea generators and practitioners. The focus of the study is to identify, analyze and evaluate the existing social work practices in public universities. As a result of this evaluation, both the positive and deficient aspects of the social services implemented in universities were emphasized and recommendations were presented about what new services could be. The Council of Higher Education develops encouraging practices for the development of social activities in universities. It is seen that especially the universities in big cities have wider social activity areas compared to other universities. As a result of the researches, it has been determined that many social services implemented by universities both for students and for children, elderly, women, disabled and disadvantaged groups in the society. In the study, besides Karabuk University, examples from various public universities are also included. In order to better understand the subject, comparisons of social services in universities mentioned as examples were made. As a result of the findings, the benefits of social services applied in universities both to students and to society are understood more clearly.

Keywords: Public Administration; Social Service; Social State; University

ARŞİV KAYIT BİLGİLERİ

Tezin Adı	Türkiye’de Kamu Üniversiteleri ve Sosyal Hizmet İlişkisi: Karabük Üniversitesi Örneği
Tezin Yazarı	Muhammet ADALAR
Tezin Danışmanı	Doç. Dr. Metin ÖZKARAL
Tezin Derecesi	Yüksek Lisans Tezi
Tezin Tarihi	22. Nisan. 2022
Tezin Alanı	Kamu Yönetimi
Tezin Yeri	KBÜ/LEE
Tezin Sayfa Sayısı	112
Anahtar Kelimeler	Kamu Yönetimi; Sosyal Hizmet; Sosyal Devlet; Üniversite

ARCHIVE RECORD INFORMATION

Name of the Thesis	Relationship Between Public Universities and Social Service in Turkey: Karabuk University Example
Author of the Thesis	Muhammet ADALAR
Advisor of the Thesis	Assoc. Prof. Metin ÖZKARAL
Status of the Thesis	Master Thesis
Date of the Thesis	22. April. 2022
Field of the Thesis	Public Administration
Place of the Thesis	KBU/LEE
Total Page Number	112
Keywords	Public Administration; Social Service; Social State; University

KISALTMALAR

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	: Adı geçen eser
BİLSEM	: Bilim ve Sanat Merkezleri
DHA	: Demirören Haber Ajansı
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
EHİS	: Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme
E-KPSS	: Engelli Kamu Personeli Seçme Sınavı
FTGSF	: Fethi Toker Güzel Sanatlar Fakültesi
HIV	: Human Immunodeficiency Virus
IASSW	: Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği
IFSW	: Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu
KBÜ	: Karabük Üniversitesi
KHK	: Kanun Hükmünde Kararname
KYGM	: Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğü
MTV	: Motorlu Taşıt Vergisi
MYO	: Meslek Yüksekokulu
NIA	: National Institute on Aging (Ulusal Yaşlanma Enstitüsü)
ÖSYM	: Öğrenci Seçme ve Yerleştirme Merkezi
ÖTV	: Özel Tüketim Vergisi
RAM	: Rehberlik ve Araştırma Merkezi
s.	: Sayfa
SHÇEK	: Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu
SYDTF	: Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu'nun

TCDD	: Türkiye Cumhuriyeti Devlet Demiryolları
THE	: Times Higher Education
TÖMER	: Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi
TÜİK	: Türkiye İstatistik Kurumu
YÖK	: Yükseköğretim Kurulu

ARAŞTIRMANIN KONUSU

Bu tezin konusu ilk olarak sosyal hizmetin kavramsal, kuramsal, tarihsel ve yöntemsel açıdan incelenip açıklanması, ikinci olarak da kamu üniversitelerinde sosyal hizmet bağlamında ne tür uygulamaların gerçekleştirildiğini tespit edip, bu uygulamaların hem olumlu yönlerini hem de eksiklerini ortaya koyarak bir değerlendirme yapmaktır.

Bu çalışmada Türkiye'deki kamu üniversitelerinde sağlanan sosyal hizmetler Karabük Üniversitesi örneği üzerinden incelenmiştir. Birinci bölümde ilk olarak sosyal hizmetin kavram olarak tanımı, tarihçesi ve kuramları hakkında bilgilendirme yapılmıştır. Sonrasında sosyal hizmetle ilişkili gruplardan olan çocuklar ve engelliler için yapılan araştırmalar açıklanmıştır. İkinci bölümde üniversitelerde uygulanan sosyal hizmet faaliyetleri ile ilgili yapılan araştırmanın sonuçları paylaşılmıştır. Ayrıca çeşitli üniversitelerden örnekler verilerek sosyal uygulamaların dezavantajlı gruplarla olan ilişkisi ortaya koyulmuştur. Üçüncü bölüme geçildiğinde örnek olarak verilen Karabük Üniversitesinin tanıtımı ve ardından da üniversitede sağlanan sosyal hizmetlerin incelemesi yapılmıştır. Çalışmanın sonunda ise yapılan araştırmalar sonucunda elde edilen bilgilere dayanılarak hem olumlu görülen faaliyetler hem de yetersiz görülen hizmetler değerlendirilmiştir. Ayrıca ikinci bölümde bahsedilen diğer üniversitelerdeki uygulamalar ile bir karşılaştırma yapılarak dikkate değer sonuçlara varılmıştır. Tespit edilen noksanlar için de tavsiyelerde bulunulmuştur.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Sosyal hizmetin ilk ortaya çıkışı 16-17. yüzyıllara kadar dayanmaktadır. İlk dönemlerinde sosyal refah veya refah devleti anlayışıyla çalışmalar yapılmış sonrasında daha geniş kitleleri de içine alan modeller geliştirilmiştir. Başlangıçta gönüllü eylemlerden oluşan bu hizmetler, ilerleyen dönemlerde devletlerin görev tanımları içerisinde kendisine yer bulmuştur. Sosyal hizmet günümüzde insan haklarını dikkate alarak tüm insanları kapsayan bir model haline gelmiştir. İnsanların karşılaştıkları sorunlara çözüm üretmek ve hayat standartlarını yükseltmek için yapılabilecek her türlü eylemler, sosyal hizmetin konusunu oluşturmaktadır. Sosyal hizmet kuram ve yöntemleri de yapılacak her uygulama için yol gösterici bir rehber konumundadır.

Bu araştırma günümüzde işlevleri oldukça yükselen üniversite kurumları için, eksiklik hissedildiği düşünülen bir alanda yapılmıştır. Günümüzde Türkiye'nin her şehrinde üniversite mevcuttur. Fakat üniversitelerin sadece bir eğitim kurumu olarak değerlendirilmesi hata olacaktır. Öyle ki üniversiteler bireylerin sosyal ihtiyaçlarına ve yaşam kalitelerine de önem vermektedir. Çalışmada örnek olarak gösterilen Karabük Üniversitesi, 2007 yılında kurulmuş genç bir üniversitedir. Günden güne gelişimini sürdüren bir üniversite olan KBÜ'nün, sosyal hizmet bağlamında kullanıma sunduğu çok sayıda uygulama ve faaliyet bu çalışmada incelenmiştir. Bu araştırmayla birlikte, son yıllarda yeni yeni konuşulmaya başlayan üniversitelerdeki sosyal hizmet konusunda hissedilen eksikliği bir nebze olsun gidermek ve yeni fikirlerin üretilmesi için yardımcı olmak amaçlanmıştır.

ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışma için teorik bilgilerin araştırılma yöntemi basılı yayınların ve internet sayfalarının incelenmesi, diğer araştırmaların yöntemi ise sahada yapılan gözlem ve alanında yetkili kişilerle yapılan röportajlardır.

ARAŞTIRMA HİPOTEZLERİ / PROBLEM

Araştırmanın problemi sosyal hizmet kavramının tarihsel gelişimi ve yöntemlerinin yanında, sosyal hizmetle ilişkilendirilen grupların araştırılmasıdır. Araştırmanın hipotezi ise kamu-sosyal hizmet ilişkisinden yola çıkarak kamu üniversitelerinde uygulanan sosyal hizmet uygulamalarının incelenmesidir.

- a) “Sosyal Hizmet” kavramı nedir?
- b) “Sosyal Hizmet”in tarihsel serüveni nedir?
- c) “Sosyal Hizmet”in kullandığı kuram ve yöntemler nelerdir?
- d) Okullarda uygulanan sosyal hizmetlerin kapsamı nedir?
- e) Çocuklar için düşünülen bir sosyal hizmet olan “üstün yeteneklilik” nedir?
- f) Örneklerden yola çıkarak kamu üniversitelerinde uygulanan sosyal hizmetler nelerdir?
- g) Üniversitelerde tespit edilen sosyal hizmetlerin güçlü ve zayıf yönleri nelerdir?
- h) Üniversitelerin sosyal hizmeti daha iyi uygulayabilmesi için ortaya koyulan tavsiyeler nelerdir?

EVREN VE ÖRNEKLEM

“Türkiye’de Kamu Üniversiteleri ve Sosyal Hizmet İlişkisi: Karabük Üniversitesi Örneği” isimli bu çalışmada evren Türkiye’de faaliyet gösteren tüm kamu üniversitelerinden oluşmaktadır. Çalışmanın örneklemini ise bir kamu üniversitesi olan Karabük Üniversitesi’dir.

KAPSAM VE SINIRLILIKLAR/KARŞILAŞILAN GÜÇLÜKLER

Bu çalışma için araştırmalara başlandığı yıl dünyayı etkisi altına alan Covid-19 salgın hastalığı ortaya çıkmıştır. Bu salgın hastalıktan dolayı üniversiteler örgün eğitimi durdurmuş ve uzaktan eğitim sistemine geçmişlerdir. Bu nedenle üniversitelerde yapılan sosyal hizmet faaliyetleri de durma noktasına kadar gelmiştir. Bu zaman zarfında çalışmanın ilerlemesi için Karabük Üniversitesinde yapılacak gözlem ve araştırmalar da sekteye uğramıştır.

1. SOSYAL HİZMET NEDİR?

Kamu yönetiminde devletin üç temel fonksiyonu vardır. Bunlar klasik, kaynakları harekete geçirici ve sosyal devlet fonksiyonlarıdır (Eryılmaz, 2015, s. 26). Sosyal devlet anlayışı ilk uygulamaların ortaya çıktığı 16. yüzyıldan bu yana sürekli bir gelişim göstermiştir. Özellikle dünya savaşlarından sonra toplumlar ciddi anlamda sıkıntılar yaşamış ve bu sıkıntılar karşısında insanlar tüm dünyayı kapsayacak iyileştirici modeller üzerinde çalışmışlardır. Sosyal devlet anlayışı da bu dönemde kendisine büyük bir çalışma alanı bulmuştur. Modern dönemde artık sosyal hizmet olarak da adlandırılan bu alan, insan haklarına saygı temeline oturtulmuş ve tüm insanları kapsayan bir model haline gelmiştir.

Uluslararası Sosyal Hizmet Okulları Birliği (IASSW) ve Uluslararası Sosyal Hizmet Uzmanları Federasyonu (IFSW) sosyal hizmeti uygulamaya dayalı, sosyal değişimi ve gelişimi destekleyen, sosyal uyumun ve insanların iyilik durumlarının geliştirilmesi için güçlendirmeyi ve özgürleştirmeyi amaçlayan bir akademik disiplin olarak tanımlar (www.ifsw.org). Sosyal hizmet, insanların yaşam kalitesini anlamayı ve geliştirmeyi amaçlayan planlı çabalar bütünü olan bir disiplin ve meslektir (Duyan, 2019, s. 6). Başka bir ifadeyle toplumsal iyilik halini artırmak amacıyla sosyal değişime, insan ilişkilerinde sorun çözmeye, güçlenmeye ve özgürleşmeye katkı sağlayan bir meslektir (Thompson, 2014, s. 35). Bireylerin toplum içinde kendilerini ifade edebilmeleri, yaşam standartlarının iyileştirilmesi ve toplumda sosyal adaletin sağlanmasına yönelik programlar bütünüdür (Acar, Negiz ve Akman, 2013, s. 25). Sosyal hizmet, toplumda ayakta kalma, kendini benimsetme, yaşamını sürdürme, toplumla kaynaşma, refah düzeyini koruma ve arttırma olanakları doğuştan, sonradan ya da geçici olarak yok olan ya da kısıtlanmış olanlara verilen hizmettir (Tomanbay, 2002, s. 27)

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nın 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu'nun 3. maddesinde sosyal hizmetin tanımı şöyle ifade edilmiştir:

Kişi ve ailelerin kendi bünye ve çevre şartlarından doğan veya kontrolleri dışında oluşan maddi, manevi ve sosyal yoksunluklarının giderilmesine ve ihtiyaçlarının karşılanmasına, sosyal sorunların önlenmesi ve çözülmesine yardımcı olunmasını ve hayat standartlarının iyileştirilmesi ve yükseltilmesini amaçlayan sistemli ve programlı hizmetler bütünüdür.

Sosyal hizmet kavramının iyi bir şekilde anlaşılabilmesi için geçirdiği tarihsel süreci de incelemek gerekmektedir. Diğer tüm kavramlar gibi sosyal hizmet kavramı

da geçmişten günümüze çeşitli kavramlarla etkileşim halinde olmuştur. Bu etkileşim zaman içerisinde sosyal hizmet kavramının kullanımında da değişiklikler meydana getirmiştir. Sosyal hizmet kavramı, sosyal refah, sosyal devlet, sosyal politika, sosyal çalışma gibi kavramların süzgecinden geçerek günümüze ulaşmıştır.

Sosyal Refah: Aile, din, ekonomi, eğitim ve politika gibi geleneksel sosyal kuramların sosyal yaşamdaki karşılaştıkları sorunlar karşısında geliştirilen bir sosyal kurumdur. Bireylerin karşılıklı yardımlaşma bilinciyle eksikliklerin giderilmesini sağlayan mekanizmalardan oluşur (Yaman, Karakulak ve Dağlar, 2015, s. 16). Başlangıçta belirli bir sosyal güvenlik seviyesi, belirli bir yaşa kadar eğitim imkânı, asgari bir gelir seviyesi gibi konular hedeflenirken zaman içerisinde bunların arasına yoksulluğun ortadan kaldırılması, eşitsizliklerin giderilmesi ve sosyal birlikteliğin sağlanması gibi hedefler eklenmiştir (Eroğlu, 2013, s. 26).

Sosyal Devlet: Sosyal refah kavramıyla hemen hemen benzer anlama sahip olan sosyal devlet kavramı, yurttaşların sosyal durumlarıyla, refahlarıyla ilgilenen, onlara asgari bir yaşam düzeyi sağlamayı ödev olarak bilen bir devlet şeklinde tanımlanabilir (Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği, 1995, s. 46). Sosyal devlet, sosyal ve ekonomik yapıyı düzenleyici bir role sahiptir. Vatandaşların sosyal durumlarıyla alakadar olan sosyal devlet, toplumda sosyal adaleti sağlamak misyonu ile hareket eder (Negiz ve Akman, 2013, s. 45). Refah devleti ile sosyal devlet arasında bir ayrım yapmak doğru olmaz. Bunun yerine az gelişmiş refah devleti ve bu refah devletinin ileri gelişmiş hali de sosyal devlet olarak belirtilebilir (Çetin, 2018, s. 16).

Sosyal Politika: Toplumun yaşadığı sosyal sorunlara çözüm üretilmesinden başlayarak, devletin vatandaşlarına karşı sosyal devlet ilkesi gereği sunması gereken görevler olarak kullanılabilir (Yaman ve Karakulak ve Dağlar, 2015, s. 17). Sosyal politika; düzenli gelir, barınma, eğitim, sağlık ve bireye yönelik sosyal hizmetler olmak üzere beş alana ayrılır (Demirbilek, 2017, s. 281). Burada belirtilen alanlar sosyal hayattaki sıkıntıların ortaya çıkmasını engellemek ya da oluşan sıkıntılara çözüm bulabilmek ve neticede bireylerin sosyal refahını sağlayabilmek için politikalar içerir (Thompson, 2013, s. 66).

Sosyal Çalışma: Sosyal çalışma sözcüğü İngilizcedeki “social work” kelimesinin karşılığı olarak kullanılmaktadır (Yaman, Karakulak ve Dağlar, 2015, s.

18). Günümüzde “social work” sözcüğünün “sosyal hizmet” anlamında kullanılması daha yaygındır. Bu konuyla ilgili olarak Duyan’ın analizi nokta atışı olacak türdendir:

Sosyal hizmet; bir dayanışma ve yardımlaşma mesleğidir. İsminden de anlaşılacağı üzere toplumsal hedef alır ve bilimsel ilke, yöntem ve tekniker aracılığıyla insanlara hizmet etmeyi amaçlar. Bu yönüyle “çalışma” sözcüğü mesleğin yardım etme özelliğini tam olarak karşılayamamaktadır. “Hizmet” sözcüğü ise mesleğin muhtaç olan insanlara yardım etme odağına karşılık gelmektedir. Dolayısıyla, mesleğin isminin 60’lı yılların başından itibaren sosyal hizmet olarak adlandırılması ve bu şekilde kullanılması son derece doğru ve uygun olmuştur (Duyan, 2019, s. 8).

1.1. Sosyal Hizmetin Tarihsel Gelişimi

Sosyal hizmetin doğuşunu açıklayabilmek için temelde iki görüş üzerinde yoğunlaşmıştır. Birinci görüş kapitalist yöntemle hızlı kalkınma yaşanan ülkelerde, bu hızlı kalkınma sonucu oluşan toplumsal sorunların çözümü için çalışmalar yapılmasıdır. İkinci görüş ise daha teorik olarak tartışılan insancıl amaçlar üzerinedir. Derinlemesine düşünüldüğünde aslında bu iki görüşün de aynı yola çıktığı anlaşılmaktadır (Acar ve Duyan, 2003, s. 2). Buradaki ortak yol mevcut sorunları çözüme kavuşturarak bireylerin refahını sağlamaktır. Konunun daha iyi anlaşılabilmesi için refah devletinin geçirdiği tarihsel süreçte değinmek gerekir.

1.1.1. Refah Devleti/Sosyal Devlet Kavramlarının Ortaya Çıkışı

“Sosyal devlet” kavramı Kıta Avrupa’sı ülkelerinde, “refah devleti” kavramı ise Kuzey Amerika ve Anglo-Sakson ülkelerinde kullanılmaktadır (Çetin, 2018, s. 15). Refah devleti, modern ulus devlette güvenliğin tesis edilmesi ve risklerin azaltılması yanında toplumun ve bireyin vatandaş temelinde en alt seviyede sosyal korunmasını ifade eder (Kesgin, 2020, s. 15). Sosyal refah hizmetlerinin gerekli olmasını sağlayan temel unsur üretimdir. Feodal yapının hâkim olduğu dönemde üretici sınıfın sosyal güvenlikleri sağlanmak için çalışılmıştır (Yaman, Karakulak ve Dağlar, 2015, s. 19). Fakat bu dönemdeki sosyal uygulamalar feodal yapının sertliğinden dolayı çok kısıtlı kalmıştır. İlerleyen dönemde feodal derebeyliklerin yerini merkezi devletler almış ve sosyal güvenliği sağlamak da devletlerin vazifesi olmuştur (Yaman, Karakulak ve Dağlar, 2015, s. 19). Refah devleti kavramının ortaya çıkması belli bir süreçten oluşur.

Batı ülkelerinde feodalitenin yıkılmasıyla birlikte polis devleti, hukuk devleti ve refah devleti olmak üzere üç aşama ön plana çıkar. Polis devletinde yurttaşların güvenliğiyle ilgili tedbirler alınmış, hukuk devletinde ise tüccarların haklarını koruyan düzenlemeler yapılmıştır (Çetin, 2018, s. 17). Hukuk devleti anlayışı içinde tüccar

sınıfı güçlenirken, işçi sınıfı sefaletle sürüklenmiştir. Bu gelişmelerle ortaya çıkan sendikacılık ile birlikte devlet, sadece tüccarları korumaktan vazgeçip, tüm halkın refahı ile ilgilenmeye başlamıştır. Refah devleti için ilk adım İngiltere’de atılmıştır. I. Elizabeth döneminde 1601 yılında çıkarılan Yoksullara Yardım Kanunu refah devleti için önemli bir adımdır. Artık Orta çağ kurumlarının yetersizliği hissedilmiş ve sosyal hizmetler için hayırseverliğin ötesinde devletin müdahalesine ihtiyaç duyulmuştur (Çetin, 2018, s. 17). Kıta Avrupa ülkelerinde sosyal yardımlar büyük oranda İngiliz deneyimine dayanır. Bu durumun temel nedeni ise, halk kitlelerinin sanayi devrimi sürecinde yaşadığı ağır yoksulluktur (Kovancı, 2003, s. 131). İngiltere’de ortaya çıkarılan yoksulluk yasaları hem Amerika Birleşik Devletleri hem de birçok Avrupa ülkesi için model oluşturmuştur (Çetin, 2018, s. 18).

Sanayileşmenin hızlı bir şekilde geliştiği ülkelerde öncelikli olarak çalışma şartlarının iyileştirilmesi için arayışlara girilmiştir. Bu arayışlar devlet katında da bir görev haline gelmiş ve sosyal refah, sosyal güvenlik, sendikacılık ve sosyal hizmetler gibi kavramların etkileşim halinde olduğu bir yapının gelişmesini sağlamıştır (Yaman, Karakulak ve Dağlar, 2015, s. 21). Bu kavramlar, toplumsal sorunların önlenmesinde, kapitalist düzenin yol açtığı sosyal ve ekonomik adaletsizliklerin azaltılmasında ve bireylerin refaha ulaşabilmesinde önemli aktörler olmuştur (Yaman, Karakulak ve Dağlar, 2015, s. 21).

Refah devleti 19. yüzyılın ikinci yarısıyla beraber gelişmiştir. Kitlelerin daha iyi bir yaşam, daha sağlıklı bir ortam, insan hakları gibi taleplerinin bu dönemde yükselişe geçtiği görülür. Çünkü bu dönem artık çalışanların, işçilerin sesinin daha çok duyulmaya başladığı, kalabalıkların kendisini daha fazla gösterdiği bir dönemdir. Sendika gibi araçlar sayesinde daha iyi örgütlenmeler ortaya çıkmıştır. Bu faaliyetlerle birlikte devletler tüm halkın refahı ile ilgilenmeye başlamışlardır. Bu sendikal örgütlenmeler sonrasında sosyal demokrat partilere dönüşmüştür. Çalışanların isteklerine cevap verebilmek için politikalar üretilmiştir. Bu politikalar o dönem popüler olan anayasal düzenin içine girmeye başlamıştır. Bu refah politikaları kişisel iyi niyet göstergesi olmaktan çıkıp yasal düzenin bir parçası haline gelmeye başlamıştır.

Modern anlamda refah devletinin başlangıç noktası, ilk defa 1883 yılında Bismarck tarafından getirilen sosyal sigorta uygulamasıdır (Özdemir, 2004, s. 17). Bu

dönemdeki gelişmeler ile birlikte liberalizm ile sosyalizm arasında üçüncü bir yol olabileceği fikri tartışılmaya başlanmıştır. Üçüncü yol olarak düşünülen teori ise liberalizmin yeni bir yapılanma yoluna giderek daha sosyal hale gelebileceğidir. 1929 ekonomik krizi ile birlikte dünya çapındaki sorunların çözümü için yine üçüncü yol fikirleri gündeme getirilmiş, piyasadaki rekabeti sağlamak için müdahale eden bir devlet anlayışı üzerinde durulmuştur (Alp, 2009, s. 266-267). İşte bu gelişmelerin ardından üçüncü yol kavramı refah devleti olarak nitelendirilmeye başlanmıştır.

2.Dünya Savaşından sonraki dönemde ekonomiye müdahale ederek rekabet ortamı oluşturan devlet, aynı zamanda sosyal politikalar için de bir uygulama alanına sahip olmuştur. Bu uygulama alanı sayesinde hastalık, işsizlik, yaşlılık alanındaki sosyal faaliyetler bir araya gelerek sosyal güvenlik sistemini ortaya çıkarmıştır (Alp, 2009, s. 267-268). 19. yüzyılda yapılan uygulamalarla temelleri atılan refah devleti, 1930'lar ve 1960'lar arasında özgün bir yapıya kavuşmuştur (Çetin, 2018, s. 19). Bu dönemde ortaya koyulan en temel kaynak, İngiltere'de 1942 yılında yayımlanan Beveridge Raporu'dur (Günel, 2010, s. 22). Bu rapor aynı zamanda bugünkü İngiltere'deki sosyal güvenlik sisteminin temelini oluşturur (Tomanbay, 1999, s. 27-28). Bu refah sistemi, birçok ülkede refah devletinin gelişiminin temelini oluşturmuştur. Bismarck modelinden farklı olarak sadece çalışan insanları temel alarak değil, tüm vatandaşların asgari düzeyde geçim kaynaklarına sahip olmasını hedeflemiştir (Balcı, 2007, s. 46-47). 1945-1975 arasındaki dönem refah devletinin zirvesi olarak kabul edilmektedir. Bu dönemde Keynesyen ekonomik yaklaşımının da katkısıyla devletlerin oluşturduğu sosyal uygulamalara hız verilmiştir. Sosyal harcamaların arttırılmasıyla hem ekonomik anlamda gelişim hem de toplumun memnuniyetinin sağlanması hedeflenmiştir (Gümüş, 2018, s. 37). Sosyal refahın tarihsel gelişimi liberalizm ve küreselleşme sürecine kadar devam etmiştir (Özdemir, 2007, s. 25-26).

Başlangıçta bireysel ve hayırsever yardım hareketlerinde doğan sosyal refah hizmetleri, önce ulusal düzeyde genişlemiş, özellikle I. ve II. Dünya Savaşları'ndan sonra uluslararası örgütlenmeler kapsamında, insan hakları çerçevesinde normların oluşturulması ve uygulanması gerekliliğini ortaya çıkarmıştır (Çetin, 2018, s. 21). Bununla birlikte ilk olarak ABD ve İngiltere'de sosyal hizmet alanıyla ilgili eğitim veren kurumların açılmaya başlanması, sosyal hizmetin aynı zamanda bir meslek haline dönüşmesini sağlamıştır (Acar ve Duyan, 2003, s. 18). Netice olarak refah devleti, güvenliğin üretilmesi, belirsizliğin ortadan kaldırılması, yeniden dağıtım

uygulamalarını hedefleyerek toplumsal barışı ve refahı sağlamanın referansı olmuştur (Kesgin, 2020, s. 15).

1.1.2. Türkiye’de Sosyal Hizmetin Gelişimi

İkinci Dünya Savaşı’ndan sonra refah uygulamalarını gerçekleştirmek için devletler ön plana çıkmıştır. Bu konuda devletlerin uyguladığı sosyal hizmet faaliyetlerinde geçmişteki geleneklerinden de izler görülmektedir. Türkiye’deki sosyal hizmet faaliyetlerinin de gelişimine bakmak için Osmanlı Devleti döneminden başlamak gerekir.

Osmanlı Devleti döneminde sosyal hizmetler vakıf, lonca, gönüllü ve mahalle eksenli yürütülürken, 19. yüzyılın sonlarından itibaren merkezi yönetimler sosyal hizmet faaliyetlerini yürütmeye başladı (Kesgin, 2020, s. 11). Bu sosyal hizmet faaliyetlerine örnek olarak yetim ve yoksul çocukların eğitimlerini sağlamak için 1863’te açılan Darüşşafaka, yine yoksullara ve kimsesizlere hizmet sağlamak için kurulan Darülaceze ve II. Abdülhamid döneminde çocuklara meslek eğitimi, barınma hizmeti sunma gibi amaçlarla açılan Darülhayr-i Ali gösterilebilir (Reçber, 2019, s. 727).

Tarihsel gelişim açısından önemli bir yeri olan Himaye-i Etfal Cemiyeti, sosyal hizmetler alanında temel bir kurumdur. Çalışmalarına yerel düzeyde ilk olarak 1908 yılında başlayan kurum sonrasında çeşitli aşamalardan geçerek 30 Haziran 1921’de Ankara’da tekrar kurulmuştur (Yaman, Karakulak ve Dağlar, 2015, s. 23-24). Himaye-i Etfal Cemiyeti’nin ismi 1934 yılında Mustafa Kemal Atatürk tarafından Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu olarak değiştirilmiştir (Yaman, Karakulak ve Dağlar, 2015, s. 24). 1921 ve 1924 Anayasalarında sosyal hizmetlerle ilgili net bir ifadeye rastlanmamaktadır. 1950 yılından sonraki dönemde Türkiye’de sosyal hizmet çalışmalarına yönelik yürütülen faaliyetler, özellikle 1961 Anayasası ile birlikte 1960’lı yıllarda önemli bir ivme kazanmıştır (Reçber, 2009, s. 728). 1950’li yılların sonunda ve 1960’lı yılların başında, sosyal hizmet ve sosyal yardımların hem eğitim hem de kamu yönetiminde kendisine bir yer bulmasının nedenleri şunlardır:

Bir yandan artan gereksinimlerin, gönüllü kuruluşlar ve gönüllü katkılar aracılığıyla çözülmesinde karşılaşılan zorluklar; bir yandan bürokrasinin, kendi dışında saygın ve bağımsız odaklar oluşması karşısında gösterdiği huzursuzluk; öte yandan sosyal devlet düşüncelerinin ağırlık kazanmaya başlamış olmasıdır (Çetin, 2018, s. 83-84).

1983 yılında Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Genel Müdürlüğünün kurulmasıyla birlikte her ne kadar yeterli olmasa da sosyal hizmetler alanında kurumsallaşma başlamıştır (Taşgın ve Özel, 2011, s. 178). İlerleyen yıllarda çeşitli düzenlemeler yapılmış, kurumlar kurulmuştur. Bu kurumlar arasında 1989 yılında kurulan Aile Araştırma Kurumu, 1990’da kurulan Kadının Statüsü ve Sorunları Başkanlığı, 1997 yılında kurulan Özürlüler İdaresi Başkanlığı örnek olarak gösterilebilir. Bu kurumların birbirinden bağımsız olarak faaliyet göstermesi adaletsiz ve sistemsiz sosyal hizmet uygulamalarına sebebiyet vermiştir (Reçber, 2009, s. 729).

Sosyal hizmet bağlamında 1980 sonrasının önemli gelişmeleri, 1983 yılında çıkarılan 2828 sayılı Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu ve 1986 yılında kurulan Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu’dur. 2828 sayılı kanunla Çocuk Esirgeme Kurumu kapatılmış ve mal varlığıyla görevleri yeni kurulan bu kuruma devredilmiştir. Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu (SHÇEK) sosyal hizmet, Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Teşvik Fonu’nun (SYDTF) sosyal yardımlar alanında çalışmalar yürüten iki önemli kurum olarak varlıklarını, kapatıldıkları ve malvarlıkları, personeli ve görevleriyle 2011 yılında kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığına bıraktıkları döneme kadar sürdürmüşlerdir (Taşgın ve Tekin, 2013, s. 125-126).

2000’li yılların başında kamu yönetimi reformu çerçevesinde, sosyal hizmetler alanında yeni bir model arayışına girilmiştir (Çetin, 2018, s. 87). 2011 yılında kurulan Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile birlikte, sosyal hizmet alanında faaliyette bulunan kurum ve kuruluşların dağınık görüntüsü de ortadan kalkmıştır (Kesgin, 2020, s. 106). Bu bakanlıkla birlikte sosyal hizmet alanında çalışma yürüten tüm kurum ve kuruluşlar tek bir çatı altında toplanmıştır (Reçber, 2009, s. 729-730). 2018 yılına gelindiğinde Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nda yapılan değişikliklere uyum sağlanması amacıyla çıkarılan 703 Sayılı KHK ile Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı tek bir bakanlık altında toplanmıştır ve ismi de Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı olmuştur. 2021 yılında Resmî Gazete’de yayımlanan 73 no’lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesiyle bakanlığın yapısı yeniden düzenlenmiş ve Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı adı altında iki bakanlık oluşturulmuştur. Türkiye’deki sosyal hizmet faaliyetleri 2021 yılı itibariyle Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülmektedir.

1.2. Sosyal Hizmetin Önemi ve Amacı

Sosyal hizmet, ne olduğu ve nasıl uygulanması gerektiği üzerine farklı bakış açılarının söz konusu olduğu tartışmaya açık bir kavramdır. Sosyal hizmet hem insanın sorunlarına hem de insanın meydana getirdiği toplumun sorunlarına yönelik bir

meslek ve disiplindir (Yaman, Karakulak ve Dağlar, 2015, s. 31). Bu karşılaşılan sorunların çoğunluğu sosyal kökenlidir. Sosyal sorunlar, sosyal olarak kurgulandığı için toplum tarafından tanımlanır ve sorunların çözümü de bireysel düzeyde olmaktan ziyade toplumsaldır (Duyan, 2019, s. 10). “Sosyal hizmet müdahalesi, sosyal eşitsizliklerin etkisini gösterebilir ve gündeme getirebilir. Sosyal hizmet müdahalelerini yöneten sosyal politikaların kökeni güncel sosyal, politik ve ekonomik koşullardan gelir (Duyan, 2019, s. 10)”.

Sosyal çalışmaların amaçları bireyin toplumsal işlev ve rollerini yerine getirmesine yardımcı olmak, toplumsal koşulları bireyin gelişimine olanak sağlayacak şekilde değiştirmek ve geliştirmek, insan haklarını güvence altına almak, toplumun gelir ve hizmet dağılımını dengelemek ve politika oluşturulmasına katkıda bulunmak şeklinde belirtilebilir (Yaman, Karakulak ve Dağlar, 2015, s. 32).

Duyan (2019), Zastrow’un konu hakkında ortaya koyduğu bilgiler ışığında sosyal hizmetin amaçlarını ayrıntılı olarak açıklamıştır. Bu açıklamalara ilişkin bilgiler aşağıda maddeler halinde verilmiştir (Duyan, 2019, s. 11-12).

- Sosyal hizmet uzmanları; insanların sorun çözme, baş etme ve gelişim kapasitelerini artırmak kapsamında, “çevresi içinde birey” kavramını kullanır. Bu uygulama düzeyinde sosyal hizmet uygulamasının temel odağı bireydir. Bu odak çerçevesinde sosyal hizmet uzmanı danışmanlık, eğitmenlik ve destekleyici hizmetler sunmasını gerektirir.
- İnsanlara, kaynak, hizmet ve fırsat sağlayan sistemler ile insanları bağlantılandırmak kapsamında sosyal hizmet uzmanı yine çevresi içinde birey kavramını kullanır ve bu uygulama düzeyinde odak; bireyler ve bireylerin etkileşimde olduğu sistemler üzerinedir. Böylece sosyal hizmet uzmanı bağlantı kurucu bir hizmet sunar.
- Sosyal hizmet uzmanları sistemlerin etkili ve insancıl olarak işlev görmesini sağlamak kapsamında çevresi içinde birey odağını korur ve sosyal hizmet uygulamasının odağı insanların etkileşimde bulunduğu sistemler üzerinedir. Bu düzeyde sosyal hizmet uzmanının üstleneceği rol; savunuculuk rolüdür.
- Sosyal politikanın geliştirilmesine ve iletilmesine katkıda bulunmak kapsamında, sistemlerin etkili ve insancıl çalışmasını geliştirmek amacıyla olduğu gibi sosyal hizmet uygulamasının odağı insanların etkileşimde olduğu sistemler üzerinedir. Üçüncü amaçta hâlihazırdaki kaynakların insanlara hizmet vermesi ile ilgilidir. Fakat dördüncü amaç bu kaynakların temelini oluşturan sosyal politikalar ile ilgilidir. Bu düzeyde ana roller planlayıcı ve politika geliştiricidir.
- Risk altındaki grupları güçlendirmek ve sosyal ve ekonomik adaleti geliştirmek amacı kapsamında öncelikle risk altındaki grupları tanımlamak gereklidir. Bu gruplara yaşlılar, yoksullar, engelli olanlar örnek olarak verilebilir. Sosyal adalet toplumun her üyesinin aynı temel haklara, fırsata ve sosyal olanaklara sahip olduğu ideal koşullara işaret etmektedir. Ekonomik adalet ise toplumun her üyesinin maddi kaynaklara, gelire ve refaha ulaştığı ideal koşulları ifade etmektedir. Bu bağlamda sosyal hizmet uzmanları güçlendirme odaklı çalışarak kaynakların ve gücün toplumdaki çeşitli gruplar arasında daha eşitlikçi dağılımı için çaba harcamaktadır.
- Profesyonel bilgi ve becerileri geliştirmek ve test etmek amacı çerçevesinde, sosyal hizmet uzmanlarından, sosyal hizmet uygulamasına bilgi ve becerileri ile katkıda bulunmaları beklenmektedir.

“Yukarıda ifade edilen konular dikkate alındığında sosyal hizmetin amacının her türlü etik araçları mümkün olduğu ölçüde kullanmak suretiyle, gereksinim içindeki insanlara yardım etmek olduğu kolaylıkla anlaşılmaktadır (Duyan, 2019, s. 12)”.

1.3. Sosyal Hizmetlerde Kuram ve Yaklaşımlar

Sosyal hizmet, insan davranışı ve sosyal sistem teorilerini kullanarak insanların çevreleriyle etkileşime girdikleri noktalara müdahale eder (Thompson, 2013, s. 35). Sosyal hizmet disiplininin bilgi temeli oldukça geniştir ve devam eden bir gelişimi vardır. Zaman içerisinde ortaya koyulan ve geliştirilen kuramlar ile bir temele oturtulmaya çalışılmıştır. Bir benzetme yapmak gerekirse sistem kuramı, ekolojik kuram ve güçlendirme yaklaşımı sosyal hizmetin üç temel direği olarak ifade edilebilir.

1.3.1. Sistem Kuramı

Terim olarak “sistem” 20. yüzyıla kadar ordu ve hükümet etkileşimin bir referansı olarak kullanılmıştır. Lakin 20. yüzyıldan itibaren yönetsel, felsefi ve bilimsel ilişkileri de kapsamaktadır (Jarolmen, 2017, s. 15). “Sistem, belirli görevleri yerine getirme kapasitesine sahip, aralarında karşılıklı bağlantılar olan elemanlar bütünü olarak tanımlanmaktadır. Sistem kuramı ise bir bütün ve bütünün parçaları arasındaki ilişkileri anlamaya yarayan düşünce yoludur (Yaman, Karakulak ve Dağlar, 2015, s. 48).”

Sosyal hizmet, sistem kuramından önemli derecede etkilenmiştir. Bilhassa bu kuram, sosyal hizmetin içindeki birey kavramını anlamak için yol gösterici olmuştur (Jarolmen, 2017, s. 15). Kuramın sosyolojik odağında, psikodinamik yaklaşımın sosyal hizmetteki “sosyal” kavramını yeterince ele almadığı eleştirisi vardır. Sistem kuramının kökeni Ludwick von Bertalanffy’nin genel sistem kuramından gelmektedir (Duyan, 2019, s. 135). Temelde biyolojik bir yaklaşım olan sistem kuramı, canlı organizmaların hepsinin birer sistem olduğunu, bunun yanında alt sistemlerden oluştuğunu ve üst sistemlerin bir parçası olduğunu önermektedir (Duyan, 2019, s. 135). Sistem kuramı, müracaatçının yaşamındaki etkileşimleri dikkate alarak bireyin var olan sorunlarının görünmeyen yönlerini bulmaya çalışır (Yaman, Karakulak ve Dağlar, 2015, s. 48).

Sistem kuramı, sosyal hizmetle ilgili durumların bir dizi iç içe geçmiş sosyal sistem olarak anlaşıldığı (aile sistemi, komşuluk sistemi vb.) bir sosyolojik yaklaşımdır. Sosyal

hizmet uzmanlarının görevi, bu tür sistemler arasındaki etkileşimleri ve ortaya çıkan sorunları anlamak, böylece sistemin örüntülerini değiştirmek ve sorunları çözmektir (Thompson, 2013, s. 101).

Sosyal hizmet alanında kullanılan sistem kuramı, bireyin çevresi ile olan ilişkisini hem de çevrenin bireyle olan ilişkisini karşılıklı bir şekilde ortaya koyar (Jarolmen, 2017, s.15). Sistem kuramının sosyal hizmet alanındaki gözle görülür derecede etkisi 1970’li yıllarda gerçekleşmiştir. Düşüncenin uygulamaya aktarılması Goldstein’in 1973 ve 1977 yıllarında yaptığı çalışmalarda, 1993 ve 1997 yıllarında ise Pincus ve Minihan tarafından gerçekleştirilen çalışmalar ile başlamıştır (Kara, 2018, s. 11).

Sistem kuramı, sebep-sonuç ilişkisi kurmak yerine, insan ve toplumu karşılıklı ilişki içinde bir bütün olarak ele almayı sağlamaktadır. Bunun yanında sistemin dinamiklerini ve etkileşimlerini anlayabilmek için genel bir çerçeveye ihtiyaç vardır. Bireylerin ihtiyaçları, bireylerin parçası olduğu büyük sistemlerden bağımsız olarak açıklanamaz. Bu sistemler aile, okul, toplum gibi sosyal kurumları kapsamaktadır (Duyan, 2019, s. 136-137). Sistem kuramının ortaya koyduğu çerçeve, sistemdeki tüm parçaların toplamının sistemin bütününden farklı olduğunu ve alt sistemlerin fonksiyonlarının üst sistemlerin fonksiyonlarıyla örtüşmeyebileceğini açıklamıştır (Kara, 2018, s. 11). Sosyal sistemde her insan bir diğerine bağlıdır ve karşılıklı bir etkileşim vardır. Burada çevrenin sosyal sistem üzerindeki etkisi göz ardı edilmemelidir.

Sistem kuramı, insanı suçlamak yerine, sorunların kaynağını bulmak için sistematik şekilde gerçekleşen işlemlere bakar. Birey ile sosyal sistemler arasındaki karmaşık ilişkinin anlaşılması gerekir. Bu yaklaşımda “her sistem, bir diğerini etkiler” ilkesi, sosyal hizmet için çok faydalıdır (Duyan, 2019, s. 136).

Sistem kuramının yeterince anlaşılabilmesi için önemli olan bazı temel kavramlar vardır. Bu kavramların kısaca tanımları aşağıdaki gibidir (Duyan, 2019, s. 137-143):

Bütüncülük: Bir sistemi meydana getiren nesnelerin bütüncül katkısının her nesnenin ayrı ayrı katkısından daha fazla olduğudur.

İlişki: Bir sistemin içindeki her bir ögenin en az diğer öğeler kadar önemli olduğunu ifade eder. Bir sorunun açıklanmasında tüm değişkenlerin hesaba katılmasını öngörür.

Denge: Bir sistemin varlığını sürdürebilmesi için denge arayışı içinde olmasını ve sistemin içyapısının korunmasını ifade eder.

Odak Sistem: Sorun ve amacın tanımlamak, olası çözümlerin odağını bulmak, ilgilenilecek sistemlerin belirlemek için katmanlardan oluşan sistemdir.

Sınır: Bir sistemin sonlandığı ve başka bir sistemin başladığı yeri tanımlamak için kullanılan terimdir.

Amaç: Sistemlerin önceliklerinin belirlenmesi, sorunların ve çözümlerin saptanmasına ve tanımlanmasına yardımcı olan kavramdır.

Roller: Bir sosyal sistemde bireylerin işgal ettikleri konumdur. Sistemler rollerin bir araya gelerek oluşturduğu bir ilişki ağıdır. Bireyler kendi rolleri aracılığıyla etkileşim sağlarlar.

Kurallar: İnsanların tutumlarına, inançlarına, duygularına ve görünümüne rehberlik eden sosyal normlardır. Bu normlar davranışları düzenler ve bir sosyal sistemi bir diğerinden ayırt edebilmek için zemin oluşturur.

1.3.2. Ekolojik Yaklaşım

Ekolojik sistem kuramı genel sistem kuramının bir biçimidir. Yaşayan varlıklar arasındaki ilişkiler ve varlıklar ile çevrelerinin diğer görünümü arasındaki ilişkilere odaklanmaktadır (Duyan, 2019, s. 157). Ekolojik kuram, doğa bilimlerinden uyarlanarak sosyal hizmette insan davranışlarını adlandırmak için kullanılmıştır. Bronfenbrenner'in ekolojik kuramında ekolojik çevre, bireyle ve birbiriyle bağlantılı olarak etkileşim içinde olan sistemler olarak ele alınmaktadır (Yaman, Karakulak ve Dağlar, 2015, s. 48-49). Dolayısıyla çevresi içinde birey temeline sahip olan sistem ve ekolojik sistem kuramı, sosyal hizmet uygulamalarında kabul edilmiş ve bireyle ilişkili olan aile, çevre, okul, topluluk ve toplum öğeleriyle çalışmaktadır. Aile, üniversite ve yeni çevre gibi sistemler bireyin kişisel gelişiminde çok önemli bir yere sahip sistemlerdir (Snoubar, 2017, s. 129).

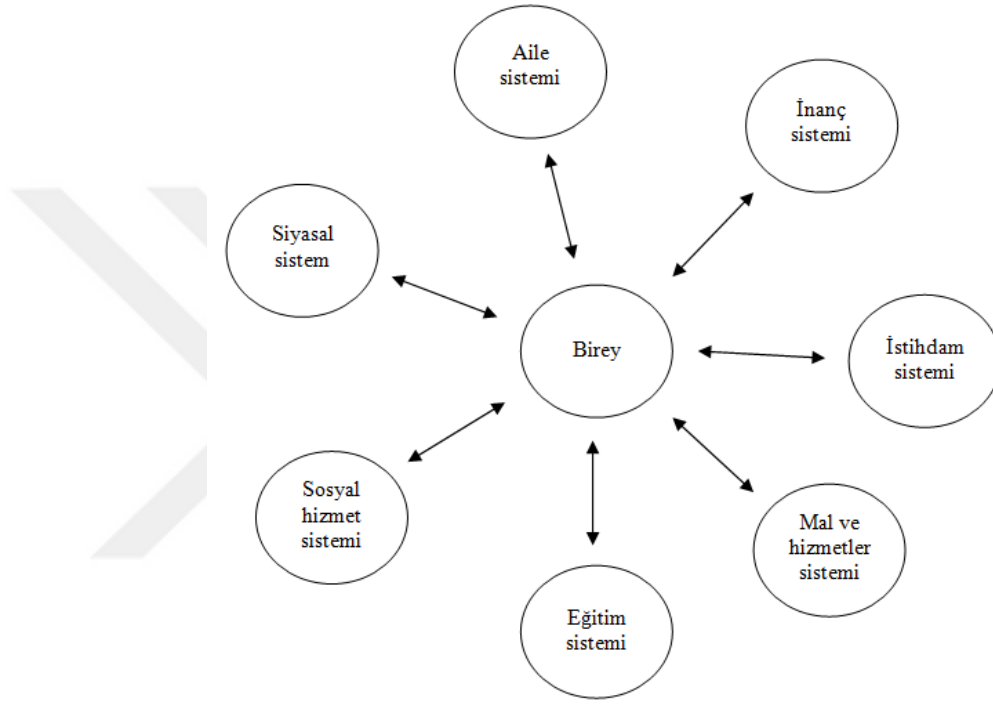
Homeostatis (denge) kavramını içeren ekolojik yaklaşım, organizma ve yaşam çevresindeki ilişkileri ifade etmektedir. Yani organizasyonun bir bölümündeki değişim bir başka bölümünde karşılıklı değişime neden olur (Jarolmen, 2017, s. 19). Sistem ve ekoloji terimleri her ne kadar birbiriyle örtüşüyor olsa da tam olarak aynı anlama gelmemektedir. Geniş anlamda ifade etmek gerekirse çevre içinde dünyanın nasıl görülüp analiz edileceği önemlidir (Snoubar, 2017, s. 128). Ekolojik yaklaşım, bazı konularda yetersiz kalan sistem yaklaşımına, sistem yaklaşımının çevre vurgusuna önem vermesi açısından, seçenek olarak ortaya çıkmıştır (Duyan, 2019, s. 157).

Bu doğrultuda gelişen “çevresi içinde birey kavramsallaştırması” da ekolojik kuramın üzerinde durduğu konulardandır. Bu kavramsallaştırmayla sosyal hizmet birbirinden farklı üç alan üzerinde yoğunlaşabilmektedir. Bunlardan ilki, birey üzerinde yoğunlaşarak bireyin sorununu çözme, sorunla baş edebilme ve gelişim düzeyini arttırmaya çalışılabilir. İkincisi, birey ve etkileşim içinde olduğu sistemler üzerinde yoğunlaşarak kaynaklar, hizmetler ve olanaklarla birey arasında arabuluculuk yapılabilir. Üçüncüsü, var olan sistemler üzerinde yoğunlaşarak bireyin ihtiyaçlarını daha işlevsel bir biçimde gidermek

için değişimi (reformu) gerçekleştirme yolları araştırılabilir (Yaman, Karakulak ve Dağlar, 2015, s. 49).

Duyan (2019)'a göre ekolojik yaklaşımın vurguladığı unsurlardan birisi çevresi içindeki bireyi incelemektir. Bu konunun iyi anlaşılabilmesi için aşağıdaki şekli göstermek doğru olacaktır. Şekilden de anlaşılacağı üzere birey birden fazla sistemle ilişki halindedir.

Şekil 1: Çevresi İçinde Birey Kavramı

Kaynak: Duyan, 2019, s. 161.

Sosyal hizmet uzmanı Jarolmen (2017)'in yaşadığı bir durum ekolojik yaklaşımın uygulanmasına örnek olarak gösterilebilir:

Okul sosyal hizmet uzmanı olduğum ilk yıllarda, çoğu ergenlerin okulda alkolden istismar olmasına rağmen yerel alanda, Alateen gibi toplantıların yapılmadığını fark ettim. Yaygın bir network ve sosyal yardım yoluyla yerel bir ruh sağlığı kurumunda klinik toplantıları düzenleyebildim. Yerel adsız alkolikler bu müdahale ve toplantıya katılmak isteyen öğrencilerin ulaşımını sağlamak için sponsor oldu. Karşılaştığım durum ekolojik yaklaşımın uygulamasını göstermektedir.

Günümüzde yaşanan sorunların büyük bir bölümüne çevresel koşullar neden olmaktadır. Bu durum bütün bilimleri yeni çıkış yolları aramaya zorlarken, sosyal hizmet disiplini de uygulamalarında çevre sorununu odak alan ekolojik yaklaşım modelinden yararlanmaya başlamıştır (Duyan, 2019, s. 158). Sistem kuramı ve ekolojik perspektif, sosyal hizmet uzmanlarının dünyayı nasıl görmesi ve

değerlendirmesi gerektiği konusunda kullanışlı araçlar sağlamaktadır. Her ikisi de çevre içindeki sistemler üzerine odaklanır ve bu sistemlerin birbirleriyle nasıl etkileşim içinde olduğunu ve insanları nasıl etkilediğini açıklar (Snoubar, 2017, s. 128).

Ekolojik yaklaşım, insanlar ve onların fiziksel ve sosyal çevreleri arasındaki işlevsel olmayan etkileşimleri kavramsallaştırmak ve vurgulamak suretiyle tedavi ve reform yaklaşımını bütünleştirmektedir (Duyan, 2019, s. 160).

Ekolojik yaklaşım sorun çözme odaklıdır ve sosyal hizmet uygulamalarına yardımcı olmaktadır. Ekolojik sistem kuramı, çevresi içindeki bireye vurgu yaparak ön plana çıkar. Bu önemiyle ekolojik sistem kuramı, sosyal hizmet uygulamalarında kullanılan temel kuramlardan biri haline gelmiştir.

1.3.3. Güçlendirme Yaklaşımı

Güçlendirme perspektifi sosyal hizmetin en son uygulamalarından biridir. Güçlendirme kavramı, kelime olarak güç kavramının kökünden gelmektedir. Kelime anlamı olarak güçlendirme, var olan bir şeyi daha güçlü hale getirmektir.

Güçlendirme yaklaşımı 1960'lı yıllarda eğitim, sosyal hizmet, psikoloji gibi bilimlerde ve mesleklerde ortaya çıkmıştır (Duyan, 2019, s. 179). 1990'lı yıllarda ağır ruhsal hastalığı olan insanlar ile sürdürülen vakalarda güçlendirme yaklaşımı oldukça kabul görmüştür (Kara, 2018, s. 9). Özellikle çocukluk döneminde ciddi duygusal travmaya maruz kalmış çocukların tedavilerini gerçekleştiren herkesin beklentilerin ötesinde gelişme gösterdikleri fark edilmiştir (Jarolmen, 2017, s. 20). Sosyal hizmet uygulamasında sıklıkla kullanılan bir yaklaşım olan güçlendirme, bireylerin veya toplumların kendi yaşamları üzerinde kontrol yetisine sahip olabilmeleri olarak tanımlanabilir (Duyan, 2019, s. 179).

Güçlendirme yaklaşımını benimseyen sosyal hizmet uzmanları, her düzeydeki müracaatçı sistemi ile sosyal hizmet uygulamalarını gerçekleştirirken, müracaatçı sistemlerinde neyin yanlış olduğu ya da yanlış olmadığı ile ilgilenmez (Snoubar, 2017, s. 126). Aksine güçlendirme, bu sistemlerde var olanlar ile ilgilenir ve müracaatçı sistemlerin yaşadığı sorunları ve bu sorunların çözümünde kullanabileceği kaynakları fark etmesine yardımcı olmaktadır (Duyan, 2019, s. 180). Bir başka deyişle güçlendirme yaklaşımı, bireyin içinde bulunduğu durumdan kendi potansiyelini kullanarak kurtulmasını sağlamayı amaçlamaktadır (Kara, 2018, s. 9).

Güçlendirme yaklaşımının temel ilkeleri şu şekilde sıralanabilir (Jarolmen, 2017, s. 20):

- İnsanların her biri değer, kaynak ve kapasiteye sahiptir.
- Herkes kendisi için doğru olanı bilir.
- Bir kişinin hayatındaki güçlüklerin üstesinden geleceğine ve değişim yaratacağına güvenilir.
- Hiç kimse bir kişinin maksimum büyüme kapasitesini tahmin edemez.

Bu ilkelere göre güçlendirme yaklaşımından faydalanan sosyal hizmet uzmanı, öncelikle kendisine müracaat eden bir kişinin özelliklerine karşı saygı duyması gerekir. Duyulan saygı karşıdaki kişi tarafından anlaşıldığı zaman karşılıklı doğru bir iletişim başlar. Etkili bir iletişim sayesinde de müracaatçının kendisine güven duyması sağlanabilir.

Kavram olarak güçlendirmenin kişisel, kişilerarası ve sosyo-politik olmak üzere üç alt boyutu bulunmaktadır. Kişisel güç, insanların yetkinlik, ustalık, kontrol ve kendisine karşı saygılı olmasıyla ilgilidir. Kişilerarası güç, karşılıklı bağlılık, etkileme, ortaklı ve saygınlık ile ilişkilidir. Sosyo-politik güç ise, vatandaşlık hakları, imkânlarla erişme ve sosyal adalet ile ilgilidir (Duyan, 2019, s. 189).

Güçlendirme yaklaşımı, henüz gerçekleşmemiş olsalar bile bireylerin kaynak, yeterlilik ve kapasitelerinin olduğu, bu bireysel ve sosyal kaynakların geliştirilebileceği ve bu gelişmenin sürdürülebileceği düşüncesine dayanır. İnsanların eksiklikleri olduğunu gerçeğini kabul eder, fakat bireylerin gerçekleştirdiği başarıların takdirinin ileride gerçekleştirecekleri başarılarla katkı sağlayacağına inanır. Yani güçleri canlandırabilmek için müracaatçı ile iş birliği içinde çalışmak gerektiğine inanır. Yetersizlikleri düzeltmekten çok yeterlilikleri üzerinde odaklaşmayı temel alır (Yaman, Karakulak ve Dağlar, 2015, s. 51).

Güçlendirme yaklaşımı, incelenen birey ya da sistemlerin direncine odaklanır. Ancak bu odaklanmada yaşanan zorluklar göz ardı edilmez. Müracaatçıyı fiziksel olarak etkileyecek yaklaşımlardan kaçınılır ve müracaatçının sahip olduğu özellik ve yeteneklerin farkına varmasını sağlar (Jarolmen, 2017, s. 20). Burada sosyal hizmet uzmanının ince eleyip sık dokuması gereken durumlar mevcuttur. Güçlendirme yaklaşımına göre sosyal hizmet uzmanının yerine getirmesi gereken görevler şu şekilde sıralanabilir (Duyan, 2019, s. 185):

- Müracaatçılara yönelik olumsuz damgaları ortadan kaldırmak,
- Ailelerdeki, kurumlardaki ve toplumdaki kaynaklara bireylerin farkındalığını artırmak,
- Müracaatçıların kendilerini güçlü ve değişimi gerçekleştirebilir olarak görmelerine yardımcı olacak zihin yapısını oluşturmak,
- İnsanlara ve onların güçlerine, özelliklerine ve hayallerine inanmak,
- Müracaatçıların kendi özelliklerini görmelerini engelleyecek korumacı ve dar görüşleri reddetmek.

Bu görevleri uygulaması gereken sosyal hizmet uzmanının da etkili iletişim kurabilen, farkındalık sağlamak için yöntemler üretebilen, gerektiğinde risk alabilecek cesur bir kişiliğe sahip olması ve kendisini bu iş için donanımlı hale getirmesi gerekir. Süreç içerisinde müracaatçının aktif olarak kalmasının sağlanması da, farkındalık oluşturabilmek için büyük bir öneme sahiptir. Güçlendirme yaklaşımı çerçevesinde müdahale gerçekleştirebilecek ve bireylerin aktif rol oynayabileceği sorunlar depresyon, ötekileştirme, umutsuzluk, çaresizlik, inanç kaybı ve sosyal bağlarda zayıflık olarak özet halinde sınıflandırılabilir (Kara, 2018, s. 10).

Güçlendirme uygulaması, sosyal hizmet ve sağlık eğitimi, toplum kalkınması, toplum psikolojisi gibi disiplinler tarafından kullanılabilir. Bir uygulama modeli olarak güçlendirme değer temeli, müdahale için onay, uygulamaya rehberlik edecek kurumsal temel ve tüm bu süreci organize edecek bir organizasyon gibi bir dizi unsura sahiptir (Duyan, 2019, s. 206). Bu unsurların güçlendirme yaklaşımının genel ilkeleriyle uyumlu şekilde çalışmasıyla birlikte alınan sonucun veriminde de artış olacaktır. Bireylerin kendi özelliklerinin farkına varması ve sosyal olarak ilişkilerin artırılması sorunların kendi kendine çözümü için büyük katkı vermektedir. Müracaatçıların güçlü yönlerini ortaya çıkarmak, ötekileştirilmenin ve olumsuz düşüncelerin yok edilmesi için son derece gerekli bir uygulamadır.

Sonuç olarak güçlendirme yaklaşımı, hem sistem kuramının hem de ekolojik kuramın uygulanması aşamasında yer alan bir yaklaşımdır. Bireyin kendisine özgü durumların ortaya koyulabilmesi için, bireyin kendi çevresi içerisinde değerlendirilmesi gerekmektedir. Her sistemin ayrı ayrı değerlendirilmesi sayesinde de bireyin güçlü özelliklerinin ortaya çıkarılabilmesi sağlanır.

1.4. Okul Sosyal Hizmeti

Okul, çocukların ailelerinden ayrılıp topluma dahil oldukları ilk ortamdır. Çocukların sosyalleşmesi ailede başlar ve okulla birlikte bu sosyalleşme asıl seviyesine ulaşır. Bu geçiş döneminde çocukların yaşayacakları her türlü psikolojik ve sosyal sorunlar karşısında çocukların yardım alması gerekir. Tüm bunların yanında doğru alışkanlıkların kazanılması ve kalıcı yer edinmesi de yine bu dönemde gerçekleşir. “Ağaç yaşken eğilir” atasözü de bu durum için iyi bir örnek olacaktır.

Sosyal hizmet mesleği, bireyin toplumdaki aktivitelerini gerçekleştirmesi esnasında ortaya çıkan problemlerin çözülebilmesi için çalışmalar yürütür. Bu

Çalışmaların amacına ulaşabilmesi için toplumsal kaynakların mevcut sorunların çözümüne yönelik kullanılması gerekmektedir. Bu bağlamda okul sosyal hizmeti de okul ortamında bulunan çocukların özellikle eğitimlerinin aksamaması ve başarıya ulaşabilmeleri için ilerledikleri yolda karşılaştıkları sorunlar için çözümler üreten bir uygulama alanıdır (Jarolmen, 2017, s. 8). Bu uygulama alanının hazırlanabilmesi için sosyal hizmetin ekolojik yaklaşımı (evresi içinde birey) önemli bir destek oluşturmaktadır. Okulun, aile ve toplumla iş birliğinin geliştirilmesinde rol alan sosyal hizmet uzmanı, ekolojik yaklaşım perspektifinden hareketle öğrencilerin en yüksek iyilik halini hedefler (Jarolmen, 2017, s. 8)

Okul sosyal hizmeti, tıp, psikiyatri, suçluluk, yaşlılık, engellilik yoksulluk, eğitim, aile ve ocuk refahı gibi farklı alanlarda geniş bir uygulama alanına sahip olan sosyal hizmet disiplininin özel bir uygulama alanıdır (Özbesler ve Duyan, 2009, s. 20). Okul sosyal hizmeti uygulamaları okul çağındaki çocukların eğitim haklarına ulaşmasını engelleyecek tüm nedenleri (bedensel engel, ruhsal sorunlar, yoksulluk, ev içi şiddet, istismar, bağımlılık, ölüm, devamlı hastalık) ve bu nedenlerin yarattığı olumsuz etkileri ortadan kaldırmayı amaçlayan müdahaleleri kapsar (Jarolmen, 2017, s. 9). Bir başka deyişle okul sosyal hizmeti uygulaması, öğrencilerin okul performansına ve okul başarısına etki eden biyopsikososyal faktörlere odaklanarak yaşanan sorunların çözümü, gereksinim duyulan hizmetlerden yararlandırılması gibi faaliyetleri yürütmek amacıyla okulda yer alır (Özkan ve Selcik, 2016, s. 1277).

Öğrencilerin okul hayatındaki başarısı ve bireysel gelişimlerini desteklemek için okul sosyal hizmet uzmanları ile birlikte rehber öğretmenler, sınıf öğretmenleri, psikologlar, hemşireler ve doktorlar da hizmet sağlayabilmektedir. Bu meslek kolları gerekli hizmetin sağlanabilmesi için öğrencilerin aileleri ile iş birliği halindedir (Güneş, 2021, s. 54).

1.4.1. Okul Sosyal Hizmetinin İşlevleri

Okul sosyal hizmetinin işlevleri şu şekilde sıralanabilir (Güneş, 2021, s. 57-58):

- Öğrencilerin akademik başarılarını arttırmalarını desteklemek,
- Öğrencileri psikolojik ve sosyal olarak desteklemek,
- Ailelerin çocuklarının eğitimi ile ilgilenmelerini sağlamak için çalışmak,
- Ekonomik desteğe, psikolojik desteğe, daha iyi bir aile ortamına ihtiyaç duyan öğrencilere yardımda bulunmak,
- Okul ortamını daha iyi hale getirmek için toplumla birlikte çalışmak,
- Okulda zorbalık, baskı, şiddet ve anti-sosyal davranışları gidermeye çalışmak,
- Öğrenciler arasındaki tütün, alkol ve uyuşturucu kullanımı ile ilgilenmek,

- Öğrencilere grup danışmanlığı ve grup terapisi uygulamak,
- Ders dışı kursları yürütme (örneğin eğitim kursları, kişisel gelişim, iletişim becerileri, farkındalık vb.) görevi,
- Sosyal, kültürel, sportif ve mesleki öğrenme etkinlikleri düzenlemek.

Okul sosyal hizmetinin modern anlamda ortaya çıkışı 20. yüzyılın başlarına tekabül etmektedir. Sanayileşmeyle birlikte şehirlerdeki nüfusun hızlı artışı toplumun yoksulluk içinde yaşamasına sebebiyet vermiştir. Bu dönemde Avrupa ve Amerika'ya çok büyük göç dalgaları olmuştur. Elbette bu göç dalgaları beraberinde sosyal sıkıntıları da getirmiştir. İşsizlik, terk edilen çocuklar, iletişim sorunu, aşırı yoksulluk gibi sıkıntılar ön plana çıkmıştır (Güneş, 2021, s. 73-74).

20. yüzyılın başlarında okul sosyal hizmeti için ilk adımlar ABD'de atıldı. Toplumun yaşadığı sosyal sorunların hafifletilebilmesi için yardım kuruluşları tarafından gönüllü bir hizmet olarak ev ziyaretleri yapılmaktaydı. Sonrasında bu ziyaretler okullarla bağlantılı olarak faaliyet göstermeye devam etmiştir (Jarolmen, 2017, s. 12). Uygulamanın ilk zamanlarında ev ziyaretleri düşük ekonomik sınıfa mensup insanlar için yapılıyordu. İlerleyen yıllarda bu faaliyet giderek büyüdü ve eğitim hakkı tüm dünya çocukları için yasal bir hak haline geldi (Güneş, 2021, s. 74).

Amerika Birleşik Devletleri'nde bir asrı aşkın bir süredir uygulanmakta olan okul sosyal hizmeti, günümüzde dünyada farklı gelişmişlik düzeyine sahip en az 43 ülkede, okul sosyal hizmet uzmanları, eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanmasına yönelik katkı sunmaktadır (Jarolmen, 2017, s. 9). Ülkemizde de özellikle 12 yıllık zorunlu eğitim sistemine geçilmesinden itibaren okul sosyal hizmeti alanında da ciddi bir atılım gerekliliği doğmuştur. Türkiye'deki üniversitelerde bugün çok sayıda sosyal hizmet uzmanı yetiştirilmektedir.

1.4.2. Sosyal Hizmet Uzmanlarının Okullardaki Önemi

Okul ortamındaki sosyal hizmet uzmanları, öğrencilerle okul sorunları, aile sorunları ve sosyal çevrelerinde karşılaştıkları sorunlar çerçevesinde çalışan profesyonellerdir (Özbesler ve Duyan, 2009, s. 21). Okul sosyal hizmetinin potansiyel etkisini ortaya çıkarabilmek için okuldaki görevlilere de değinmek gerekir. Özellikle okulda görev yapan psikologlar, rehberler, hemşireler ve sosyal hizmet uzmanları bu çalışmaların merkezinde yer alırlar. Ülkemizde ise okul rehberlik ve psikolojik danışmanları görev yapmaktadır (Özkan ve Selcik, 2016, s. 1277).

Okul sosyal hizmet uzmanı, ruh sağığı uzmanı olarak okul topluluğı bünyesinde sosyal ve duygusal gelişim lideri rollerini üstlenir. Okul ortamında ekolojik, sistem ve güçlendirme yaklaşımlarını, gelişim kuramlarını kullanır (Jarolmen, 2017, s. 9). Yani sosyal hizmet uzmanı sorunların kaynağını sadece çocukta aramamakta çevresindeki sistemlerin de bu sorunda etkisi olduğunu kabul etmektedir (Özkan ve Selcik, 2016, s. 1278). Bunların yanında sosyal hizmet uzmanı, öğrenci refahı, tanı testleri, risk altındakilerle çalışma, çocukların uzaklaştırılması veya koruma altına alınması, öğrencilere, ebeveynlere ve topluma yardım etme gibi çeşitli hizmetleri gerçekleştirir (Jarolmen, 2017, s. 9).

Sonuç olarak okul ortamlarındaki sosyal hizmet uygulamalarının amacı, genel olarak öğrencinin okul başarısının artırılması, ailenin öğrencinin okul sürecine katılımının sağlanması, öğrencinin performansına bağılı olarak eğitim hizmetlerinden maksimum oranda faydalanmasını sağlamaktır (Özbesler ve Duyan, 2009, s. 24). Okul sosyal hizmeti aile ve toplumla çalışarak kriz müdahalesi, grup terapisi, çeşitli kültürel ve ekonomik hizmetleri, eğitim politika sorunları gibi öğrenci topluluğı sorunlarıyla ilgilenir (Jarolmen, 2017, s. 9).

1.5. Üstün Yetenekli Çocuklar

Geçmişten günümüze kadar üstün yetenekli kavramı farklı şekillerde ele alınmıştır. Geçmişte daha çok tek boyutlu değerlendirilen bir üstün yetenekli kavramı varken, günümüz dünyasında çok boyutlu bir duruma gelmiştir. Üstün zekâlı ve üstün yetenekli kavramları çoğunlukla birlikte kullanılmaktadır. Üstün yetenekli kavramı bazen üstün ve yetenekli olarak da ele alınabilir. İki farklı kavram olarak düşünüldüğünde ise üstün daha çok zekâyâ vurgu yapmakta, yetenek ise teknik ve sanat gibi alanlara odaklanır. Üstün yeteneklilik hem genetik ve çevresel faktörlerin etkisiyle ortaya çıkmaktadır (orgm.meb.gov.tr). Geçmiş dönemlerde sadece zekâ testleri sonucu olumlu sonuç veren çocuklar üstün yetenekli olarak tanımlanmaktaydı. Fakat günümüzde birçok alanda yapılan testlerle elde edilen sonuçlara göre üstün yetenekli tanımlaması yapılabilmektedir (Bildiren ve Korkmaz, 2018, s. 404). Üstün yeteneklilik üzerinde anlaşılmış net bir tanımlama yoktur. Araştırmacılar farklı yorumlamalarla bu kavram üzerinde tanımlama yapmaya çalışmışlardır. Fakat hepsini kapsayıcı en yakın tanım şu şekilde yapılabilir:

“Üstün Yeteneklilik: Çocuğun zekâ, yaratıcılık, sanat, liderlik kapasitesi veya akademik alanların en az birinde yaşıtlarına göre yüksek düzeyde performans gösterme durumudur (Güneş, 2021, s. 75)”.

Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi üstün yetenekli çocukları değerlendirirken, normal çocuklardan farklı olan özellikleri üzerinde durulur. Araştırmacılar da bu özellikleri dikkate alarak tanımlamalar yapabilmışlerdir. Üstün yetenekli çocukların özellikleri genel olarak aşağıdaki gibi sıralanabilir (Güneş, 2021, s. 76-77):

- Olayları mantık sırasına göre değerlendirir,
- Tek başına planlama, organizasyon ve değerlendirme yapabilir,
- Çok iyi bir hafızaya sahiptir,
- Büyük bir kelime darağacına sahiptir,
- Merhametli ve hassas duygulara sahiptir,
- Küçük yaşta adil olma duygusu gelişir,
- Yaşından büyük kişilerle diyalog kurmayı sever,
- Yaratıcı fikirlere sahiptir,
- Sorgulama ve eleştirme isteği yüksektir,
- Kavrama yetisi hızlıdır ve parçaları hızlı bir şekilde bir araya getirebilir,
- Ayrıntılar üzerinde yoğunlaşır,
- Dikkatini uzun süre koruyabilir,
- Sürekli soru sorar ve doyumsuz meraklıdır,
- Beceri gerektiren işleri hızlı öğrenir.

1.5.1. Üstün Yetenekli Çocukları Ayırt Etme Yöntemleri

Bir topluluktaki insanlar arasında seçim yapmak için belli başlı kaidelerin olması gerekir. Her ne kadar kaideler olsa da seçim yapmak çoğu zaman zor bir olay halini alır. Hâl böyleyken normal çocuklar arasından üstün yetenekli çocukları ayırt etmek de oldukça dikkat gerektiren bir konudur. Türkiye’de üstün yetenekli çocukların ayırt edilebilmesi için bazı merkezler kurulmuştur.

1.5.1.1. Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM)

İlkokullarda sınav yapılarak belirlenen üstün yetenekli çocukların gittikleri okullarda aldıkları eğitimlerini aksatmayacak şekilde bireysel yeteneklerinin farkında olmasını sağlamak ve mevcut kapasitelerini geliştirerek potansiyellerini üst düzeyde

kullanmalarını sağlamak amacıyla faaliyet gösteren özel eğitim kurumlarıdır. Devlete bağlı olarak çalışan Bilim ve Sanat Merkezleri anlık olarak Türkiye’deki tüm şehirlerde bulunmaktadır (www.bilsemonline.com).

BİLSEM’de hangi çocukların eğitim alacağını belirlemek için bir tanılama süreci vardır. Okullardaki öğretmenler bu tanılama süreci için kilit rol oynamaktadırlar. Çünkü ilk adım öğretmenlerin görüşlerine göre atılmaktadır. Eğer öğrencinin velisi çocuğunun üstün yetenekli olduğunu düşünüyorsa sınıf öğretmeninden gözlem formu doldurmasını talep edebilir. Yani günümüzde dolaylı olarak bireysel başvuru imkânı da bulunmaktadır (www.bilsemonline.com). İlk üç sınıfa giden öğrenciler arasından zihinsel, görsel sanatlar ve müzik alanlarına göre bir değerlendirme yapılır. Bu değerlendirmeye yine sınıf öğretmeni karar verir. BİLSEM’in yaptığı ilk değerlendirme grup olarak yapılmaktadır. Bu aşamayı geçen öğrenciler bireysel değerlendirmeye alınırlar. Bu aşamada ayrıntılı yetenek testleri yapılır ve uygun görülen öğrenciler BİLSEM’e kabul edilir (Güneş, 2021, s. 84-85). BİLSEM’de eğitim üç dönem halinde yapılır. Eylül-ocak arası birinci dönem, şubat-haziran arası ikinci dönem ve temmuz-ağustos arası yaz okulu da üçüncü dönem olarak belirlenmiştir (www.bilsemonline.com). BİLSEM’de öğrencilere ilk olarak oryantasyon, ardından da destek eğitimleri verilmektedir. BİLSEM resmi internet sitesine göre verilen destek eğitimleri şunlardır (www.bilsemonline.com):

- İletişim Becerileri
- Grupla Çalışma Teknikleri
- Öğrenme Yöntemleri
- Problem Çözme Teknikleri
- Bilimsel Araştırma Teknikleri
- Yabancı Dil Eğitimi
- Bilgisayar Eğitimi
- Sosyal Etkinlikler
- Bireysel Yetenekleri Fark Ettirme
- Özel Yetenekleri Geliştirme
- Proje Üretimi ve Yönetimi

1.5.1.2. Rehberlik ve Araştırma Merkezi (RAM)

Türkiye’de üstün yetenekli çocukların tespit edilebilmesi için ikinci yol olarak Rehberlik ve Araştırma Merkezleri karşımıza çıkmaktadır. Burada çocuklar ailelerinin bizzat talepleri sonucunda değerlendirmeye alınırlar. BİLSEM’den farklı olarak henüz okul çağına gelmemiş çocukların da taramaya dâhil olabilmesi mümkündür. BİLSEM sınavlarını kaçıran veya başarısız olan çocuklar da Rehberlik ve Araştırma

Merkezlerinde teste tabi tutulabilirler. Tarama sonucu üstün yetenekli olduğu belirlenen çocuklar için devam ettikleri okullarda destek eğitim odaları açılması zorunludur.

Bilim ve Sanat Merkezleri ile Rehberlik ve Araştırma Merkezleri dışında üstün yetenekli çocukların tespit edilebilmesi için vakıf okulları ve üniversiteler de faaliyet gösterebilmektedir. Özellikle bazı üniversiteler bünyesinde Üstün Yetenekliler Eğitim ve Araştırma Merkezleri ve Çocuk Üniversitesi ismiyle faaliyet gösteren birimler bulunmaktadır.

1.6. Engellilik

“Engelli, yaralanma ya da fiziksel veya zihinsel bir rahatsızlık nedeniyle bazı hareketleri, duyuları veya işlevleri kısıtlanan kişi olarak tanımlanmaktadır (Tekindal ve Özden, 2020, s. 19).” Engeller doğuştan gelebileceği gibi ilerleyen zamanda geçirilen rahatsızlıklar veya kazalar sonucu da ortaya çıkabilir (a.g.e, s. 19). Engellilik, doğum öncesinde, esnasında veya sonrasında meydana gelen komplikasyonlarla birlikte olabileceği gibi evde, iş yerinde ya da trafikte meydana gelen kazalar, savaşlar, doğal afetler gibi durumlar sonrasında da ortaya çıkabilmektedir (Babaoğlu, 2015, s. 84). 2828 sayılı Sosyal Hizmetler Kanunu’na göre engellilik tanımı şu şekildedir:

Engelli, doğuştan veya sonradan herhangi bir hastalık veya kaza sonucu bedensel, zihinsel, ruhsal, duygusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle normal yaşamın gereklerine uymama durumunda olup; korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyacı olan kişi (Sosyal Hizmetler Kanunu, 1983).

5378 sayılı Engelliler Hakkında Kanun’a göre ise aşağıdaki tanımlama yapılmıştır:

“Fiziksel, zihinsel, ruhsal ve duygusal yetilerinde çeşitli düzeyde kayıplardan dolayı topluma diğer bireyler ile birlikte eşit koşullarda tam ve etkin katılımı kısıtlayan tutum ve çevre koşullarından etkilenen birey (Engelliler Hakkında Kanun, 2005).”

Engellilik kavramını ele almak için zaman içerisinde farklı engellilik modelleri geliştirilmiştir. Engellilerin hayatlarının iyileştirilmesi ve karşılaştıkları zorlukların aşılabilmesi çeşitli hizmetler sağlanmaktadır. İşte bu hizmetlerin düzenlenebilmesi için de engellilik modellerinden faydalanılmaktadır (Tekindal ve Özden, 2020, s. 20).

1.6.1. Engellilik Modelleri

Engellilik modelleri aslında geçmişten günümüze insanların engelliliğe nasıl baktıklarının bir kronolojisini göstermektedir. Elbette dünyanın son birkaç yüzyılda insan haklarına daha çok önem veren bir yer haline gelmesi de engellilik konusundaki bilincin geliştirilmesinde etkili olmuştur. Engellilik modelleri olarak ahlaki, tıbbi, sosyal ve insan hakları modelleri ortaya koyulmuştur.

a) Ahlaki Model: Ahlaki model özellikle eski dönemlerden 19. yüzyıla kadar etkisini gösteren bir modeldir. Bu modele göre engellilik, kişinin işlediği günahlar karşısında Tanrı'nın verdiği bir ceza olarak görülmüştür (Tekindal ve Özden, 2020, s. 33). Bu tanımdan da anlaşılacağı gibi ahlaki model eski dönemlerde kalmış bir modeldir. Günümüz dünyasında bu modelin varlığından söz etmek pek mümkün değildir. Bu algının değişmesinde insanların ilerleyen bilim sayesinde bilinçlendirilmesinin etkisi büyüktür.

b) Tıbbi Model: Tıbbi modelde kişinin engellilik durumuna bir hastalık olarak bakılmaktadır. Bu modele göre engelliler hasta olarak kabul edilmiştir. Bunun içinde tıbbi tedavi üzerinde yoğunlaşmıştır (Babaoğlu, 2015, s. 89). Daha açıklayıcı bir ifadeyle tıbbi model engellilik durumunu şu şekilde görmektedir:

Engellilik, birey için istenmeyen sonuçlara yol açan normal vücut işlevinden sapmanın bir sonucudur. Bu bakış açısından hareketle engellilik, vücutta altta yatan bir fiziksel anormalliğin bir göstergesi olarak görülmektedir ve tıbbi tedavi mümkün olan yerlerde bu anormalliği düzeltmek için altta yatan patolojiye yönlendirilmelidir (Özden, 2020, s. 34).

Tıbbi model adından da anlaşılacağı gibi tıbbi bir tanımlama yapmakta ve çözüm için de tıbbi yollara başvurmaktadır. Fakat burada engellilerin ruh sağlığını etkileyebilecek bir sıkıntı karşımıza çıkmaktadır. Bu sıkıntı insanların normal-anormal olarak sınıflandırılmasıdır. Yani anormal olarak gösterilen engelli bir bireyin, normal olarak gösterilen bir birey karşısında zayıf ve yardıma muhtaç biri olarak görülmesine sebebiyet vermiştir (a.g.e., s. 35). 1970'li yıllarda ağır eleştiriler alan tıbbi model, artık yerini daha sosyal temelli bir yaklaşıma bırakmıştır (Cantürk, 2017, s. 54).

c) Sosyal Model: Sosyal model 1970'li yıllardan itibaren İngiltere'de başlayan ve ABD'de destek gören büyük aktivist hareketler sonucu ortaya çıkan bir modeldir. Bu model bireyin itibarını kaybettiren tıbbi modele karşı olarak doğmuştur (Özden, 2020, s. 34). Sosyal modele göre insanlar fiziksel olarak farklıdırlar ve bu son derece

doğal bir durumdur. Farklılıklar insanların arasında bir üstünlük anlamına gelmemelidir (Cantürk, 2017, s. 56). Bu modele göre engellilik sadece bireyin sahip olduğu engellilik durumundan değil, toplumsal uygulamaların engellilik hallerine karşı eksik çalışmalar yapmasıdır (Babaoğlu, 2015, s. 92). Sosyal model farklı özelliklerdeki insanların toplum içerisinde nasıl bir arada yaşayabileceği, insanlara engel oluşturan durumların nasıl düzeltilebileceği üzerinde odaklanır (Cantürk, 2017, s. 58). Daha somut anlaşılması açısından bu durumlara şu örnekler verilebilir:

- Kütüphanedeki bir kitabı okumak isteyen bir görme engelli birey için, o kitabın ya kabartma yazı ile yani Braille alfabesi ile düzenlenmiş bir kitap olması gerekir ya da o kitabın sesli versiyonunun elektronik ortamda erişime sunulması gerekir.
- Yine görme engelli bir birey için sokakta yürümek oldukça zordur. Fakat bu sokak kaldırımlarına kabartmalı sarı çizgili şeritlerin eklenmesi ile engellilerin yürüyüşleri biraz daha kolaylaşabilmektedir. Tabii ki bu sarı şeritlerin diğer insanlar tarafından meşgul edilmemesi son derece önemlidir.
- Yürüme engelli bir bireyin tekerlekli sandalyesi ile birlikte otobüse binebilmesi için mekanik kaldıraçlı bir asansör veya kapı ağzına açılan bir rampa bulunması gerekir. Ayrıca otobüs içerisinde tekerlekli sandalyenin konumlanacağı bir yer olması gerekir.

Bu örneklerden de anlaşılacağı gibi engellilik aslında kişinin kendisinden değil, ona sağlanan erişim uygulamalarının yetersizliğinden kaynaklanmaktadır.

d) İnsan Hakları Modeli: İnsan hakları modeli bir bakıma sosyal modelin bir alt grubu olarak değerlendirilebilir. Bu modelin ortaya çıkışı ise 2006 yılında Birleşmiş Milletler tarafından düzenlenen “Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme” ile olmuştur. Aralarında Türkiye’nin de olduğu 162 ülkenin onayını alan bu sözleşme engellilik ve insan hakları üzerinde büyük bir etki oluşturmuştur (Özden, 2020, s. 39). İnsan hakları modeli ile eşit yurttaşlık sağlanmaya çalışılır. Engellilerin karşılaştıkları zorlukların bir insan hakları ihlali olarak değerlendirilmesi gerekir. Bu durum engelli bireyin psikolojisi için de önemlidir. Çünkü engelin kendisinden değil toplumdan kaynaklandığını anlar ve kendisini özgür hisseder (Babaoğlu, 2015, s. 95).

Ülkemizde de Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme yürürlüktedir. Devlet bu sözleşmenin gereklerine göre toplumdaki engellerin bertaraf edilmesi için hizmetler

sağlamaktadır. İşte bu noktada sosyal hizmet konuya dâhil olmaktadır. Sosyal hizmetin ekolojik kuramına göre bireyin toplumdan ayrı değerlendirilmesinin mümkün olmadığını ilgili konu başlığında belirtmiştik. İşte engelli bireyin anlaşılabilmesi için de önce toplumdaki engelleri anlamak gerekir.

1.6.2. Engellilik Türleri

Engellilik türlerinin tanımlanması için insanların yetilerinde meydana gelen kayıplara bakılmaktadır (Köksal, 2021, s. 6). Engelli türleri otizm, işitme, görme, zihinsel, dil ve konuşma engelli, gelişimsel gecikme, süregen hastalıklar, ortopedik yetersizlikler olarak sıralanabilir (Kumaş, 2020, s. 21).

a) Otizm: “Otizm genellikle ilk üç yaşta başlayan ve hayat boyu devam eden, kişinin etrafıyla sözel ve sözel olmayan şekilde uygun iletişim kuramaması şeklinde ifade edilen gelişimsel bir bozukluktur (Kumaş, 2020, s. 21).” Otizm tanısı koyulan çocuklar, özellikle sosyal beceriler anlamında zorluk çekmektedirler. İletişim, oyun ve temel sayılabilecek diğer becerilerde noksanlık yaşamaktadırlar (Güven ve Diken, 2014, s. 20).

b) İşitme Engeli: Kulağın ses duyma özelliğinin kısmen veya tamamen kaybedilmesine işitme engeli denir. İşitme engeli doğum öncesinde veya sonrasında olabileceği gibi kalıtsal faktörlerden de kaynaklanabilir (a.g.e., s. 22-23). İşitme engeli, bireyin ana dilini öğrenmesinden önce de meydana gelebilir. Böyle bir durumdaki bireyin, geri kalan hayatında dil ve konuşma becerisini kullanabilmesi de oldukça güçleşebilmektedir (Köksal, 2021, s. 7).

c) Görme Engeli: Doğumdan önce veya sonra gelişen sebeplerden dolayı görme yetisinin bir kısmını veya tamamını kaybeden insanlar görme engelli olarak tanımlanır (Cantürk, 2017, s. 31). “Kalıtım, annenin yaşı, annenin hamilelikte kızamık hastalığı geçirmesi, annenin beslenmesi, annenin radyasyona maruz kalması, süregen hastalıklar, ateşli hastalıklar, doğumun geç veya güç oluşu görme engelliğinin başlıca nedenleridir (Kumaş, 2020, s. 23).”

d) Zihinsel Engel: Kişinin zihinsel işlevlerde ve uyumsal davranışlarda meydana gelen önemli derecede gerilik olarak tanımlanır. Tıpkı diğer engellilik türleri gibi doğum öncesi, esnası veya sonrasında çeşitli sebeplerden dolayı meydana gelir (a.g.e., s. 25). Zekâ geriliği olan kişiler ve Down Sendromu olan kişiler de bu gruba girer (Durduran, 2009, s. 11).

e) Dil ve Konuşma Engeli: “Kişinin sözel veya sözel olmayan ve yahut sembol-grafik gibi sistemleri kullanarak iletişim kurmada yetersiz kalmasıdır (Tınar, 2018, s. 24).” “Duyabilen fakat konuşamayan, kekemeler, gırtlığı alınanlar, dil-dudak-çene-damak yapısında bozukluğu olanlar, konuşmak için alet kullananlar bu gruba girmektedir (Cantürk, 2017, s. 32).”

f) Gelişimsel Gecikme: Gecikme deyince ilk akla gelen bir olayın zamanında gerçekleşmemesi durumudur. Fakat engellilik içerisinde değerlendirilen gecikme daha ciddi bir durumdur. Bir çocuğun gelişim çağında beklenen becerileri kazanmasında yaşıtlarına göre sürekli geride kalması gelişimsel gecikme olarak tanımlanır (Kumaş, 2020, s. 23). Gelişimsel gecikmenin sebepleri olarak doğumdan önce yaşanan travma, annenin alkol veya ilaçlara maruz kalması, doğum esnasında gelişen komplikasyonlar, çocuğun zayıf beslenmesi ve kronik kulak enfeksiyonları gösterilebilir (a.g.e., s. 24).

g) Süreğen Hastalıklar: Kişinin çalışma potansiyelini, becerilerini kullanmasını sınırlayan ve devamlı tedavi gerektiren kronik hastalıklardır (Köksal, 2021, s. 8). Süreğen hastalıklar genellikle bireyin beyninin doğum öncesi, esnası ya da sonrasındaki dönemde herhangi bir sebeple hasar görmesi ve işlev kaybına uğraması sonucu ortaya çıkmaktadır (Cantürk, 2017, s. 34). “HIV, üreme organı, idrar yolları hastalıkları, kanser, cilt ve deri hastalıkları, kalp ve damar hastalıkları, sindirim sistemi hastalıkları vb. bu gruba girmektedir (Tınar, 2018, s. 23-24).”

h) Ortopedik Yetersizlikler: Ortopedik yetersizlik kişinin kas ve iskelet sisteminde yetersizlik, eksiklik ve fonksiyon kaybı olması halidir (Durduran, 2009, s. 11). El, kol, bacak, ayak, parmak ve omurgalarda; kısalık, eksiklik, fazlalık, hareket kısıtlılığı, şekil bozukluğu, kas güçsüzlüğü, kemik hastalığı, felçliler ortopedik engelli grubuna girmektedirler (Kumaş, 2020, s. 28).

i) Psikiyatrik Bozukluklar: İnsanın duygu ve düşüncelerinde anormal seviyede farklılıklar olması ve bu farklılıklardan dolayı davranış biçimlerinin de olumsuz yönde etkilenmesi psikiyatrik bozukluk olarak değerlendirilir. Bu tür psikolojik sorunları olan kişiler gündelik hayatta hem sosyal hem de bireysel ilişkiler anlamında zorluk yaşamaktadırlar. Psikolojik bozukluklara depresyon ve şizofreni örnek olarak gösterilebilir (Demir, 2016, s. 44-45).

1.6.3. Türkiye’de Engellilere Sunulan Hizmetler

Türkiye’de engellilik ile ilgili sağlanan hizmetler kamu kurumları, belediyeler, sivil toplum kuruluşları, vakıflar, dernekler gibi kuruluşlar vasıtasıyla gerçekleştirilmektedir. Engellilik konusunda kamu politikası belirleme görevi Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından yürütülür.

Tablo 1: Türkiye’deki Engelli Bireylerin Engel Türü, Cinsiyet, Yerleşim Yeri, Özür Oranı ve Yaş Grubuna Göre Dağılımı.

	(%)								
	Toplam Total	Görme özürlü Visual disability	İşitme özürlü Hearing disability	Dil ve konuşma özürlü Language and speech disability	Ortopedik özürlü Orthopedic disability	Zihinsel özürlü Intellectual disability	Ruhsal ve duygusal özürlü Mental and emotional disability	Sürekli hastalık Chronic illness	Çoklu özürlülük Multiple disability
Toplam-Total	100,0	8,4	5,9	0,2	8,8	29,2	3,9	25,6	18,0
Cinsiyet-Sex									
Toplam-Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Erkek-Male	58,6	67,0	57,5	67,0	56,2	61,1	67,9	56,2	53,5
Kadın-Female	41,4	33,0	42,5	33,0	43,8	38,9	32,1	43,8	46,5
Yerleşim yeri									
Place of residence									
Toplam-Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Kent-Urban	62,4	59,2	67,1	70,6	59,8	61,1	61,0	64,6	62,8
Kır-Rural	37,6	40,8	32,9	29,4	40,2	38,9	39,0	35,4	37,2
Özür oranı									
Proportion of disability									
Toplam-Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
%20 - %39	15,2	28,3	16,6	52,3	33,8	6,7	12,3	17,1	10,8
%40 - %69	42,4	28,1	78,8	37,1	49,4	43,3	25,8	40,0	39,5
%70 +	42,4	43,6	4,6	10,5	16,9	50,0	61,9	43,0	49,7
Yaş grubu									
Age group									
Toplam-Total	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
0 - 6	4,9	1,4	9,6	25,1	3,7	7,4	2,0	3,6	3,7
7 - 14	16,2	5,1	17,4	37,1	5,1	36,1	10,5	4,6	11,5
15 - 24	17,2	16,1	20,9	14,9	13,1	27,5	9,3	9,2	14,9
25 - 44	27,7	36,2	32,4	11,7	39,2	23,3	49,5	23,6	25,0
45 - 64	18,9	25,5	12,0	7,5	22,1	4,9	22,1	33,1	18,4
65 +	15,2	15,8	7,7	3,7	16,7	0,8	6,6	25,9	26,4

Kaynak: TÜİK. (2010). Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması. Erişim Adresi: <https://www.aile.gov.tr/media/5602/ozurlulerin-sorun-ve-beklentileri-arastirmasi-2010.pdf>

2010 yılında TÜİK tarafından yapılan “Özürlülerin Sorun ve Beklentileri” isimli araştırmayla birlikte Türkiye’de yaşayan engelli vatandaşların ağırlıklı olarak hangi engel türüne sahip oldukları, yaş grupları, cinsiyetleri ve yerleşim yerleri göz önüne alınarak değerlendirilmiştir. Tablo 1’de bu araştırmanın detayları bulunmaktadır. Türkiye’de şu an kaç engelli vatandaş olduğu tam olarak bilinmemektedir. Ancak 2020 yılında dönemin Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanı Zehra Zümrüt Selçuk’un açıklamalarına göre aktif olarak Ulusal Engelli Veri Tabanında kayıtlı engelli sayısı 2 milyon 530 bin 376’dır (DHA, 2020). Fakat bu veri tabanında kayıtlı olmayan engelli bireylerin olduğu da aşikâr bir durumdur çünkü bu veriler doktor raporuna göre belirlenen verilerdir. Daha belirgin olması açısından 2011 yılında Türkiye İstatistik Kurumu tarafından yapılan Nüfus ve Konut Araştırması verilerini göstermek uygun olacaktır. Bu araştırmaya göre en az bir engeli olan kişi sayısı 4 milyon 882 bin 841’dir (TÜİK, 2011).

Dünya Engellilik Raporu’nun birinci bölümü “Engelliliği Anlamak”tır. Bu anlayışın gerçekleşmesi hem farkındalığın artırılması hem de toplumdaki olumsuz bakış açısının değiştirilmesi ile mümkündür (Utku, 2020, s. 72). Türkiye’deki engelli bireyler, özellikle erişilebilirlik konusunda sıkıntılar yaşadıkları gibi, bu erişime sahip olsalar bile farklı sorunlardan dolayı hizmet almakta zorlanmaktadırlar (a.g.e., s. 73). 2000’li yıllardan sonra Türkiye’de engellilerin yaşamını kolaylaştırmak için önemli adımlar atılmıştır. Hem 2005’te çıkarılan Özürlüler Yasası hem de 2009’da kabul edilen Engelli Haklarına İlişkin Sözleşme bu adımların en büyükleridir.

Öğr. Gör. Mustafa Öztürk hem EHİS’in önemini hem de sosyal boyutta engelli gruplarının önemini ve onlara kamu hizmetinin sağlanmasını şu şekilde anlatmıştır:

Engelli türleri önemlidir çünkü engellinin tanımını bizden Dünya Sağlık Örgütü istiyor. Artı biz Türkiye Cumhuriyeti devleti olarak 2005 yılında 5378 sayılı Özürlüler Yasasıyla beraber bakım güvence sistemi diye bir sistem getirdik. Şimdiki adıyla Engelliler Yasası diye bir yasa çıkardık. Bu yasaya göre engelliliğin tanımını da yaptık. Hafif engelli, ağır engelli ve bakıma muhtaç engelli dedik. Bu üçünün arasına sıkıştırdığımız engelliler de artık ortopedik engelli, otistik engelli demedik. Dedik ki %40-50’ ye kadar olanlar hafif engelli, %50’nin üzerinde olanları ağır engelli saydık. Onun üstünde olanları da bakıma muhtaç engelli olarak saydık. Buna göre de engellilere sağlanan hizmetleri kategorize ettik. Mesela toplu taşımalarda, belediyelerin su faturalarında vs. sağlanan hizmetler kategorize edildi. Ama ağır engelli bakıma muhtaç engellilerin raporlarında engelliliği sürekli olarak ifade etmesi ve hayatını başkasının yardımıyla idame ettirmek zorundadır ibaresi kullanılan insanlar için dedik ki biz ona bakım parası vereceğiz, bakımını biz üstleniyoruz, eğitim parasını da biz veriyoruz. Bu yüzden de DSÖ ile beraber 2007 yılında bir yasa düzenlendi. 5825 sayılı Engelli Haklarına Dair Sözleşme. Biz bu sözleşmeyi 165 devletle birlikte kabul eden sekseninci devletiz. 2009 yılında da Türkiye Cumhuriyeti bu yasayı onayladı. Burada da engelli grupları tanımlandı. Bu

gruplandırmanın dışında kalanları hasta kabul ediyoruz. Bu gruplandırma önemlidir. Çünkü Millî Eğitim Bakanlığı neye göre okul açacak? Sağlık Bakanlığı neye göre tarama yapacak? Bu soruların cevabı işte bu gruplandırmaya bağlıdır (Öztürk, 2017).

Doç. Dr. Naci Kula engelli türlerinin bireysel ilişkiler açısından önemi için şu şekilde bir değerlendirme yapmıştır:

Nasıl ki çocuk, ergen, yetişkin ve yaşlı gibi gelişim dönemlerine göre biz birtakım tanımları yapıyorsak, engelli kardeşlerimizin de kendi mevcut özelliklerine yönelik tanımları bizim onlara karşı olan ilişkimiz, tutumumuz, görev ve sorumluluklarımız açısından önemlidir. Çünkü karşımızdaki ile ilişkimizde biz onu tanımak ve anlamak zorundayız ki sağlıklı bir ilişki kuralım. Eğer biz onu tanıyamıyorsak, anlayamıyorsak, özelliklerini bilmiyorsak, bireysel anlamda ihtiyaçlarını sağlıklı bir şekilde gerçekleştiremeyiz. Bu yüzden DSÖ'nün yaptığı tanımların bizim bireysel ilişkilerimiz açısından da önemli bir yeri vardır (Kula, 2017).

Türkiye’de engellilik alanında sağlanan destekler evde bakım, sağlık, eğitim, istihdam ve diğer hizmetler şeklinde gruplandırılabilir.

a) Engelli Bakım ve Evde Bakım Hizmetleri: TÜİK’in 2010 yılında ortaya koyduğu Özürlülerin Sorunları ve Beklentileri Araştırması’na göre, araştırmaya katılan engelli bireylerin %77’si sağlık hizmetlerinin iyileştirilmesini istemiştir. “Türkiye’de engelli bakım hizmetleri kamu kuruluşları, yerel yönetimler, dernekler ve özel kuruluşlar tarafından verilmektedir (Aslantürk, 2020, s. 190).” Kamu kurumlarından sağlanan bakım hizmetleri kurumsal bakım ve evde bakım olarak ikiye ayrılır. Sosyal Hizmetler Kanunu’nun 3. maddesine göre bakıma ihtiyacı olan engelli şu şekilde tarif edilmiştir:

Engellilik sınıflandırmasına göre resmi sağlık kurulu raporu ile ağır engeli olduğu belgelendirilenlerden, günlük hayatın alışılmış, tekrar eden gereklerini önemli ölçüde yerine getirememesi nedeniyle hayatını başkasının yardımı ve bakımı olmadan devam ettiremeyecek derecede düşkün kişi.

Bu tanımlamadaki kriterlerin yanında engelli bireyin kaldığı evdeki kişileri kapsayan bir gelir testi yapılmaktadır. Engelli bireyler hem yatılı hem gündüzlü hizmet veren bakım ve rehabilitasyon merkezlerinden yararlanabilmektedirler (Aslantürk, 2020, s. 191). Ayrıca bakımı evde devam eden engelliler için evde bakım hizmeti kapsamında yine gelir tespiti sonucuna göre ekonomik olarak da destek verilmektedir. Bu destek engelli kişinin bakımı ile ilgilenen ailesine sağlanmaktadır (a.g.e., s. 193).

b) Sağlık Hizmetleri: Evde bakım ve engelli bakım hizmetlerinin sağladığı imkânlar aynı zamanda sağlık hizmetleri olarak da değerlendirilebilir. Örnek olarak evde sağlık hizmetleri kapsamında evde bakımına devam edilen engelliler için il sağlık müdürlüklerinin görevlendirdiği ekipler düzenli olarak evlere ziyarette bulunup tıbbi

hizmetler gerçekleştirmektedir. Sağlık Bakanlığı engelli bireylerin hastane randevusu alabilmeleri için ayrı bir kontenjan açılmış ve bu hizmetten öncelikli olarak faydalanmalarının önü açılmıştır (Köksal, 2021, s. 27). Yine Sağlık Bakanlığı tarafından engelli bireyler için ağız ve diş sağlığı hizmeti verilmektedir (a.g.e., s. 27).

c) Eğitim Hizmetleri: Engelli çocuk ve gençler ihtiyaçları doğrultusunda özel eğitim hizmetlerinden faydalanırlar. Bireysel becerileri ve gelişim özellikleri açısından yaşlarına göre farklılık gösteren çocuk ve gençlerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanması için yapılan eğitimler “özel eğitim” olarak tanımlanabilir (Ege, 2020, s. 92). Bu eğitimler Millî Eğitim Bakanlığına bağlı resmi ve özel eğitim kurumları tarafından verilmektedir. Rehberlik ve Araştırma Merkezleri tarafından değerlendirilen engelli bireylerin, hangi kriterlerde eğitim sürdürmesi gerektiği belirlenir (Köksal, 2021, s. 27-28). Ayrıca engelli çocuk ve gençler için kaynaştırma eğitimi de sağlanabilir. Bu eğitim sayesinde engelli çocuk ve gençlerin karşılıklı etkileşimde bulunmaları ve eğitimlerinin geliştirilmesi amaçlanır (Ege, 2020, s. 92).

d) İstihdam Hizmetleri: Türkiye’de 50 kişinin üzerinde personel çalıştıran iş yerlerinin %3 oranında engelli birey çalıştırması şarttır (Utku, 2020, s. 77). Ayrıca 2011 yılındaki düzenleme ile birlikte Engelli Kamu Personeli Seçme Sınavı (E-KPSS) uygulaması hayata geçirilmiştir (Köksal, 2021, s. 28). Bu uygulama sayesinde engelli bireyler için devlet bünyesinin her kademesinde eşit şartlarda çalışma fırsatı doğmuştur. Engelli çalışanların emeklilikleri de normal olarak belirlenen kriterlerden farklıdır. Gerekli yıl ve prim günü tamamlandıktan sonra erken emeklilik fırsatından yararlanabilirler (Ege, 2020, s. 93).

e) Diğer Hizmetler: Engelli bireyler hayatın birçok alanında kolaylık sağlayacak uygulamalardan faydalanırlar. Bu uygulamalara örnek olarak şunlar sayılabilir (Türkiye Down Sendromu Derneği, 2018):

- Gelir vergisinde indirim
- Araç alımında ÖTV muafiyeti
- Motorlu taşıtlarda MTV muafiyeti
- Konutlarda emlak vergisi muafiyeti
- İthal edilen araç ve gereçlerde gümrük vergisi muafiyeti
- Belediyeler tarafından sağlanan hizmetlerde engelli indirimleri (su, toplu taşıma vb.)

- Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakıflarının engelli yardımları (tekerlekli sandalye, protez, işitme cihazı, gıda, barınma, nakdi yardım vb.)
- Engelli hizmet merkezlerinde verilen psikolojik destek ve aile danışmanlığı hizmeti
- Engelli bireylere yönelik eğitim programlarının düzenlenmesi
- Belirli gün ve haftaların organizasyonu (Dünya Engelliler Günü için düzenlenen etkinlikler vb.)
- Engelli bireylere yönelik spor hizmetleri (Kursların düzenlenmesi, spor kulüplerinin kurulması vb.)
- Görme engelliler için kütüphane ve teknoloji hizmetleri
- Toplu taşıma araçlarının engelliler için uygun hale getirilmesi
- TCDD engelli indirimleri
- Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğünün engelli bireylere yurt ve burs başvurularında öncelik tanınması
- Devlet tiyatroları, müzeler, milli parklar ve tabiat koruma alanlarına girişte ücretsiz engelli indirimi
- Şehirlerarası otobüs seyahatlerinde engelli indirimi
- Türk Hava Yolları uçuşlarında engelli indirimi
- Telekomünikasyon engelli indirimleri

1.6.4. Engellilik ve Sosyal Hizmet

Sosyal hizmet bir meslek olarak değerlendirilmeden önce hayırseverlik işleri için yapılan bir hizmetti. Fakat günümüzde tüm insanları kapsayan küresel bir hizmet olarak karşımıza çıkar. Sosyal hizmet bu kapsayıcı özelliğiyle birlikte “hak temelli yaklaşımı” benimser (Aktan, 2020, s. 226). Engelliliğin geçmişten günümüze ortaya koyulan modelleri arasında en modern olanı sosyal model ve onun daha ilerletilmiş hali insan hakları modelidir. Engelli bir insanın yaşamını sağlıklı bir şekilde sürdürebilmesi veya meydana gelebilecek bir engellilik durumunda hem sağlık hem de bakım hizmetleri için gerekli olan şartların sağlanması gerekir. İşte bu şartların sağlanması da hem uluslararası sözleşmelerde hem de kanuni düzenlemelerde insanların sahip olduğu bir hak olarak kabul edilir (Kılıç, 2021, s. 3-4).

Şekil 2: Sosyal Hizmette Hak Temelli Yaklaşım

Kaynak: Aktan, 2020, s. 227.

Sosyal modele göre insanların karşılaştıkları sorunları anlamak için çevresel koşulları anlamak gerekir. Burada sosyal hizmetin ekolojik yaklaşımı devreye girer ve çevresi içerisindeki birey değerlendirilir. Yani insanın yaşadığı sorunlar aslında kendisinin engelliliğinden değil, ona sağlanan imkânların eksikliğinden kaynaklanır (Aktan, 2020, s. 226).

2. ÜNİVERSİTE SOSYAL HİZMETİNE GİRİŞ

2.1. Üniversite Nedir?

Kelime anlamı olarak üniversite, fakültelerden oluşan yükseköğretim ve bilim kurumudur (Kılıçoğlu, Devrim ve Araz, 1973, s. 30). Sözcüğün kökeni bağımsız, tüzel kişiliğe sahip, ortak çıkarları olan kişiler topluluğu anlamında kullanılan ve Latince bir kelime olan “Universitas”tan gelmektedir (Tural, 2011, s. 6). Modern anlamıyla üniversite, yeni bilimsel bilginin araştırılıp ve ortaya çıkarıldığı, paylaşıldığı, aktarıldığı, tartışıldığı, gelecek için faydalı bireylerin yetiştirildiği, yaptığı çalışmalar ile sosyal toplumda söz sahibi olan bir kurumdur (Korkmaz, 2005, s. 98). Başka bir ifadeyle üniversite, devlet eliyle ve kanunla kurulan, özerkliğe ve kamu tüzel kişiliğine sahip kurumlardır (Kılıçoğlu, Devrim ve Araz, 1973, s. 31).

Yükseköğretim Kanunu’nun 3. maddesine göre;

“Üniversite; bilimsel özerkliğe ve kamu tüzelkişiliğine sahip yüksek düzeyde eğitim, bilimsel araştırma, yayın ve danışmanlık yapan; fakülte, enstitü, yüksekokul ve benzeri kuruluş ve birimlerden oluşan bir yükseköğretim kurumudur.”

Üniversiteler toplumsal değişimin ilk ortaya çıktığı ve bu değişimin gelişime uğradığı kurumlardır. Bu özelliğin yerine getirilebilmesi için hem fikişsel olarak hem de yaşamsal olarak bireye kalıcı özgürlük sağlar. Bu özgürlük ortamında faaliyette bulunan bireylerin özgün ve yenilikçi özellikleri ortaya çıkar (Tural, 2011, s. 6). Üniversitelerin temel fonksiyonları aşağıdaki gibi sıralanabilir (a.g.e., s. 7):

- Bilgi ekonomisi ve toplumun destekleyicisidir.
- Ekonomik istikrarın önemli bir unsurudur.
- Bölgenin sosyal yaşamının temel gücüdür.
- Kültürel kaynakların temelini oluşturur ve güçlendirir.
- Bölgenin uluslararası iş birliği ve dışı açılmasında etkilidir.
- Yenilikçi aktiviteler ve girişimciliğin temel kaynağıdır.

2.2. Geçmişten Günümüze Üniversite

Üniversitelerin geçmişine doğru bir yolculuk yaptığımızda kendimizi Roma İmparatorluğu döneminde buluruz. Roma döneminde faaliyet gösteren hukuk okulları ilk üniversitelerin de temellerini oluştururlar. 11. yüzyılda kurumlara etki eden skolastik düşünce bu okulları da etkilemiştir. 16. yüzyılda Protestan reformunun ardından milli fikirlerin ve dillerin kullanılmaya başlamasıyla birlikte üniversiteler de baskıdan kurtularak milli kurumlar haline dönüşmeye ve daha büyük kitlelere

ulaşmaya başlamıştır. İlerleyen süreçte farklı fakültelerin açılmasının ve bilimsel araştırmaların çeşitlenmesinin de önu açılmış oldu. 19. yüzyıldan itibaren de üniversitelerin birçoğu devletlere bağlı kurumlar haline geldiler.

Ülkemizin geçmişine bakıldığında ilk üniversite olarak 1863'te kurulan Darülfünun karşımıza çıkar. Bu üniversite çeşitli aşamalardan geçtikten sonra Cumhuriyet döneminde İstanbul Üniversitesi olarak düzenlenmiştir. Aradan geçen zamanda şehirlerdeki üniversiteleşme sayısı git gide artmıştır ve günümüzde üniversitesi olmayan şehir kalmamıştır. Mevcut durumda Türkiye'de 129'u devlet, 78'i vakıf olmak üzere toplam 207 üniversite bulunmaktadır.

2.3. Üniversite ve Sosyal Hizmet İlişkisi

İnsan hayatında bazı önemli eşikler vardır. Üniversite yaşamına giriş de bu eşiklerden biri olarak değerlendirilebilir. Üniversite, geç yaştaki bireylerin gerçek anlamda sorumluluk sahibi olmaya başladığı yeni bir çevredir. Yeni evre yeni insanlardan oluşur ve bireyin yeni insanlar tanınması da gelecek planlarının şekillenmesinde önemlidir. Üniversitede öğrenim gören öğrenciler zaman zaman kişilik sorunları, gelecek kayęısı, boş zamanı değerlendirememe, çevreye uyum sağlayamama gibi sorunlarla karşılaşabilir. Sosyal hizmetin buradaki amacı bu sorunları en aza indirmek ve mümkün olduğunca öğrencilere destekte bulunmaktır. Bu desteklerin hem ruhsal hem de fiziksel olarak verilmesi gerekmektedir.

Yurt içinde ve yurt dışında yapılmış araştırmalar, üniversite düzeyinde, öğrencilerin zihin ve akademik gelişmelerine ağırlık verildiğini; buna karşılık beden gelişimi, sosyal gelişimi ve serbest zamanlarını değerlendirme ve diğer bireysel gereksinimlerinin karşılanması yönünde sağlanan olanakların sınırlı olduğunu belirtmektedirler. Oysa öğrencilerin fiziksel, sosyal ve kişisel gelişmeleri ile sağlık durumlarının zihinsel ve akademik gelişmeleri ile birlikte dikkate alınması gerektiği vurgulanmaktadır (Snoubar, 2017, s. 53).

2000'li yıllardan sonra yeni kamu yönetimi politikalarıyla birlikte üniversite sosyal hayatıyla ilgili de etkili adımlar atılmıştır. Çalışmanın ilerleyen bölümlerinde bu politikaların üniversite bağlamındaki etkisini daha net açıklanacaktır.

Üniversite öğrencilerinin gerek kampüs içerisinde gerekse kampüs dışındaki hayatlarında karşılaştıkları bazı sosyal sorunlar vardır. Bu sorunlar öğrencinin akademik gelişimini de etkiler vaziyettedir. Yapılan araştırmalarda üniversite öğrencilerinin karşılaştıkları sorunlar aşağıdaki gibi genel maddeler halinde listelenebilir (Snoubar, 2017, s. 53):

- Gelecek kaygısı
- İş bulma ve ekonomik yaşam
- Üniversite yaşamına adaptasyon
- Sosyal yaşam ve serbest zamanı değerlendirememesi
- Sağlık
- Öğrenim ve öğretim yöntemleri
- İnsanlarla ilişki kurmakta zorlanma
- Aile ve iletişim
- Karşı cinsle ilişkiler
- Din ve ahlak ile ilgili sorunlar

Burada sıralanan sorunların sayısı kişinin özelliklerine göre artıp azalabilir. Fakat genel bir çerçeveden bakıldığında bu sorunlarla karşılaşıldığı görülmektedir. Günümüzdeki üniversiteler sadece eğitime değil aynı zamanda günlük yaşamsal aktivitelerin devam etmesi için de bir merkez haline gelmiştir. Üniversiteler küçük birer şehir gibi görülebilir. Bu küçük şehrin içinde genç öğrenciler, akademik görevliler, idari personeller, güvenlik görevlileri, temizlik personelleri, işçiler ve kampüs içerisinde işletmelerde çalışan görevliler mevcuttur.

Üniversitedeki herhangi bir birimde çalışan kimse için üniversite bir işyeridir. Bu işyerini diğer işyerlerinden ayıran unsurlardan biri sosyal yaşam faaliyetleridir. Günümüzde bir lisedeki kantinde çalışan bir görevliyle üniversitedeki kantinde çalışan görevli arasında erişilebilirlik açısından önemli farklar vardır. Örnek olarak üniversite yerleşkesinde bulunan bir çocuk kreşi sayesinde üniversite çalışanları çocuklarını bu kreşe emanet edebilir ve rahat bir şekilde görevlerini sürdürebilirler. Kampüs içerisindeki restoranlar da üniversitelerdeki sosyal hayat için bir örnektir. Zira bu tür restoranlar üniversitedeki tüm bireylere hitap eder ve buluşma, sohbet ortamı oluşturur. Günümüzde artık çoğu üniversitede ibadet ihtiyacı için yapılan camiler mevcuttur. Bu camiler, ibadet yapmak isteyen öğrenci ve personel için önemli bir motivasyon kaynağıdır. İnsanın ruhsal anlamda iyilik durumunu koruması, yaptığı görev içinde olumlu sonuçlar verecektir. Çünkü günümüzdeki modern toplumda çalışan bireylerin rahatsızlıkları incelendiğinde ruhsal problemlerin en tepeye çıktığı görülmektedir ve bu rahatsızlıkların gerek tedavisi için gerekse önlenmesi için çalışma ortamında da sosyal hizmet faaliyetlerine ihtiyaç vardır.

2.4. Türkiye'deki Kamu Üniversitelerinde Uygulanan Sosyal Hizmetlerin Mevcut Durumu

Üniversiteler sadece faydalı nesillerin yetiştirildiği değil aynı zamanda toplumun sosyal ihtiyaçları için destek sağlayan kurumlardır. Bu destekler fikir

bazında olabileceği gibi uygulama alanında da etkisini gösterebilmektedir. Yükseköğretim Kurulu, topluma sosyal anlamda destek sağlayabilmek için Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Millî Eğitim Bakanlığı ile birlikte yürüttüğü sosyal projeler bulunmaktadır. YÖK ile Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü arasındaki iş birliği sayesinde hem engelliler hem de yaşlılar için destek programları yürütülmektedir. 30 Kasım-01 Aralık 2013 tarihleri arasında Hacettepe Üniversitesinde düzenlenen “Topluma Hizmet Uygulamaları ve Sosyal Sorumluluk Projeleri” isimli çalıştayla birlikte bu alanda ortaya koyulan bazı eylem planları ön plana çıkmıştır. Bu eylem planları şöyle sıralanabilir:

- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı koordinasyonunda oluşturulan “Engelli Hakları İzleme ve Değerlendirme Kurulu” için üyelik sağlanması.
- Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Strateji Belgesi.
- Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı.
- Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı.
- Aile Değerlerinin Korunmasında Medyanın Rolü.
- Özel Yetenekli Bireyler Strateji Belgesi ve Eylem Planı.
- Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı.
- Türkiye’de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı Uygulama Programı.
- Otizm Spektrum Bozukluğu ve Ulusal Eylem Planı Taslağı (yok.gov.tr).

Yükseköğretim Kurulu, bu eylem planlarının gerçekleşebilmesi için üniversitelerde uygulama alanları oluşturmuştur. Bu alanlar engellilik, çocuk haklarını koruma, kadına yönelik şiddetle mücadele, üstün yetenekli çocuklar ve Türkiye’deki yaşlıların durumu şeklinde sıralanabilir.

2.4.1. Engelliler İçin Yapılan Çalışmalar

2006 yılında Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen Birleşmiş Milletler Engellilerin Haklarına İlişkin Sözleşme engellilik alanında ortaya koyulan önemli bir kilometre taşıdır. Bu sözleşmeyle birlikte devletlerin engellilik alanında uymaları gereken yükümlülükler açıkça belirtilmiş ve engellilerin yaşadıkları sorunların aslında insan hakları ihlali olduğu üzerinde durulmuştur. Aynı zamanda engellilerin seçim özgürlüklerine, onurlarına saygı duyulması ve engelli bireylerin toplumdan dışlanmaması temellerine dayandırılmıştır.

2006 yılında Resmî Gazete’de yayımlanan Yükseköğretim Kurumları Özürlüler Danışma ve Koordinasyon Yönetmeliği dikkat çekmektedir. Bu yönetmeliğin amacı engelli öğrencilerin ihtiyaçlarının tespit edilmesi ve yapılan tespitlere göre gerekli olan

uygulamaların hayata geçirilmesidir (Arı, 2019, s. 32). Bu yönetmelikle birlikte YÖK ve ÖSYM bünyesinde faaliyet gösterecek engelli öğrenci danışma merkezi ve üniversitelerde faaliyet gösterecek engelli öğrenci birimlerinin açılması sağlanmıştır. Fakat 2006'da yürürlüğe giren bu yönetmelik sonrasındaki dört yılda gözle görülür ciddi bir faaliyet yapılamamıştır (a.g.e., s. 32). Sonrasında bu konu tekrar gözden geçirilmiş ve YÖK tarafından hazırlanıp, 14.08.2010 tarih ve 27672 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan “Yükseköğretim Kurumları Engelliler Danışma ve Koordinasyon Yönetmeliği” hayata geçirilmiştir. Bu yönetmelikle birlikte üniversitede öğrenim gören öğrenciler için daha fazla düzenleme yapılabilmesinin önü açılmıştır.

Yükseköğretim Kurumları Engelliler Danışma ve Koordinasyon Yönetmeliği (2010)'nin 5. maddesine göre;

Yükseköğretim Kurulu bünyesinde yükseköğrenim aşamasına gelen veya yükseköğrenim gören engelli öğrencilerin ihtiyaçlarını belirlemek, belirlenen ihtiyaçlara göre yapılması gereken idari düzenlemeleri planlamak ve gerekli alt yapı standartlarını oluşturarak ilgili yükseköğretim kurumları arasında koordinasyonu sağlamak üzere Yükseköğretim Kurulu Engelli Öğrenciler Komisyonu oluşturulur.

Yükseköğretim Kurulu bünyesinde varlığını sürdüren engelli öğrenci komisyonu, üniversitelerde eğitim gören engelli öğrenciler için kolaylık sağlayacak düzenlemeler geliştirmektedir. Komisyonunda iki YÖK yürütme kurulu üyesi, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı Engelli ve Yaşlı Hizmetleri genel müdürü, Millî Eğitim Bakanlığı'na bağlı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü temsilcisinin yanında 10 farklı kamu üniversitesinden 15 temsilci bulunmaktadır. Komisyonunda Karabük Üniversitesi Tıp Fakültesinden de bir temsilci görev almaktadır. Bu komisyonun yanı sıra YÖK ve ÖSYM bünyesinde faaliyet gösteren engelli öğrenciler danışma ve koordinasyon birimleri yine bu yönetmelikte de varlıklarını korumuş ve etkinlikleri genişletilmiştir. Yönetmeliğin bir diğer önemli konusu üniversiteler bünyesinde faaliyet gösteren engelli öğrenci birimlerinin görevleri ile ilgilidir. Yükseköğretim Kurumları Engelliler Danışma ve Koordinasyon Yönetmeliği (2010)'ne göre Engelli Öğrenci Biriminin görevleri şu şekilde sıralanabilir:

- Yükseköğretim programlarına kaydı yapılan engelli öğrencilerin öğrenimlerini sürdürdükleri sırada eğitim, öğretim, burs, idari, fiziksel, barınma, sosyal ve benzeri alanlarla ilgili ihtiyaçlarını tespit etmek ve bu ihtiyaçların karşılanabilmesi için alınması gereken önlemleri belirlemek ve gerekli düzenlemeleri üniversitede bulunan diğer birimler veya daire başkanlıkları ile eşgüdüm içerisinde yapmak.
- Engelli üniversite öğrencilerinin akademik, fiziksel ve sosyal yaşamlarını engellemeyecek biçimde öğretim programlarını düzenlemek için engelli öğrencinin devam ettiği eğitim ortamının uygunlaştırılması, engellilere yönelik araç gereç temini, özel ders

materyallerinin hazırlanması, engellilere uygun eğitim, araştırma ve barındırma ortamlarının düzenlenmesi konularında çalışmalar yapmak.

- Yükseköğrenim düzeyindeki öğrenci ve öğretim elemanlarına yönelik yayın faaliyetlerinde bulunmak, öğretim elemanlarına engellilik ile bunun getirdiği sınırlılıkları ve yapılması gereken düzenlemeleri anlatan ve bilgi veren doküman hazırlamak, bilinç düzeyini arttırmak, ilgililere danışmanlık hizmeti vermek, gerektiği durumlarda hizmet içi eğitim sağlamak.
- Engellilik alanında bilinç ve duyarlılık düzeyini artırmak için program ve projeler geliştirmek, seminer, konferans ve benzeri faaliyetler düzenlemek.
- Birimin çalışma programını hazırlamak, yürütmek, faaliyetler için gerekli bütçe ihtiyaçlarını belirlemek ve yıllık faaliyet raporunu hazırlayıp bağlı bulunduğu rektör yardımcısına sunmak.
- Yükseköğretim kurumları engelli öğrenci birimlerinin görev ve faaliyet alanına giren konularda konunun taraflarına yönelik yayın, doküman ve bilgilerin yer aldığı, üniversitelerde okuyan engelli öğrencilerin sorunlarını ve isteklerini dile getirmelerine olanak sağlayan, ilgili birimle iletişimine de imkân veren bir internet sitesi oluşturmak.
- Alınan kararların ve belirlenen stratejilerin uygulanmasını denetlemek.
- Maddi güçlüğü bulunan engelli öğrencilerin yardımcı araç gereçlerinin ücretsiz temini yönünde çalışmalarda bulunmak.
- Bütün öğrencilerin adil ve doğru bir şekilde ölçme ve değerlendirmeye tabi tutulması, fırsat eşitliğini sağlamak ve eğitim sürecini engelli öğrenciler için de anlamlı hale getirmek için; engelli öğrencinin sınavlarla ilgili süre, mekân, materyal, refakatçi okuyucu sağlamak ve engelin doğasından kaynaklanan farklılıklara göre alınacak gerekli tedbirleri almak, düzenlemeleri yapmak.
- İstihdam olanakları ve mesleklere ilişkin bilgilendirme yapan bilgilendirici kitaplar hazırlanması konusunda çalışmalar yapılmasını ve bunların engelli öğrencilere ulaştırılmasını sağlayacak tedbirler almak.
- Yükseköğretim programlarını kazanan engelli öğrencileri kayıt sırasında tespit etmek.
- Üniversite yerleşkesinin ve yerleşkede bulunan yapılar ile açık alanların engelli öğrenciler için ulaşılabilir olmasını sağlamak.

Üniversitedeki engelli öğrencilerin ihtiyaçlarını ve taleplerini bildirdikleri engelli öğrenci birimi, üniversite yönetimiyle öğrenciler arasında bir köprü vazifesi görmektedir. Tüm bunların yanında Türkiye’deki yükseköğretim kurumlarında engelli bakımı ve rehabilitasyon programı olarak varlığını sürdüren bir bölüm mevcuttur. Bu programın amacı engellilerin ve yardıma ihtiyaç duyan bireylerin bakım ve rehabilitasyon hizmetlerini gerçekleştirecek görevlilerin topluma kazandırılmasıdır. YÖK, engellilik alanında yapılan çalışmalara teşvik için Türkiye’deki tüm üniversitelerin değerlendirmeye alındığı bir ödül sistemi geliştirmiştir. Bu ödül sistemine göre mekânda erişilebilirlik sağlayan üniversitelere turuncu bayrak, eğitimde erişilebilirlik sağlayan üniversitelere yeşil bayrak ve sosyal etkinliklerde erişilebilirlik sağlayan üniversitelere ise mavi bayrak ödülleri verilmektedir (yok.gov.tr). Üç kategorinin hepsinde ödül kazanan 3 üniversite mevcuttur. Bunlar İstanbul Üniversitesi, İstinye Üniversitesi ve İzmir Demokrasi Üniversitesidir. Ayrıca Anadolu ve Ankara Üniversiteleri bazı programların içeriklerini engelli bireyler için erişilebilir hale getirmişlerdir. Bu iki üniversite yaptıkları bu hizmetle engelsiz program nişanı almaya hak kazanmışlardır.

Tablo 2: YÖK 2021 Engelsiz Program Nişanı Kazanan Üniversiteler, Programlar ve Engel Türleri

Üniversite	Program	Engel Türü
ANADOLU	Sosyoloji Lisans Programı	Görme Engelli
	Tarih Lisans Programı	Görme Engelli
	Bilgisayar Operatörlüğü Programı	İşitme Engelli
	Seramik Lisans Programı	İşitme Engelli
	Yapı Ressamlığı Programı	İşitme Engelli
	Turizm İşletmeciliği Lisans Programı	Bütün Engel Grupları
ANKARA	Türk İşaret Dili Tercümanlığı Tezsiz Yüksek Lisans Programı	İşitme Engelli

Kaynak: yok.gov.tr

Engelsiz üniversite ödülleri başvuruda bulunan hangi üniversitelerin ödüllendirileceği ise düzenlenen 7 farklı panelde tartışılmıştır. Bu panellere üniversitelerin farklı alanlarından akademisyenler katılarak değerlendirmeler yapmışlardır. Ödül kazanacak üniversiteler bu değerlendirmeler sonucu belirlenmiştir (yok.gov.tr).

2.4.2. Çocuklar İçin Yapılan Çalışmalar

Bireyin çocukluk döneminde ortaya çıkan olumsuz hadiseler gelecekte geri dönüşü olmayan sorunları beraberinde getirebilmektedir. Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'ye göre çocukların karşılaşılabilecekleri tehlikeli durumların önlenmesi ve çocukların korunması devletlerin bir görevi olarak belirtilmiştir (www.manevisosyalhizmet.com). Türkiye'de 2005 yılında yürürlüğe giren 5395 sayılı Çocuk Koruma Kanunu ile toplumdaki tüm çocuklar için oluşabilecek tehlikelerin önlenmesi ve koruma sağlanması için uygulama alanları oluşturulmuştur. Bu uygulama alanlarında devletin hem merkezi hem de yerel düzeyde hizmet sağlamakla görevli kurumları yer almaktadır.

Yükseköğretim Kurulu iş birliğinde olduğu kurumlarla birlikte çocukların haklarının korunması ve bireysel gelişimlerinin desteklenmesi için faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu faaliyetler Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Strateji Belgesi, hem Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı hem de Özel

Yetenekli Bireyler Strateji Belgesi ve Eylem Planı gibi çocuklar için geliştirilen programlara uygun olarak ilerlemektedir. Bu bağlamda üniversiteler, bulundukları şehirlerdeki Rehberlik ve Araştırma Merkezleri, Aile ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlükleri, valilikler ve belediyeler ile iş birliği halindedir. Üniversitelerin çocuklar ile ilgili yürütülen faaliyetlerde sağladığı destekler şöyle sıralanabilir:

- Çocuklara hizmet verilen kurumlarda çalışan görevlilerin gelişimlerini sağlayabilmek için eğitici programların düzenlenmesi ve bu alanla eğitici kişilerin yetiştirilmesi.
- Çocukların korunması için bilgilendirici kampanyaların düzenlenmesi.
- Çocukların becerilerini ortaya çıkarmak ve eğitim sağlamak için programlar düzenlenmesi.
- İstismar, bağımlılık, şiddet gibi konularda önleyici hizmetlerin sağlandığı okullar, Rehberlik ve Araştırma Merkezleri ve diğer kurumlardaki görevlilerin profesyonelleşebilmeleri için eğitimler düzenlenmesi.
- Önleyici çalışmaların toplumsal düzeyde yaygınlaştırılabilmesi için sportif yarışmaların ve kültürel etkinliklerin düzenlenmesi ve desteklenmesi.
- Aile ve çocuk arasındaki ilişkinin güçlendirilebilmesi için aile danışmanlık hizmetlerinin sağlanması.
- Okul çağına gelmiş ve fakat okula gönderilmemiş çocuklar için düzenlenen eğitim kurslarında görev alacak eğitimcilerin yetiştirilmesi için eğitimler düzenlenmesi.
- Üniversitelerin sağlık hizmetleri meslek yüksekokullarında bulunan çocuk gelişimi programı ile çocukların gelişimlerini takip ederek destek sağlayacak nitelikli bireyler yetiştirilmektedir. Çocuk Gelişimi Programı öğrencileri, çocukların hem fiziki hem psikolojik gelişimlerini takip ederek ihtiyaç duyulan desteğin sağlanması ve gelişimlerinin desteklenmesi için eğitim almaktadırlar.

Bu maddelerde bahsedilen hususlar üniversitelerin çocuklar için yapılması gereken faaliyetlerde kendilerini yükümlü tuttıkları alanlardır. Toplumda çocukların korunmaları, desteklenmeleri ve doğru yönlendirilebilmeleri için sağlanan bu hizmetler aslında gelecek nesillerin bir güvencesidir.

2.4.3. Üstün Yetenekli Çocuklar İçin Yapılan Çalışmalar

TÜİK verilerine göre Türkiye’de 2021 yılında 5-17 yaş arasındaki çocuk sayısı yaklaşık 16.900.000 olarak tahmin edilmektedir (TÜİK, 2021). Üstün yetenekli çocukların toplumdaki oranının ise %2-3 arası olduğu varsayılmaktadır. Bu bağlamda Türkiye’de 2021 itibariyle yaklaşık 450 bin üstün yetenekli çocuk olduğu sonucuna varılabilmektedir. Millî Eğitim Bakanlığının 2013 yılında yayımladığı Özel Yetenekli Bireyler Strateji ve Uygulama Planı bu alanda ortaya koyulan bir baş ucu rehberi konumundadır. Yükseköğretim Kurulu da Millî Eğitim Bakanlığı ile iş birliği halinde çalışarak üstün yetenekli çocukların tespiti ve eğitimi için üniversitelere destek sağlamaktadır. 2007 yılında Anadolu Üniversitesinde faaliyete başlayan Üstün Yetenekliler Eğitim Programı (ÜYEP), üstün yeteneklilik alanında ortaya koyulan öncü bir merkezdir. Devam eden süreçte örneklerinin İnönü Üniversitesi ve Karabük Üniversitesinde görüldüğü Üstün Yetenekliler Eğitim, Araştırma ve Uygulama Merkezi ile birlikte diğer üniversitelerin de bu alandaki uygulamaları hız kazanmıştır. Bu uygulama merkezleri illerdeki milli eğitim müdürlükleriyle ve ilköğretim okullarıyla bağlantılı olarak çalışmaktadır. Bu merkezlerin dışında ilk örneği 2002 yılında İstanbul Üniversitesinde görülen Üstün Zekâlılar Eğitimi Ana Bilim Dalı ile üstün yeteneklilik alanında eğiticiler yetiştirilmektedir.

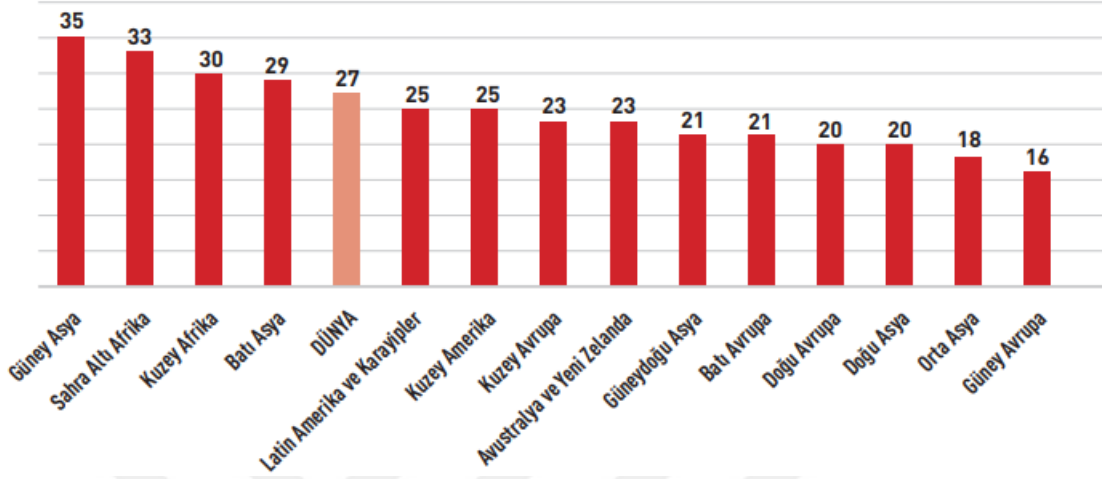
Yükseköğretim kurumlarında çocuklar için uygulanan bir diğer faaliyet ise çocuk üniversitesi projesidir. Çocuk Üniversitesi ile Üstün Yetenekliler Eğitim, Araştırma ve Uygulama Merkezlerinin görevleri bazı üniversitelerde aynı bazılarında ise farklı olarak belirtilmiştir. Farklı olarak belirtilen konu ise toplumdaki tüm çocukları kapsayan bir alanı ifade etmesidir. Bu bağlamda çocuk üniversitesi birimleri, dezavantajlı gruptakiler de dâhil olmak üzere toplumdaki tüm çocukların üniversite hayatı hakkında bilgi sahibi olmaları, deneyim kazanmaları ve çeşitli uygulamalarla becerilerini geliştirmeleri için destek eğitimi sağlamaktadır.

2.4.4. Kadınlar İçin Yapılan Çalışmalar

Dünyada kadına yönelik şiddet sorunu bölge, ülke fark etmeksizin geçmişten günümüze etkisini sürdürmektedir. Bir kadının şiddete uğraması aslında o kadının temel hak ve hürriyetlerinin yok sayılmasıdır. Birleşmiş Milletler’in 1981 yılında kabul ettiği Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Önlenmesi Sözleşmesi ve 1993 yılında kabul ettiği Kadınlara Yönelik Şiddetin Ortadan Kaldırılması Bildirgesi bu

alandaki ortaya koyulan önemli kararlardır. Nitekim bu bildirilerde kadınların onuruna saygı duyulması gerektiği vurgulanmıştır (aile.gov.tr).

Tablo 3: Hayatın Herhangi Bir Döneminde Eş veya Birlikte Olunan Kişi Tarafından Maruz Bırakılan Fiziksel ve/veya Cinsel Şiddet Yaygınlık Tahminleri (%).

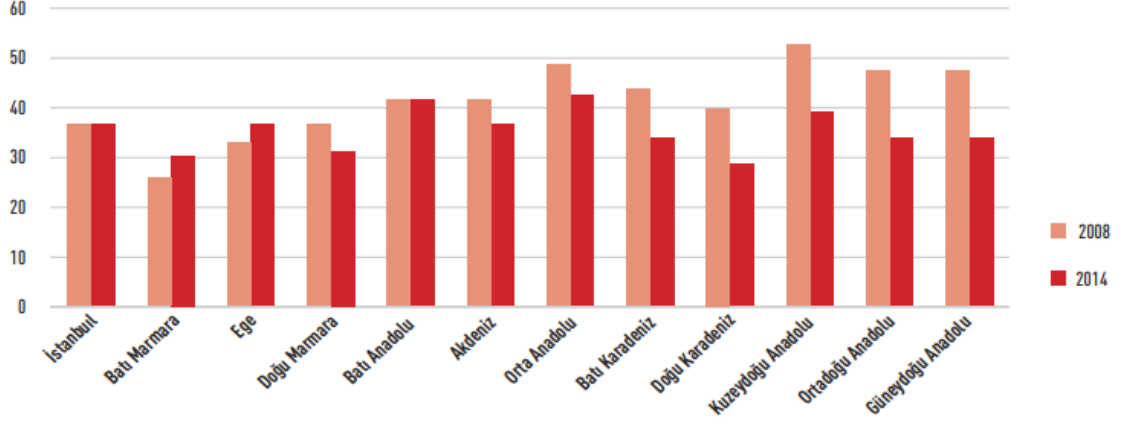
Kaynak: Kadına Yönelik Şiddet Yaygınlık Tahminleri - 2018 (aile.gov.tr).

Tablo 3'ten anlaşılacağı üzere dünyadaki kadınların %27'si yani yaklaşık her dört kadından biri hayatlarının herhangi bir anında şiddete maruz kalmaktadır. Bölgeler bazında değerlendirildiğinde Güney Asya ülkelerinde %35'le en yüksek olan bu oran, Güney Avrupa ülkelerinde ise %16 ile en az durumundadır.

Türkiye ise durum dünyadaki genel görünümünden çok farklı değildir. Özellikle 2008 ve 2014 yıllarında Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü tarafından Türkiye çapında bir araştırma yapılmıştır. Yapılan araştırmalara göre Türkiye'deki yaklaşık her 10 kadından 4'ü hayatlarının herhangi bir anında birlikte olduğu kişi tarafından fiziksel ve/veya cinsel şiddete maruz kalmaktadır (aile.gov.tr).

Tablo 4'te Türkiye'de 2008 ve 2014 yıllarında kadınlara yönelik şiddetin bölgelere göre dağılımı ile ilgili veriler paylaşılmıştır. Türkiye'de de kadına yönelik şiddetin ne derece önemli boyutta olduğu buradaki tablodan anlaşılmaktadır.

Tablo 4: Türkiye’de Hayatın Herhangi Bir Döneminde Eş veya Birlikte Olunan Kişi Tarafından Maruz Bırakılan Fiziksel ve/veya Cinsel Şiddete Maruz Kalmış Kadınların Bölgelere Göre Dağılımı (2008-2014).

Kaynak: Türkiye’de Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet Araştırması (aile.gov.tr).

Tabloda en dikkat çeken husus, aradan 6 yıl geçmesine rağmen Marmara, Ege ve Batı Anadolu bölgelerinde kadına yönelik şiddet rakamlarında azalma olmamasıdır. Bu durum için o bölgelerin yoğun göç alması ve giderek kalabalıklaşması bir sebep olarak gösterilebilir. Fakat diğer bölgelerde zaman ilerledikçe oranlarda da bir azalma olduğu görülmektedir. Bu durumun oluşmasında toplumdaki kadın haklarına saygı konusundaki bilinçlendirmelerin etkisi olduğu söylenebilir. Tablodan da anlaşılacağı üzere toplumsal bilinçlendirmeler devam ettiği sürece bu rakamların düşeceği aşikârdır.

Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı kadın haklarının korunması ve kadına şiddetin önlenmesi için Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele Ulusal Eylem Planı, Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı ve Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planlarını devreye almıştır. Bu eylem planları kamu kurum ve kuruluşlarının yanında, sivil toplum örgütleri, medya ve uluslararası kuruluşların temsilcileri, üniversiteler ve akademisyenlerin ortak katkılarıyla hazırlanmıştır (aile.gov.tr). Üniversiteler bu eylem planlarının gerçekleştirilmesi için hem fikir bazında hem de uygulama alanında faaliyetlerini sürdürmektedirler. 2015 yılında YÖK bünyesinde kurulan Akademide Kadın Çalışmaları ve Sorunları Birimi bu alanda atılan ilk adımlardan biridir. 2021 yılı itibarıyla Türkiye’deki 92 üniversitede kadın sorunları uygulama ve araştırma merkezi bulunmaktadır (kadincalismalari.yok.gov.tr). Bu merkezin görevleri kadının sosyal ve ekonomik statüsü, toplumsal cinsiyet konuları,

girişimcilik, sağlık, şiddet ve eğitim alanlarında araştırmalar yapmaktır (Savaş, Ertan ve Yol, 2018, s. 1528). Üniversitelerde kadın araştırmaları ile ilgili mevcut olan bir başka birim ise Kadın alışmaları Ana Bilim Dalıdır. Hali hazırda Türkiye’de 25 üniversitede bulunan Kadın alışmaları Ana Bilim Dalı, toplumsal cinsiyet, toplumun kadın haklarına olan duyarlılığı, kadınların glenmesi gibi konularda araştırmalar yapmaktadır.

2.4.5. Yaşlılar İçin Yapılan alışmalar

Yaşlılık, dünyadaki her insanın karşılaşabileceği ve genç yaşta ölüm olmadığı takdirde engellenemez olarak grlen bir süreçtir. Zaman ilerledikçe fiziksel ve zihinsel özelliklerinde düşüş meydana gelen bir insan, artık kendi işlerini yerine getiremez hale gelmekte ve yardıma ihtiyaç duymaktadır. Hem Birleşmiş Milletler hem de Dünya Sağlık rgt’ne göre 60 yaşın üzerindeki insanlar yaşlı olarak nitelendirilmektedir. Fakat yapılan araştırmalarda en çok 65 yaş bir eşik değer olarak değerlendirilmektedir (www.who.int ve www.un.org). 2020 yılında dünya nüfusunun 7 milyar 693 milyon 348 bin 454 olduğu, aynı yıl yaşlı nüfusun ise 729 milyon 887 bin 660 olduğu tahmin edilmiştir. Bu verilere göre yaşlı nüfus dünya genelindeki nüfusun %9.5’ini ifade etmektedir (aile.gov.tr). Türkiye’de ise 2020 yılında toplam nüfusun 83 milyon 614 bin 362, yaşlı nüfusun ise 7 milyon 953 bin 555 olduğu tahmin edilmiştir. Bu bağlamda Türkiye’deki yaşlı nüfusun toplam nüfusa oranının dünya genelindeki oranla dengeli olduğu görülmektedir. Dünyadaki en yüksek yaşlı nüfus oranına sahip ülkeler sıralamasında ise Türkiye 167 ülkenin arasında 66. sırada bulunmaktadır (aile.gov.tr).

Yaşlı insanlar özellikle sağlık, bakım, barınma ve ekonomik konularda sorunlar yaşamaktadırlar. Sağlık sorunları fiziksel ve sosyal ortamlar tarafından doğrudan veya dolaylı olarak etkilenebilmektedir. Küresel çapta akademik alanda yaşlıların sağlığı ile ilgilenen Geriatri Bilim Dalı n plana çıkmaktadır. “Geriatri, 65 yaş üstü hastaların sağlık sorunları, hastalıkları, sosyal hayatları, koruyucu hekimlik uygulamaları ve toplum yaşlanması ile ilgilenen bilim dalıdır (ssyv.org.tr).” Türkiye’deki üniversitelerin tıp fakültelerinde de Geriatri alanında akademik çalışmalar yürütülmektedir. Tıp fakültelerinin yanında fiziksel tıp ve rehabilitasyon, beslenme ve diyetetik, mimarlık, sosyal hizmet, hemşirelik, psikoloji gibi alanlarda da Geriatri ile ilgili konferanslar ve etkinlikler düzenlenmektedir (sgb.saglik.gov.tr). Yaşlı bireyler

için barınma ve bakım konusunda da hem devlet destekli hem de özel kuruluşların sağladığı hizmetler mevcuttur. Yaşlı bireylerin her türlü ihtiyacının karşılandığı yatılı huzurevleri, gündüzlü yaşam merkezleri bulunmaktadır. Tablo 5'te Türkiye'deki huzurevlerinin sayısal bilgileri verilmiştir.

Tablo 5: 2021 Yılında Türkiye'deki Kamu ve Özel Kuruluşlara Ait Huzurevlerinin Sayısı, Kapasitesi ve Bakılan Kişi Sayısı

Yatılı bakım huzurevleri 2021	Huzurevi sayısı	Kapasite	Bakılan kişi sayısı
Bakanlığımıza Bağlı Huzurevleri	165	17.269	12.901
Diğer Kamu Kuruluşlarına Ait Huzurevleri (MEB, Belediyeler)	19	2.794	1.688
Özel Huzurevleri	267	17.513	11.598
TOPLAM	451	37.576	26.187
Bakanlığımıza Bağlı Huzurevleri Kapasitesine Dahil Olan Yaşlı Yaşamevleri	8	35	25
Yaşlı Gündüz Yaşam Merkezi	32	532	301

Kaynak: Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni (aile.gov.tr).

Yaşlı bireyler özellikle gençlerden ve çocuklarda ayrı bir ilgi beklemektedirler. Huzurevinde yapılan bir mülakatta “Bu yaştan sonra çok yemek çok giymek zaten bizi ilgilendirmiyor. Bizim istediğimiz, çocuklarımızdan, torunlarımızdan ilgi görebilmektir” diyen bir yaşlı bireyin düşüncesi bu konuyu daha net anlatmaktadır (Abul, 2018). Yaşlı bireylerin mutlu olabilmeleri için sosyal ve psikolojik anlamda da destek sağlanmaktadır. Özellikle gündüzlü yaşam merkezlerinde hem bireysel hem aileleriyle hem de gençlerle birlikte gerçekleştirebilecekleri aktiviteler sağlanmaktadır. Yaşlı kulüpleri olarak da bilinen bu merkezler yaşlı bireylerin deneyimlerini gençlere aktardığı ve dolayısıyla yaşlılar ile gençler arasında bir köprü vazifesi gören merkezlerdir (ssyv.org.tr).

Yükseköğretim Kurulu'nun, Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile ortak yürüttüğü Türkiye'de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı Uygulama Programı ile yaşlıların hakları, ihtiyaçları, desteklenmeleri için atılacak adımlar üzerine çalışılmaktadır. Yükseköğretim Kurulunun faaliyete geçirmesi beklenen Ulusal Yaşlanma Enstitüsü bu alanda akademik olarak yapılacak çalışmaların da önemli bir

basamağını oluşturmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde örneği bulunan Ulusal Yaşlanma Enstitüsü (NIA) yaşlıların hastalıklarını, koşullarını ve ihtiyaçlarını daha iyi anlamak için araştırmalar yapmaktadır. NIA sayesinde özellikle son yıllarda Alzheimer hastalığının önlenmesi, erken teşhisi ve tedavisi alanında ilerlemeler sağlanmıştır (nia.nih.gov). Bu bağlamda Türkiye'de de Ulusal Yaşlanma Enstitüsünün hayata geçirilmesi ciddi önem taşımaktadır. Üniversiteler, yaşlıların toplum tarafından daha iyi anlaşılabilmesi için sosyal sorumluluk etkinlikleri düzenlemekte ve sağlık hizmetleri meslek yüksekokulları bünyesinde bulunan yaşlı bakımı programı ile de toplumdaki yaşlı bireyler için nitelikli bakım elemanı yetiştirmektedirler. Üniversiteler ayrıca Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı Uygulama Programı'nın başarılı bir şekilde gerçekleştirilebilmesi için kurulan izleme ve değerlendirme komitesinde yer almaktadırlar. Komite, bu programda sağlanan gelişmeleri Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına rapor etmekte ve öneriler sunmaktadır (tatd.org.tr). Tüm bunların yanında Ankara ve Akdeniz Üniversitelerinde örnekleri bulunan Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezleri ile yaşlıların mevcut durumlarının analizi ve karşılaştıkları sorunların çözümü için öneriler geliştirilmektedir. Özellikle yaşlılık konusunun toplum tarafından daha iyi anlaşılabilmesi için eğitim, konferans, seminer ve toplantılar düzenlenmektedir. Yaşlıların sağlık, eğitim ve ekonomik durumlarının iyileştirilmesi için diğer kuruluşlara danışmanlık yapmanın yanında kitap ve dergi gibi yayınlarla da destek sağlanmaktadır (yasam.ankara.edu.tr).

Günümüzde üniversite kurumu sadece eğitim verilen bir yer değil aynı zamanda toplumun sosyal ihtiyaçları için de öneriler sunan ve uygulamalar geliştiren merkezlerdir. Türkiye'deki üniversiteler de toplumdaki dezavantajlı grupların da dâhil olduğu tüm bireyler için sosyal hizmet faaliyetleri gerçekleştirmektedirler. Bu konunun daha iyi anlaşılabilmesi için Türkiye'deki birkaç üniversitede yapılan araştırmalarda hangi sosyal hizmetlerin var olduğu açıklanmaya çalışılmıştır.

Bu konuda bahsedilecek ilk örnek Gazi Üniversitesidir. Gazi Üniversitesi 1926 yılında Türkiye Cumhuriyeti'nin başkenti Ankara'da kurulmuştur ve bu özelliğiyle cumhuriyet döneminin ilk üniversitesidir. 2021 yılı itibarıyla Gazi Üniversitesinde 3 bin 373 ön lisans, 28 bin 321 lisans, 6 bin 141 yüksek lisans ve 3 bin 606 doktora öğrencisi olmak üzere toplam 41 bin 441 öğrenci eğitim görmektedir (istatistik.yok.gov.tr). Gazi Üniversitesi köklü bir üniversite olması hasebiyle sosyal hizmetler alanında da geliştirdiği uygulamalar ile ön plana çıkmaktadır. Direkt olarak

rektörlüğe bağlı olarak çalışan Sosyal İşler Kurum Koordinatörlüğü, üniversitedeki sosyal faaliyetlerin gerçekleştirilebilmesi için alt birimlerle koordineli bir şekilde çalışmaktadır. Bu alt birimler ise etkinlik düzenleme birimi, sağlık, kültür ve spor daire başkanlığı, öğrenci toplulukları, engelli öğrenci birimi, öğrenci danışma ve burslar birimi şeklinde sıralanabilir (sosyalisler.gazi.edu.tr).

Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlığının ilgilendiği belli başlı alanlar vardır. Beslenme hizmetleri alanı bunlardan birisidir. Gazi Üniversitesi bünyesinde 5 mutfak ve 25 yemekhane bulunmaktadır. Bu yemekhanelerde günde ortalama 11 bin kişiye öğle yemeği hizmeti sunulmaktadır (mediko.gazi.edu.tr). Üstelik mutfaklarda yapılan yemeklerde hangi malzemelerin ve hangi markaların kullanıldığı açıkça belirtilmiştir. Bunların yanında yapılacak olan yemeklerin bir aylık programı da bir önceki aydan itibaren duyurulmaktadır. Diğer bir konu üniversitede sağlanan kültür hizmetleri ile ilgilidir. Söyleşi, konferans, seminer, sempozyum, konser, yarışma ve festival gibi etkinliklerin düzenlenmesiyle öğrencilerin toplumsal değerlerinin de güçlenmesi amaçlanmıştır (mediko.gazi.edu.tr). Gazi Üniversitesi sağladığı spor hizmetleri ve düzenlediği sportif etkinliklerle öğrencileri spora teşvik etmektedir. Kampüs içerisinde kondisyon merkezi, yüzme havuzu, pilates kursu, tenis kortları, squash kortları, basketbol sahaları gibi alanlar kullanıma sunulmaktadır. Gazi Üniversitesinde tüm öğrencilerin faydalanabilecekleri rehberlik ve psikolojik danışmanlık hizmeti de mevcuttur. Bu hizmet, öğrencilerin akademik başarılarının önüne geçecek sosyal, ailevi, duygusal sıkıntıların giderilebilmesi için alanında uzman kişiler tarafından sağlanmaktadır.

Gazi Üniversitesi engelli öğrencilerin sunulan hizmetlere ulaşabilmeleri için özel bir kılavuz yayımlamıştır. Ayrıca talep halinde engelli öğrencilerin sunulan sosyal hizmetlere erişimi konusunda bilgilendirici toplantılar yaparak danışmanlık sunmaktadır. YÖK kriterlerine göre faaliyet gösteren engelli öğrenci danışma birimi, engelli öğrenciler için hem akademik hem de sosyal anlamda destek sağlamaktadır. Birimin sağladığı ders partnerliği hizmeti sayesinde okulda not tutmada sıkıntı yaşayan engelli öğrenciler, ortak ders alan diğer öğrencilerin tuttukları notlardan faydalanabilmektedirler (Gazi Üniversitesi). Öğrenciler arasındaki bu paylaşım, engelli öğrenci danışma biriminin rehberliğinde gerçekleşmektedir. Ayrıca engellilik konusunda farkındalık oluşturmak için bilgilendirici konferanslar düzenlenmektedir. Gazi üniversitesi ekonomik olarak zor durumda olan öğrenciler için nakdi burs, yemek

bursu ve kısmi zamanlı iş bursu sağlamaktadır. Burs talebinde bulunan öğrencilerin taleplerinin değerlendirilmesi öğrenci danışma merkezi tarafından yapılmaktadır. Burs kontenjanlarında engelli öğrenciler için de ayrı bir kontenjan ayrılmaktadır. Üniversitede sosyal etkinliklerin gerçekleştirilmesi için çalışmalar yapan 12 öğrenci kulübü ve 120 öğrenci topluluğu mevcuttur (Gazi Üniversitesi). Merkez kampüste bulunan kütüphanede engelli öğrenciler için de uygulamalar mevcuttur. Özellikle görme engelli öğrencilerin faydalanabilecekleri hem Braille alfabesiyle basılmış kitaplar hem de sesli kitaplar mevcuttur. Ayrıca Braille alfabesiyle basılacak kitaplar için bir basım merkezi de bulunmaktadır. Gazi Üniversitesi Tusaş Kazan Meslek Yüksekokulu, 2021 yılında YÖK tarafından verilen engelsiz üniversite ödüllerinde turuncu bayrak (mekânda erişilebilirlik) ödülüne layık görülmüştür.

Gazi Üniversitesinin çocukların korunması ve gelişimlerinin desteklenmesi için devreye aldığı iki araştırma merkezi mevcuttur. Bu merkezlerin isimleri Çocuk Gelişimi Araştırma Uygulama ve Eğitim Merkezi ile Çocuk Koruma Uygulama ve Araştırma Merkezidir. Üniversiteye bağlı iki uygulama anaokulu ile okul öncesi dönemdeki çocukların sosyal, kültürel ve bireysel gelişim anlamında desteklenmeleri amaçlanmaktadır. Ayrıca çocuk haklarının korunması, davranış sorunları için çözüm önerileri, bireysel yeteneklerin doğru yönlendirilmesi, çocuklarla iletişimin önemi gibi konularda eğitimler düzenlenmektedir. Üniversitede bulunan sosyal hizmet çalışmaları uygulama ve araştırma merkezi ile aile, stres kontrolü, özgüven sağlama gibi konularda eğitimler düzenlenmektedir. Gazi Üniversitesi 1996 yılında kurduğu kadın çalışmaları araştırma ve uygulama merkezi ile kadınların toplumdaki değerini ön plana çıkartacak çalışmalar yapmaktadır. Tablo 6’da 2020 ile 2022 arasındaki yıllarda Gazi Üniversitesinde kadınlar, çocuklar, yaşlılar ve dezavantajlı gruplar için yapılan bazı etkinliklerin bir listesi mevcuttur.

Tablo 6: Gazi Üniversitesinde 2020-2022 Yılları Arasında Kadınlar, Çocuklar, Yaşlılar ve Dezavantajlı Gruplar İçin Yapılan Bazı Etkinlikler

“Türk Dünyasında Kadın” isimli düzenlenen konser
“Alp Kadın Şölenu” isimli okçuluk etkinliğı
“Türk Dünyasında Alp Kadın” isimli sempozyum
Ücretsiz İşaret Dili Kursu
Çocuklar için zeka oyunları etkinliğı

“Engelleri Aşıyoruz” isimli program
Ulusal Göç “Türkiye’de Sığınmacılar ve Mülteciler” isimli konferans
Çocuklar için “Hayat Bilgisi Konu Tekrarları” isimli zeka oyunları etkinliği
İhtiyacı Olan Okul Öncesi Eğitimi Sınıfına Eğitim Materyali Destek Projesi
Göçmen Çocuklar İçin Sosyal Uyum Projesi
Çocuklar İçin Sosyal Beceri Eğitim Programı
Çocuklar Resimle Konuşur Etkinliği
Çocuk İhmal ve İstismarının Önlenmesi İçin Eğitim
“Çocuğun Sanat Dünyasına Yolculuk” isimli etkinlik
Kadın ve Egzersiz “Kadın Sporcu Üçlemesi” isimli seminer
3 Aralık Dünya Engelliler Günü Etkinliği
“Bir Engel Bir Konuk” isimli etkinlik
Braille Alfabesi ile Soru Cevap Etkinliği
Lösemili Çocuklar İçin Yardım Kolisi Hazırlama Etkinliği
Köy Okullarına Kitap Gönderimi Etkinliği
“Ellerimiz Konuşsun” İşaret Dili Etkinliği
Yaşlılar İçin Yapılan “Yalnız Değilsiniz” Etkinliği
Ankara 75. Yıl Huzurevi Yaşlı Bakım ve Rehabilitasyon Merkezine Ziyaret

Kaynak: gazi.edu.tr

Örnek olarak gösterilebilecek bir diğer üniversite ise İstanbul Üniversitesi'dir. İstanbul Üniversitesi, İstanbul'un fethine kadar dayanan uzun bir geçmişe sahiptir. 1463'te kurulan Fatih Külliyesi, Sultan Süleyman döneminde kurulan Süleymaniye Külliyesi, 1863'te faaliyete başlayan Darülfünun şimdiki İstanbul Üniversitesi'nin oluşum aşamaları olarak değerlendirilmektedir (istanbul.edu.tr). 1933 yılına gelindiğinde üniversite reformuyla birlikte Darülfünun kapatılmış ve faaliyetlerine İstanbul Üniversitesi olarak devam etmeye başlamıştır. 2021 itibarıyla üniversitede 17 fakülte 4 yüksekokul, 14 enstitü ve 77 araştırma merkezi bulunmaktadır (İstanbul.edu.tr). İstanbul Üniversitesinde 2021 yılı itibarıyla 813 ön lisans, 45 bin 587 lisans, 9 bin 367 yüksek lisans ve 5 bin 908 doktora öğrencisi örgün olarak eğitim görmektedir. Ayrıca uzaktan ve açık öğretim yoluyla eğitim sağlanan programlara kayıtlı 481 bin 145 öğrenci bulunmaktadır (istatistik.yok.gov.tr).

Türkiye’deki tüm kamu üniversitelerinde olduğu gibi İstanbul Üniversitesinde de Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlığı sosyal hizmet alanında çalışmalar yapmaktadır. Başkanlık bünyesinde, rehberlik ve sosyal destek, öğrenci kültür merkezi, yurtlar, spor birliği, yemekhaneler, mediko sosyal (sağlık merkezi), kreş ve gündüz bakımevleri gibi müdürlükler oluşturulmuştur. Rehberlik ve Sosyal Destek Müdürlüğü özellikle burs hizmetleri, psikolojik danışmanlık, kısmi zamanlı öğrenci çalıştırma ve diğer sosyal etkinlikler için çalışmalar yapmaktadır. İstanbul Üniversitesinin kendisine bağlı iki adet öğrenci yurdu bulunmaktadır. Bu yurtlarda kalacak öğrencilerin belirlenmesi ise Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlığınca alınan başvuruların değerlendirilmesi ile mümkündür. Üniversitede kültür merkezi faaliyetleri için kurulan öğrenci kulüpleri bulunmaktadır. 2021 yılı itibariyle 244 öğrenci kulübü ve bu kulüplere üye olan 8068 öğrenci mevcuttur (sks.istanbul.edu.tr). İstanbul Üniversitesine bağlı 7 adet yemekhane bulunmaktadır. Bu yemekhanelerin dördünde vegan ve diyet yemek seçenekleri de mevcuttur (sks.istanbul.edu.tr). İstanbul Üniversitesinde iki adet kreş bulunmaktadır. Bu kreşlerde üniversitede çalışan personellerin çocukları için okul öncesi eğitim verilmektedir. Tüm bunların yanında üniversite öğrencileri ve çalışanları için faaliyet gösteren bir sağlık merkezi bulunmaktadır.

İstanbul Üniversitesi bünyesinde hem dezavantajlı gruplar için hem de sosyal sorumluluk faaliyetleri için araştırma merkezleri kurulmuştur. Bu merkezler arasında çocuklar için faaliyette bulunan merkezler, Çocuk Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi ile Çocuk Koruma Uygulama ve Araştırma Merkezidir. Engelli bireyler için faaliyet gösteren engelliler uygulama ve araştırma merkezi, kadınlar için de kadın çalışmaları uygulama ve araştırma merkezi bulunmaktadır. Ayrıca sosyal dayanışmayı destekleyen sosyal sorumluluk ve araştırma merkezi ile birlikte Yeşilay Bağımlılık Uygulama ve Araştırma Merkezi de dikkat çekmektedir. İstanbul Üniversitesi engelli bireyler için devamlı bir çalışma halindedir. Akademik olarak not tutmada sıkıntı yaşayanlar için sağlanan ders notu temini hizmeti ve kütüphane kaynaklarına erişim için engelsiz bilgi merkezi hizmeti sağlanmaktadır. Bu hizmet engelli bireylerin ihtiyaçları olan kaynaklara internet üzerinden erişebilmeleri konusunda da kolaylık sağlamaktadır. Ayrıca laboratuvar dersleri alan engelliler için yardımcı asistan görevlendirilmektedir. Engelli bireylerin sosyal hayatlarında hem mekânsal hem de sosyal erişilebilirliğin sağlanması için düzenlemeler yapılmaktadır. Yurt desteği, burs

desteği, sağlık ve rehberlik desteği, sanatsal faaliyetlere erişim desteği ve mekânsal olarak erişilebilirlik sağlayacak uygulamalar (engelli tuvaletleri, yürüme yolları, asansörleri vs.) örnek olarak gösterilebilir (sks.istanbul.edu.tr). Sağlanan bu hizmetler neticesinde İstanbul Üniversitesi, 2021 yılında YÖK tarafından mekânda, eğitimde ve sosyo-kültürel faaliyetlerde erişilebilirlik olmak üzere üç farklı ödöl kategorisinde düzenlenen engelsiz üniversite bayrak ödüllerinde üç farklı bayrak ödölünün hepsine layık görölen üç üniversiteden biri olmuştur. İstanbul Üniversitesi Çocuk Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi, gelecek nesiller için nitelikli bireyler yetiştirmeyi amaçlayarak çalışmalar yapmaktadır. Çocuk Üniversitesi ismiyle de bilinen bu merkez, özellikle üstün yetenekli çocukların tespit edilip hem eğitim hem de sosyal anlamda gelişimlerinin sağlanması konusunda hizmet sunmaktadır. İstanbul Üniversitesi sosyal sorumluluk alanında toplumsal farkındalığı ve dayanışmayı geliştirecek etkinlikler düzenlemektedir. Tablo 7’de 2020 ve 2022 yılları arasında yıllarında engelliler, çocuklar, kadınlar ve uluslararası öğrenciler için İstanbul Üniversitesinde düzenlenen bazı etkinliklerin bilgisine yer verilmiştir.

Tablo 7: İstanbul Üniversitesinde 2020-2022 Yılları Arasında Çocuklar, Kadınlar, Engelliler ve Uluslararası Öğrenciler İçin Düzenlenen Bazı Etkinlikler

Kadına Yönelik şiddete Karşı Uluslararası Mücadele Günü Programı
Kadın Çalışmalarında Kapsayıcı Yaklaşımlar, İşbirlikleri, Çözömler
Kadın Buluştayı
Dünya Engelliler Günü Sempozyumu
Engelliler için düzenlenen “Seramiğe Başlangıç” etkinliği
Engellilik Çalışmaları: Paradigma Değişimi ve Sağlamcılık Paneli
Engellilik Çalışmaları ve Temelli Sivil Toplum Semineri
Engellilik ve Sanat Semineri
Ulaşım Erişilebilirliği Semineri
“Engelli Çocuklara Yönelik şiddet” isimli seminer
Engellilikte Hak Temelli Yaklaşım ve Erişilebilirlik Paneli
İşaret Dili Temel Seviyesi Eğitimi
“Afete Hazırlıkta Engellileri Unutma” isimli panel
“Covid-19 Mücadelesi ve Engelli Toplum” isimli panel
Çocuklarda Cinsel İstismar Olgularına Multidisipliner Yaklaşım ve Önlemler Çalıştayı

“Çocuk İstismarı İle Mücadele” isimli tiyatro

Uluslararası öğrenciler için düzenlenen “Türk Kahvesi Söyleşileri”

Uluslararası öğrenciler için düzenlenen “Kahvaltı Bahane Sohbet Şahane” etkinliği

Kaynak: istanbul.edu.tr

Bahsedilen örnek üniversitelerin Türkiye’nin büyük şehirlerinde bulunmaları hasebiyle sosyal uygulamalara biraz daha fazla ağırlık verdikleri söylenebilir. Çünkü kalabalık toplumlardaki bireyler daha fazla sosyal aktivite arayışı içerisindeyler. Bu ihtiyacın karşılanabilmesi ve bireylere sosyal refah sağlanabilmesi için üniversitelerin hem fikir hem de uygulama yaptıkları çalışmalar gün geçtikçe önem kazanmaktadır.

3. KARABÜK ÜNİVERSİTESİNDE SOSYAL HİZMET

Çalışmanın bu bölümünde bir kamu üniversitesi olarak Karabük Üniversitesinde var olan sosyal hizmet uygulamaları ortaya koyularak detaylı bir değerlendirme yapılmaya çalışılacaktır.

3.1. Karabük Üniversitesinin Kısa Tanıtımı

Karabük Üniversitesi 29 Mayıs 2007 tarihinde 26536 sayılı Resmi Gazete’de yayınlanan 5662 sayılı kanun ile kurulmuştur. Üniversite bünyesinde 2 enstitü, 15 fakülte, 5 yüksekokul ve 9 meslek yüksekokulu bulunmaktadır. YÖK 2021 yılının verilerine göre 11 bin 692 ön lisans, 29 bin 910 lisans, 3 bin 844 lisansüstü ve 878 doktora öğrencisi kayıtlıdır (istatistik.yok.gov.tr). Ayrıca kurulduğu günden bu yana 90 farklı ülkeden 10 bini aşkın uluslararası öğrenci Karabük Üniversitesine kayıt olmuştur. Akademik ve idari görevlilerin sayısına bakıldığında 1070 akademik personel, 467 idari personel, 34 yabancı uyruklu sözleşmeli personel ve 265 sürekli işçi görev almaktadır. KBÜ, Times Higher Education (THE) dergisi tarafından yapılan dünyanın en iyi üniversiteleri sıralamasında hem 2020 hem de 2021 yılında ilk 801-1000 bandında yer alma başarısını göstermiştir. THE’nin yaptığı bu sıralamaya göre ilk 1000 arasında Türkiye’den 10 üniversite bulunmakta ve KBÜ’de bu 10 üniversite arasında İstanbul ve Ankara dışından katılan tek üniversite olma özelliğini taşımaktadır (kulliye.karabuk.edu.tr).

Tablo 8: THE 2021 Dünya Üniversiteleri Sıralamasında Türkiye’den İlk 1000’e Giren Üniversiteler

Türkiye Sıralaması	Kuruluş Yılı	Üniversiteler	World Ranking 2021
1	1997	Çankaya Üniversitesi	401-500
2	1993	Koç Üniversitesi	401-500
3	1967	Hacettepe Üniversitesi	501-600
4	1994	Sabancı Üniversitesi	501-600
5	1984	Bilkent Üniversitesi	601-800
6	1863	Boğaziçi Üniversitesi	601-800
7	2007	Özyegin Üniversitesi	601-800
8	1453	İstanbul Üniversitesi	801-1000
9	1773	İstanbul Teknik Üniversitesi	801-1000
10	2007	Karabük Üniversitesi	801-1000
11	1956	Orta Doğu Teknik Üniversitesi	801-1000

Kaynak: kulliye.karabuk.edu.tr

Diğer yandan üniversiteye adını veren Karabük şehri Cumhuriyet Dönemi'nde yükselen bir şehir olmuştur. Özellikle 1937'de temelleri atılan demir çelik fabrikası kentin büyümesini tetikleyen en önemli olaydır. Günümüzde nüfusu 248 binin üzerine çıkan Karabük, artık bir üniversite şehri haline gelmiştir.

3.2. Karabük Üniversitesi ve Sosyal Hizmet

Üniversitelerdeki sosyal hizmet uygulamaları belirli bir görev dağılımı içerisinde yürütülmektedir. Tıplı diğer kamu üniversitelerinde olduğu gibi Karabük Üniversitesinde de Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlığı bu alanda yapılan sosyal çalışmalar için bir muhatap noktası olmuştur. Öncelikle üniversitede sağlanan sosyal imkânlarla değinilmesi gerekir. Bu sunulan imkânlarla uygulanan sosyal hizmetin ne durumda olduğu daha iyi anlaşılabacaktır.

3.2.1. Beslenme Hizmetleri

Beslenme, yaşam için hayati ihtiyaçlardan birisidir. Türkiye'deki tüm kamu üniversitelerinin yemekhanelerinde normal piyasa fiyatlarına göre çok daha ucuz yemek hizmeti verilmektedir.

Karabük Üniversitesi bünyesinde de öğrenci ve personellere hizmet veren yemekhaneler bulunmaktadır. Bu yemekhanelerin bir kısmı üniversite yerleşkesinin dışında bulunan yüksekokullardadır. Diğer kısmı ise üniversite yerleşkesinin içerisinde yer almaktadır. Yemekhanelerle ilgili adet, alan ve kapasite bilgileri Tablo 9'da gösterilmektedir.

Tablo 9: KBÜ 2020 Yılı Yemekhane Bilgileri.

Yemekhaneler	Öğrenci için tahsis edilen yemekhane sayısı ve alanı	Personel için tahsis edilen yemekhane sayısı ve alanı	Öğrenci yemekhanesi kapasitesi	Personel yemekhanesi kapasitesi
Sosyal Tesis ve Yaşam Merkezi Yemekhanesi	1 adet – 2444 m2	2 adet – 1167 m2	1200	590
Mühendislik Fakültesi Yemekhanesi	1 adet – 350 m2	1 adet – 350 m2	240	240
Safranbolu FTGSF Yemekhanesi	1 adet – 440 m2	1 adet – 266 m2	400	100
Eskipazar MYO Yemekhanesi	1 adet – 500 m2		100	

Eflani MYO Yemekhanesi	1 adet – 402 m2	100
Yenice MYO Yemekhanesi	1 adet – 97 m2	100
TOBB Teknik Bilimler MYO Yemekhanesi	1 adet – 398 m2	240

Kaynak: 2020 Yılı Faaliyet Raporu. (2020). KBÜ Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlığı.

Yemekhanelerden faydalanan öğrenci ve personellerin sayısı günlük ortalama 6000 civarındadır. Saat 11.30-13.30 ile 16.00-19.00 saatleri arası günde iki kez genel yemek dağıtımı yapılır ve verilen yemekler 5 çeşitten oluşur. Yemekler porselen tabaklarda verilir ve self servis olarak hizmete sunulur. Her yemekhanede bulaşık bölümü mevcuttur ve yemeğini yiyen kişi tabaklarını bu bulaşık bölümüne bırakır. Sonrasında bulaşık bölümündeki görevliler tarafından toplanmaktadır. Bulaşık makinelerinde üç aşamalı olarak yıkanan tabak, tepsi, kaşık ve çatalar en sonunda tekrar kullanıma hazır hale getirilmektedirler.

Sunulan yemeklerin besin enerji değerleri ortalama 1000 kcal(kalori)'dir. Verilen 5 çeşit yemeğin yanında ekmek ve kapalı plastik şişede su verilmektedir. Kampüs içerisinde bulunan sosyal yaşam merkezinin yemekhanesi üniversitenin en büyük yemekhanesidir ve 1200 kişinin aynı anda yemek yemesine imkân sağlar. Burada 4 turnikeden yemek dağıtımı yapılmaktadır. Bu sayede sıra bekleme sorunu büyük ölçüde azaltılmıştır.

Beslenme konusu özellikle öğrenciler için oldukça önem arz etmektedir. Üniversite yemekhanesinde bir öğün için ödenen ücret dışarıdaki bir restorana göre çok daha düşüktür. Bu durum üniversitenin öğrenciler için uyguladığı en iyi beslenme yardımı olarak değerlendirilebilir. Yemek hizmetinden sadece öğrenciler için değil, aynı zamanda akademik ve idari personeller, idari hizmet personelleri ve işçiler de faydalanabilmektedirler.

Tablo 10: KBÜ Aylık Yemek Adedi

KBÜ AYLIK YEMEK ADEDİ					
Aylar	2016	2017	2018	2019	2020
Ocak	37.058	23.592	30.952	57.340	33.655

Şubat	69.785	57.404	74.476	92.102	65.619
Mart	134.562	113.307	114.667	120.106	37.185
Nisan	90.433	69.406	75.823	93.838	433
Mayıs	90.572	70.199	57.366	40.853	67
Haziran	9.294	4.864	7.361	12.656	1.721
Temmuz	15.773	43.517	35.786	5.153	0
Ağustos	17.231	34.369	22.072	3.035	1.210
Eylül	33.992	64.960	43.174	35.127	2.211
Ekim	106.651	140.435	142.875	118.047	1.439
Kasım	81.686	99.391	99.721	76.954	0
Aralık	80.640	110.633	109.374	109.175	0
TOPLAM	767.677	832.077	813.647	764.386	143.540

Kaynak: 2016-2020 Yılı Faaliyet Raporları. KBÜ Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlığı.

Tablo 10'da Karabük Üniversitesinde son 5 yılda verilen yemek adetlerinin aylık olarak bilgisi bulunmaktadır. Üniversitenin Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlığının faaliyet raporuna göre 2020 yılında 143 bin 540 adet yemek dağıtımı yapılmıştır. Bu rakam her ne kadar güncel olsa da yine de yanıltıcı bir rakamdır. Çünkü 2020 yılında tüm dünyanın etkilendiği Covid-19 sebebiyle üniversiteler uzaktan eğitime geçmek zorunda kalmıştır. Bu durum sebebiyle üniversitelerdeki yemek dağıtımı sayısı ciddi oranda azalmıştır. Bu konuyu daha iyi karayabilmek için 2020 öncesine, yani pandemi döneminden önceki yıllara bakmak daha doğru olacaktır.

Karabük Üniversitesi öğrencilerin ekonomik olarak zorluk yaşamamaları için destek sağlamaktadır. Beslenme bursu bu desteklerden biridir. İhtiyaç sahibi öğrencileri tespit ederek bu öğrencilere bir öğün ücretsiz yemek vermektedir. 2020 yılında 223 öğrenciye 3583 adet yemek bursu sağlanmıştır. Ayrıca Karabük Üniversitesi kısmi zamanlı öğrenci çalıştırma programı da mevcuttur. Bu sayede öğrenciler kısmen de olsa maddi gelir elde edebilmektedirler. Tablo 11'de Karabük Üniversitesinde 2021 yılında kısmi zamanlı olarak çalıştırılan öğrencilerin sayısı ve ödenen ücret tutarlarının bilgisi mevcuttur.

Tablo 11: KBÜ 2021 Yılı Kısmi Zamanlı Çalıştırılan Öğrenci Sayısı ve Ödenen Ücret Tutarı

AYLAR	KİŞİ SAYISI	ÖDENEN TUTAR
Ocak	51	₺38.977,49
Şubat	57	₺41.187,52
Mart	58	₺46.009,52
Nisan	52	₺41.388,48
Mayıs	53	₺36.968,24
Haziran	51	₺27.525,25
Temmuz	27	₺19.086,92
Ağustos	35	₺24.511,58
Eylül	37	₺29.735,42
Ekim	115	₺56.055,23
Kasım	118	₺70.520,64
Aralık	118	₺70.621,11
TOPLAM		543.774,92 TL

Kaynak: 2021 Yılı Faaliyet Raporu. KBÜ Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlığı.

3.2.2. Sağlık Hizmetleri

Türkiye’de 01.01.2012 tarihinden itibaren zorunlu genel sağlık sigortası uygulaması başlamıştır (sgk.gov.tr). Bu bağlamda üniversite öğrencileri, öğrencilik durumları bitse bile 25 yaşına kadar genel sağlık sigortasından faydalanabilmektedir. Bu durum tüm ülke çapında geçerli bir durumdur. Yabancı öğrencilerin genel sağlık sigortasından yararlanabilmeleri için kendilerinin talepte bulunması gerekir. Karabük Üniversitesindeki yabancı uyruklu öğrenciler genel sağlık sigortasından faydalanmak istemeleri halinde talepte bulunabilirler. Bu öğrencilerin işlemleri Karabük Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğü tarafından yapılmaktadır.

Üniversitedeki sağlık hizmetleri bunlarla kalmayıp özellikle takip edilmesi gereken rahatsızlıklar için de programlar düzenlenmektedir. Üniversite bünyesinde bulunan Psikososyal Danışmanlık Koordinatörlüğü, özellikle beden ve ruh sağlığının korunması amacıyla faaliyet göstermektedir.

Psikososyal Danışmanlık Birimi, öğrencilerin psikolojik durumu, aile ve sosyal bağları, çevresini de hedefleyerek, kişilerin ve toplumun değerlerine saygılı, bağımsızlıklarının, bütünlüklerinin ve kendi kendine baş etme mekanizmalarının tanındığı bir tutum izleyerek, sorunların çözümü konusunda beceriler geliştirmek için alanında uzman

akademik personel tarafından görüşmeler şeklinde yapılarak öğrencilere danışmanlık ve eğitim hizmeti verir (KBÜ Rehber, 2019, s.44).

Psikososyal Danışmanlık Biriminde görev yapmakta olan psikiyatrist, uzman psikolog, uzman klinik psikolog, uzman psikiyatri hemşireleri, sosyal hizmet uzmanları ve idari asistanlar mevcuttur.

Psikososyal Danışmanlık Birimi, depresyon, stres, kaygı, baş etme, uyum ve iletişim problemleri, okul, aile, arkadaş ve karşı cinsle olan sorunlar, sınav kaygısı, yalnızlık, gelişim dönemi sorunları, ikilemler ve zor kararlar gibi birçok konuda grup çalışmaları, eğitim ve seminerler düzenlemekte, koruyucu ve önleyici bir ruh sağlığı hizmeti kapsamında psikoeğitim metinleri (broşür, rehber, bülten vb.) hazırlamakta ve bireysel danışmanlık hizmeti vermektedir (KBÜ Rehber, 2019, s.44).

Psikososyal Danışmanlık Birimi sadece öğrencilerin değil, aynı zamanda üniversitedeki tüm bireylerin faydalanabileceği bir organizasyon konumundadır. Bu birimin sağladığı hizmet, sosyal hizmet kuramları ile birlikte desteklenerek uygulanmaktadır. Birimin faaliyetlerine örnek olarak 2019 verilerini vermek uygun olacaktır. 2019 yılında Psikososyal Danışmanlık Biriminde destek görmek isteyen 110 kişi talepte bulunmuştur. Bu kişilerden 76'sına destek hizmeti sağlanmıştır. Bu kişilerden 12 tanesi için grup terapisi faaliyetleri düzenlenmiştir. Destek gören kişilerden 10 tanesi daha detaylı tedavi ve ilaç kullanımı için hastaneye yönlendirilmişlerdir. Destek birimi ile ilişkileri kesilmeyen bu kişiler, devam eden süreçte terapi hizmeti almayı sürdürmüşlerdir. Psikososyal Danışmanlık Birimi 2020 yılında her ne kadar pandemi sebebiyle yüz yüze çalışmalar yürütememiş olsa da çevrim içi olarak faaliyetlerine devam etmiştir. 2020 yılında birime yapılan başvuru sayısı 38'dir. Başvuranlar arasında destek hizmeti verilen kişi sayısı 10'dur. Pandemi şartlarından dolayı bu 10 kişinin 8'ine çevrim içi olarak terapi düzenlenmiştir. Terapi gören 4 kişi için ilaç kullanımı gerekli görülmüş ve hastaneye yönlendirilmiştir. Ayrıca birimde terapi gören 3 kişinin ailelerine ulaşılarak görüşmeler sağlanmıştır.

Üniversite bünyesindeki Psikososyal Danışmanlık Birimi, gerçekleştirdiği terapilerde hem yüz yüze hem grup terapisi hem de çevrim içi olarak hizmet verebilmektedir. Erişilebilirlik açısından imkânları geniş olması olumlu bir gelişmedir. Yapılan terapilerde sosyal hizmet kuramlarından da aktif bir şekilde faydalandığı göze çarpmaktadır. Öyle ki, aileler ile görüşme yapılması sosyal hizmetteki ekolojik kuramın açık bir örneğidir. Ekolojik kuramda müracaatçının “çevresi içindeki birey” olarak değerlendirilmesi gerektiği vurgulanmıştır. Benzer şekilde sistem ve

güçlendirme kuramlarının da terapiler esnasında başvuru olan yöntemler olduğu aşıkârdır.

3.2.3. Engelliler İçin Sağlanan Hizmetler

Her insan toplum için bir değer ifade eder. Toplum içindeki bireylerin sahip oldukları imkânlar farklılık gösterebilir. Fakat bir insanın engelli olmasından dolayı toplumda fırsat eşitsizliği ile karşılaşması son derece üzücüdür. Engelli durumunda olan insanlar için en başta toplumdaki bireylerin duyarlılık göstermesi gerekir. Bu duyarlılık sadece fikirde kalmamalı ve engellilerin hayatını kolaylaştıracak uygulamalar geliştirilmelidir. Üniversiteler bağlamında durum değerlendirilmesi yapıldığında Yükseköğretim Kurulunun bu konuda önemli girişimlerinin olduğu görülmektedir.

3.2.3.1. Engelli Öğrenci Birimi

Karabük Üniversitesinde Yükseköğretim Kurumları Engelliler Danışma ve Koordinasyon Yönetmeliği çerçevesinde gereken faaliyetlerin yapılabilmesi için Karabük Üniversitesi Engelli Öğrenci Birimi kurulmuştur. Birimde engelli öğrenciler için faaliyette bulunan 28 temsilci mevcuttur. Temsilciler idari ve akademik personel arasından seçilmektedir.

Karabük Üniversitesi Engelli Öğrenci Biriminden alınan bilgilere göre üniversitede 2021 yılında aktif olarak kayıtlı 74 engelli öğrenci eğitim görmektedir. Üniversitede görevli olan engelli personellerin sayısı ise 14'tür. Engelli Öğrenci Birimi yetkililerinden edinilen bilgilere göre, engelli bireyler için motivasyon toplantıları düzenledikleri fakat bireylerin bu tür toplantılara pek katılım sağlamadıkları bildirilmiştir. Bu durumun en temel sebebi ise engelli bireylerin kendilerini toplumdan ayrı bir grup olarak görmek istememeleridir. Engelli Öğrenci Birimi ve Engelsiz Yaşam Kulübü bu konuda sürekli temas halinde ve fikir alışverişinde bulunmaktadır. Engelli öğrenciler herhangi bir sorunla karşılaştıklarında bu birimlere başvuruda bulunabilmektedirler.

Ayrıca üniversite bünyesinde engelli bireylerin eğitim uygulamalarını araştırmak için “Engelliler Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezi” kurulmuştur. 2016 yılında kurulan merkezin 2021 yılı itibariyle herhangi bir faaliyeti bulunmamaktadır.

3.2.3.2. Kullanıma Sunulan İmkânlar

Bir üniversite içerisinde engelli bireyler için faydalı çalışmalar yapmanın üç önemli alanı vardır. Bu alanlar sırasıyla mekânda, eğitimde ve sosyal faaliyetlerde erişebilirlik sağlamaktır. Karabük Üniversitesi 2021 yılında YÖK tarafından verilen engelsiz üniversite bayrak ödülleri mekânda erişebilirlik yani turuncu bayrak ödülüne layık görülen üniversiteler arasında yerini almıştır.

Üniversite yerleşkesi içerisinde yapılan gözlemlerde engelliler için hazırlanan ve kullanıma sunulan bazı önemli unsurlar fark edilmiştir. İnsanların her gün rutin olarak kullandıkları yürüme yolları, giriş çıkış kapıları gibi yerler engellilerin hayatını kolaylaştırmak için hayli önem arz etmektedir. Kullanıma sunulan imkânlar şu şekilde sıralanabilir:

- Kampüs içerisindeki merdivenlerde ve binaların içinde engelli bireyler için hazırlanmış hissedilebilir yüzey adı verilen kabartma şeritli özel yürüme yolları mevcuttur.
- Binalardaki tüm odaların kapı kenarlarında Braille alfabesiyle yazılmış bilgi levhaları bulunmaktadır.
- Binaların girişlerinde tekerlekli sandalyelerin kolaylıkla ilerleyebilmesi için rampalı yüzeyler vardır.
- Engelliler için hazırlanmış özel tuvaletler mevcuttur. Tuvaletler tekerlekli sandalyenin rahat manevra yapabileceği şekilde dizayn edilmiştir. Acil durumlarda kullanılacak ipli çağrı sistemi ve çağrı konsolu bulunmaktadır. Çağrı konsolunun uyarı sinyali güvenlik noktalarına ulaşmaktadır.
- Binalarda sadece engellilere ait bir asansör yok fakat mevcut asansörler engelli insanların kullanabilmesi için uygun bir hale getirilerek kullanıma sunulmuştur.
- Konferans salonunda tekerlekli sandalye kullanıcıları için yatay asansör kurulmuştur.
- Duraklarda engellilerin rahatlıkla taşıtlara binebilmesi ve inebilmesi için geniş alanlar bırakılmıştır.
- Merdivenlerde ve rampalarda korkuluk ve tutamaklar mevcuttur. Bu korkuluklar engelli kullanıcının uzanabileceği şekilde konumlandırılmıştır.
- Bina içleri tekerlekli sandalye kullanıcıları için oldukça geniş tasarlanmıştır. Koridorun her bölgesinde rahatlıkla manevra yapılabilir.

- Turnikelerin yan tarafında engellilerin geçebilmesi için ayrı bir geçiş kapısı bulunmaktadır.

Engelli bireylerin sadece fiziksel ihtiyaçları yoktur. Fiziksel ihtiyaçların yanında psikolojik ihtiyaçlar da vardır. Bu ihtiyaçların karşılanabilmesi için sadece üniversite yönetiminin alacağı kararlar yeterli olmayacaktır. Bu durumda üniversite içerisinde engelli olmayan insanların da elini taşın altına koyması gerekmektedir. Çünkü psikolojik destek makinelerle veya araç gereçlerle sağlanabilecek bir destek değildir. Psikolojik destek için sosyal hizmetin kuramlarından faydalanılarak bir yol haritası oluşturulması gerekir. Bunun için üniversite bünyesinde faaliyet gösteren Engelsiz Yaşama Destek Kulübü, önemli bir aracı konumundadır. Kulüp, engelli bireylerin yaşadıkları sorunları tespit etmek ve ihtiyaçlarını giderebilmek için etkinlikler düzenlemektedir. Ayrıca Psikososyal Danışmanlık Birimi de engelli öğrencilerin ruh sağlıklarını ve motivasyonlarını yukarıda tutmak için hem bireysel hem de grup terapisi olarak destek sağlayabilmektedir.

3.2.4. Uluslararası Öğrenciler İçin Sağlanan Hizmetler

Türkiye’de öğrenim gören uluslararası öğrencilerin sayısı gün geçtikçe daha da artmaktadır. Dünyanın dört bir yanından öğrenciler Türkiye’ye eğitim almak için gelmektedirler. Özellikle Ortadoğu coğrafyasındaki belirsizlik ve istikrarsızlık durumu bölgede yaşayan genç beyinlerin eğitimlerini yurtdışında sürdürmek istemelerine sebebiyet vermektedir. Bulunduğu konum itibariyle Avrupa ile Asya arasında bir köprü olan Türkiye, özellikle Ortadoğu, Afrika ve Asya ülkelerinde yaşayan gençler için öncelikli tercih merkezidir. Kendi memleketinden başka bir ülkeye giden bir insanın karşılaştığı onlarca sorun vardır. Elbette uluslararası öğrencilerin de yaşadıkları sorunlar vardır. Bu sorunların geneli adaptasyon ile ilgilidir. Ülkeye girdikleri andan itibaren yabancılık hissi, çevreye uyum sağlamada sıkıntılar, insanlarla iletişim kurmada yaşanan zorluklar bu öğrencilerin karşılaştıkları temel sorunlardır. Bu sorunlar daha ayrıntıya inilerek çeşitlendirilebilir. Öğrenciler bu sorunlar karşısında fiziksel ve ruhsal problemler de yaşayabilmektedirler. Bu zincirleme reaksiyonun sonucunda da öğrencinin eğitim hayatı da olumsuz etkilenebilmektedir. Bu noktada uluslararası öğrenciler için hem üniversitenin hem de üniversitenin bulunduğu kent yönetiminin sağladığı hizmetler mevcuttur.

YÖK verilerine göre KBÜ, 2021 yılı itibariyle 88 farklı ülkeden 9768 uluslararası öğrenciye ev sahipliği yapmaktadır (istatistik.yok.gov.tr). Bu özelliğiyle KBÜ, Türkiye’de Anadolu Üniversitesinin ardından en fazla uluslararası öğrenciye sahip ikinci üniversite konumundadır. KBÜ bünyesinde bulunan Uluslararası Öğrenci Koordinatörlüğü, uluslararası öğrenciler için direkt olarak muhatap bulma yeridir. Bu merkez sayesinde uluslararası öğrenciler gereksinim duydukları her türlü yardıma ulaşabilmektedirler. Uluslararası öğrenciler için sağlanan hizmetler sağlık, dil eğitimi ve barınma hizmetleri şeklinde gruplandırılabilir.

a) Sağlık Hizmetleri: Türkiye’de eğitim gören tüm uluslararası öğrencilerin genel sağlık sigortasından faydalanma imkânı vardır. Bunun için öğrencilerin öğrenim gördükleri şehirdeki Sosyal Güvenlik İl Müdürlüğüne başvuruda bulunmaları gerekmektedir.

b) Dil Eğitimi Desteği: Dünyanın her yerinde olduğu gibi Türkiye’de de eğitim gören uluslararası öğrenciler, iletişim kurma konusunda sorunlar yaşamaktadırlar. İnsanların yabancılık çekmesini tetikleyen dil sorunu, aşamadığı takdirde öğrencinin eğitim ve sosyal hayatını alt üst edebilmektedir. Karabük Üniversitesi bünyesinde kurulan Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi (TÖMER), hem şehirdeki yabancıların hem de üniversitedeki uluslararası öğrencilerin Türkçeyi öğrenebilmeleri için hizmet vermektedir. TÖMER dil eğitimi vermenin yanında Türk kültürünü tanıtmak için de çalışmalar yürütmektedir. Bu merkez sayesinde uluslararası öğrencilerin çevrelerindeki insanlarla iletişim kurmada yaşadıkları sıkıntılar bir nebze olsun azaltılabilmektedir.

c) Barınma Hizmetleri: Karabük Üniversitesinde eğitim gören uluslararası öğrenciler, tıpkı yerli öğrenciler gibi Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğüne bağlı yurtlarda kalma imkânına sahiptirler. Yabancı ülke pasaportu taşıyan bir öğrenci için bu durum oldukça ehemmiyet taşımaktadır. Zira öğrencinin kendisini yabancı hissetmemesi için yerli öğrencilerle aynı ortamda kalması adaptasyon açısından da katkı sağlamaktadır. Karabük’te KYGM’ye bağlı 9 adet öğrenci yurdu bulunmaktadır. Bu yurtların toplam kapasiteleri 9500’ün üstündedir. Yapılan araştırmalarda Karabük’te öğrenim gören öğrencilerin KYGM yurtlarında kontenjan sıkıntısı çektiklerine rastlanılmamıştır. Hatta yurtların bir kısmının doluluk oranı %50-60 civarında seyretmektedir. Son yıllarda yeni yurtların kullanıma açılması ile birlikte

doluluk oranlarındaki düşüklük normal olarak karşılanabilir. Burada önemli olan bu hizmetin öğrencilerin kullanımına sağlıklı bir şekilde sunulabilmesidir.

3.2.5. Çocuklar İçin Sağlanan Sosyal Hizmetler

Türkiye’de lise öğrenimini tamamlayan öğrencilerin yüksek öğrenime geçme yaşları ortalama 17-18 civarındır. Bu yaşta üniversite öğretimine başlayan bir gencin okulu bitirme yaşı da ortalama 22-24 arasındır. Üniversiteler her ne kadar bu yaş aralığındaki gençlerin yoğun olarak yaşadığı bir yer gibi görünse de hem daha küçük yaştaki çocuklar için hem de daha büyük yaştaki bireyler için de hizmet verebilmektedir. Çalışmaya örnek olarak gösterilen Karabük Üniversitesinde de yaş grubu gözetmeksizin ortaya koyulan sosyal hizmetler mevcuttur. Öncelikle hem okul öncesi dönemdeki hem de ilkokul çağındaki çocuklar için sağlanan hizmetlere değinmek gerekir.

3.2.5.1. Çocuk Üniversitesi

Çocuk Üniversitesi, günümüz Türkiye’sinde faaliyet gösteren çok sayıda üniversitede mevcuttur. Kamu-vakıf ayrımı gözetmeksizin birçok üniversite, bünyelerinde oluşturdukları çocuk üniversitesi ile gelecek yıllara, insanlığa ve tüm canlıları içerisinde barındıran dünyaya değerli bir katkı sağlamaya çalışmaktadır. Karabük Üniversitesi bu konuda ilk adımını 2011 yılında Üstün Yetenekliler Eğitim Uygulama ve Araştırma Merkezini kurarak atmıştır. Günümüzde ise faaliyetlerine “Çocuk Üniversitesi” olarak devam etmektedir. KBÜ resmi web sitesinde çocuk üniversitesinin amacı şu şekilde belirtilmiştir:

Ülkemizde üstün yetenekli öğrencilerin bilim insanı olarak yetişmelerine katkı sağlamak için; çeşitli alanlarda farklılaştırılmış, zenginleştirilmiş, bireyselleştirilmiş ve hızlandırılmış eğitim programları düzenlemek ve ilköğretimden yükseköğretimin sonuna kadar olan süreçte üstün yetenekli çocukların erken yaşam dönemlerinde fark edilmesi, ihtiyaç duydukları psikolojik, akademik ve sosyal desteğin verilmesi amacıyla kurulmuştur (<https://cocukuni.karabuk.edu.tr>).

Çocuk Üniversitesi Merkezi bünyesinde 2 akademik personel ve 1 eğitmen görev yapmaktadır. Hem çocukların seçim sürecinde hem de uygulamalarda danışmanlık yapmak için 13 kişiden oluşan danışma kurulu mevcuttur. Danışma kurulu üniversitede görev yapan idari ve akademik personeller arasından oluşturulmaktadır. Merkezin faaliyetleri 7-14 yaş grubu çocukları kapsamaktadır. Merkeze alınacak çocuklar için bir seçim aşaması vardır. Bu seçim aşaması tamamen

zihinsel testlerden oluşmaktadır. Aday gösterilecek çocuklar okullardaki sınıf öğretmenleri tarafından seçilmekte ve merkezin sınavlarına katılımları sağlanmaktadır. Elbette burada sınıf öğretmenlerine büyük iş düşmektedir. Çünkü temel eğitimin bizzat sınıf öğretmenleri tarafından verilmesi, çocukların kapasitelerinin analiz edilebilmesi için sınıf öğretmenlerini avantajlı bir konuma getirmektedir. Bu noktada sınıf öğretmenlerinin konuya hassasiyet göstermeleri ileride gerçekleşecek bir buluşun, icadın temellerini oluşturmaktadır.

Çocuk Üniversitesinde çocuklara verilen belli başlı kurslar vardır. Bu kurslar bilim, teknoloji, hars(kültür), yetenek ve sıra dışı eğitim okullarıdır. Bu okullardan her biri kendi içerisinde çeşitli uygulama yöntemleri barındırmaktadır. Bilim okulunda çocukların matematiğe seerek yaklaşmaları için uygulanan zıpır matematik yöntemi, mantık kabiliyetinin gelişimi için uygulanan zekâ oyunları, küçük deneylerle keşif yapılmasını sağlayan deney okulu, sorunların çözümü için yaratıcı düşünme ve tasarım uygulamaları bu konuya örnek olarak gösterilebilir. Yine benzer olarak mühendislik alanında faydalanılan makinelerin kullanılabilmesine katkı sağlayan robotik kodlama, çocukların kendi oyunlarını hazırlayabilecekleri 3D programlama eğitimi ve tasarım yapma aşamasında kullanılan yeni nesil yazılım yöntemleri teknoloji okulunda faydalanılan uygulamalardır. Sıra dışı eğitim okulunda da kullanılan teknikler vardır. Çocukların zihinsel gelişimleri için kolay öğrenme teknikleri kullanılmaktadır. Özellikle sesli abaküs yöntemi sayesinde çocukların birden fazla duyu organını kullanmaları sağlanmış ve bilginin zihinde kalıcı hale gelmesinin önü açılmıştır. Günümüzde unutkanlık hastalığının ilerlemesinin engellenmesi için çocuklara verilen bu zihinsel eğitimin önemi tekrar tekrar karşımıza çıkmaktadır. Sıra dışı eğitim okulunda uygulanan bir diğer teknik etkili sunum ve sahne teknikleridir. Sahne korkusu birçok insanda var olan ve aşılabilmesi için yardım gerektiren bir sorundur. Çocukların da sahne korkularını yenebilmeleri ve sahnede etkili sunumlar yapabilmeleri için çocuk üniversitesi merkezinde verilen eğitimler mevcuttur. Bu husus çocukların diğer insanlarla etkili iletişim kurabilmelerine de imkân sağlamaktadır.

Çocuk Üniversitesi isimli merkezler Türkiye Cumhuriyeti'nin istikbali için gerekli olan yatırımların temel taşlarından biri olarak görülebilir. Ülkemizde sayıları bilinmeyen çok sayıda üstün yetenekli çocuk, karşılına bir fırsat kapısı çıkmadığından fark edilememektedir. Özellikle şehir merkezlerinden uzakta faaliyet

gösteren köy okullarında öğrenim gören çocuklar bu fırsat eşitsizliğinden olumsuz anlamda etkilenmektedirler. Bu noktada üstün yetenekli çocukların fark edilebilmesi için çocuk üniversitesi merkezlerinin ve sınıf öğretmenlerinin önemi bir kez daha gözler önüne serilmektedir.

3.2.5.2. Çocuk Gelişimi Uygulama ve Araştırma Merkezi

2013 yılında Resmi Gazete’de yayımlanan “Karabük Üniversitesi Çocuk Gelişimi Uygulama ve Araştırma Merkezi Yönetmeliği” ile kurulan bu merkez hem okul öncesi dönemdeki hem de okul çağındaki çocuklar için bir gelişim merkezi konumundadır. Çocukların gelişim ve eğitim konularında yaşadıkları sorunların çözüme kavuşturulması için destek sağlayan merkez, aynı zamanda yetişkinler için çocuk gelişimi konusunda eğitici faaliyetlerde bulunmaktadır (Çocuk Gelişimi Uygulama ve Araştırma Merkezi Yönetmeliği, 2013). Çocuk Gelişimi Uygulama ve Araştırma Merkezi bünyesinde faaliyet gösteren iki birim bulunmaktadır. Bu birimler Demir Çocuk Anaokulu ve Aile Danışmanlığı birimleridir.

a) Demir Çocuk Anaokulu: Üniversitelerin sadece genç yaştaki bireyler için olmadığını önceki konularda da belirtmişti. Öyle ki üniversiteler çok daha küçük yaştaki çocuklar içinde faaliyetlerde bulunmaktadır. Kreş, anaokulu, uygulamalı anaokulu gibi çeşitli isimlerle üniversitelerin bünyesinde kurulan bu merkezler, okul öncesi eğitimin verildiği, çocukları temel eğitim alabilmeleri için hazır hale getiren, güzel alışkanlıkların başlangıcını sağlayan çocuk yuvalarıdır.

Bu merkezin amacı Demir Çocuk Anaokulu Uygulama Yönergesi’ne (2018) göre şu şekilde belirtilmiştir:

- Çocukların, Atatürk, vatan, millet, bayrak, aile ve insan sevgisini benimseyen, milli ve manevi değerlere bağlı, kendine güvenen, çevresiyle iyi iletişim kurabilen, dürüst, ilkeli, çağdaş düşünceli, hak ve sorumluluklarını bilen, saygılı ve kültürel çeşitlilik içinde hoşgörülü bireyler olarak yetiştirmelerine temel hazırlamak amacıyla çaba göstermek,
- Çocukların beden, zihin ve duygu gelişmesini ve iyi alışkanlıklar kazanmasını sağlamak,
- Çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamak,
- Çocuklara sevgi, saygı, iş birliği, sorumluluk, hoşgörü, yardımlaşma, dayanışma ve paylaşma gibi davranışları kazandırmak,
- Çocuklara hayal güçlerini, yaratıcı ve eleştirel düşünce becerilerini, iletişim kurma ve duygularını anlatabilme davranışlarını kazandırmak,
- Çocukları ilköğretime hazırlamaktır.

Anaokulu bünyesinde 4 idari personel, 4 öğretmen ve 4 yardımcı personel görev yapmaktadır. Demir Çocuk Anaokulu 36-72 aylık çocukları kapsayan bir modeldir. Anaokuluna öncelikli olarak Karabük Üniversitesi çalışanlarının çocukları

kabul edilmektedir. Geriye kalan kontenjanlar da üniversite dışından kabul edilen başvurular arasından doldurulmaktadır. Belirlenen kontenjanlar ise 36-48 aylık çocuklar için 20 kişi, 48-72 aylık arası çocuklar için 25 kişiliktir. Kontenjan sayılarında yapılacak bir güncelleme Çocuk Gelişimi Uygulama ve Araştırma Merkezi Müdürlüğü tarafından yapılır. Kontenjanlarda bir değişiklik yapılabilmesi için üniversitenin tahsis ettiği fiziksel mekânın elverişliliği ve kapasitesi incelenir.

Günümüzde okul öncesi eğitimi olarak bilinen anaokulu eğitimi almak zorunlu değildir. Fakat 3-6 yaş arasındaki çocukların anaokulu eğitimi almaları sayesinde ileride oluşabilecek kişilik ve öğrenme sorunlarının da önüne geçilmiş olur. Nitekim anaokulları çocuklara doğruyu ve yanlışı, iyiyi ve kötüyü ayırt edebilmeleri için gerekli ilgiyi sağlar. Üniversite çalışanlarının kampüs içerisinde var olan bu anaokulu sayesinde çocuklarını hem emanet edebilecekleri hem de eğlenceli vakit geçirebilecekleri bir ortama bırakmaları, kendilerinin de huzurlu hissetmelerini sağlayacaktır. Çocuğunu anaokuluna bırakarak öğrencilere ders vermeye giden bir öğretim görevlisi, çocuğunun güven içinde olduğu bilinciyle hareket eder ve kendi vereceği derslerde öğrencilere tam verimlilik ile katkı sağlar. Aynı şekilde üniversitede çalışan bir memur da küçük yaştaki çocuğunu bıraktığı bu anaokulu sayesinde kafa karışıklığı yaşamadan kendi işi ile ilgilenebilir. Bu anlamda üniversite içerisindeki anaokullarının önemi ayrıca ortaya çıkmaktadır. Sağlanan bu sosyal hizmet sayesinde hem büyükler hem de küçükler fayda görmektedirler. Gelecek nesillerin yetiştirilmesinde bu tip okulların ehemmiyeti her geçen gün daha da ortaya çıkmaktadır.

b) Aile Danışmanlığı: Karabük Üniversitesi Çocuk Gelişimi Uygulama ve Araştırma Merkezine bağlı olarak faaliyet gösteren aile danışmanlığı birimi, ailelerin, çocuklarının gelişimleri ile ilgili yaşadıkları sorunların terapi yöntemiyle aşılabilmesi için destek sağlamaktadır. Birim özel randevu sistemiyle çalışmaktadır.

3.2.6. Sosyal Aktiviteler

Sosyal hizmet insanın günlük hayatta karşılaştığı sorunların aşılabilmesi için çalışmalarda bulunur. Öyle ki bu sorunlar hem psikolojik hem de fizyolojik olabilmektedir. Günümüzde insanlara sosyal hizmet hangi konularla ilgilenir diye bir soru sorulduğunda genel cevap olarak insanların yaşadıkları zorlukların aşılabilmesi için çalışma yapılması cevabı gelir. Hâlbuki sosyal hizmeti sadece sorunların çözümü

ile sınırlandırmamak gerekir. Oluşabilecek sorunların engellenmesi için yapılan çalışmalar da bir sosyal hizmet konusudur. Üniversite bağlamında değerlendirildiğinde özellikle gençlerin alkol, uyuşturucu gibi zararlı alışkanlıklardan uzak durmalarını sağlayabilmek için spor faaliyetlerine yönlendirilmeleri bu duruma örnek olarak gösterilebilir. Benzer şekilde tiyatro, müzik, konser, sinema, konferans gibi insanların birlikte katılım sağlayacakları aktiviteler de sosyal hizmetin gerçekleşebilmesine katkı sağlayan unsurlardır. Bu örnekler hem sosyal sorunların çözümünde hem de oluşabilecek sorunların önlenmesinde yaygın olarak karşımıza çıkan uygulamalardır. Karabük Üniversitesi de insanların sosyal hayatlarına değer katabilmek hem sosyal sorunların çözümü için hem de sorunların oluşmasının engellenmesi için sosyal aktiviteler gerçekleştirmektedir.

Tablo 12: 2019 ve 2020 Yıllarında Düzenlenen Etkinliklerin Bilgisi

	2019		2020	
ETKİNLİK ADI	SAYI	KATILIMCI SAYISI	SAYI	KATILIMCI SAYISI
Eğitim	38	2980	50	2954
Konferans	52	15850	17	1830
Panel	6	1750	1	250
Seminer	16	3800	4	190
Sergi	23	6800	6	1050
Söyleşi	11	4350	83	46851
Tiyatro ve Müzikal	16	6400	8	3199
Konser	21	6175	3	6318
Yarışma	11	3420	33	43629
Stand Açma	259	13740	-	-
Fuar	2	40	3	900
Hizmet İçi Eğitim	6	620	-	-
TV-Radyo Programı	1	600	-	-
Çalıştay	2	740	-	-
Üniversite Tanıtım Gezisi	44	1390	2	144
Gençlik Organizasyonu	2	6000	-	-

Spor Müsabakaları	240	48000	1	27
Sosyal Sorumluluk Projeleri	26	720	-	-
Dezavantajlı Gruplara Yönelik Yapılan Etkinlikler	10	1555	-	-
Kulüp Etkinlikleri	394	64800	147	7855

Kaynak: 2019-2020 Yılı Faaliyet Raporları. KBÜ Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlığı.

Tablo 12’de Karabük Üniversitesinde 2019 ve 2020 yıllarında düzenlenen etkinliklerin bir listesi mevcuttur. Tabloya bakıldığında yıllara göre etkinlik düzenlenmesi ve katılım sayılarında bir dengesizlik görülmektedir. Ancak bu durum 2020 yılında gerçekleşen pandemi nedeniyle olduğu için, olağan dışı bir durum olarak değerlendirilmelidir. Buna rağmen söyleşi ve yarışma gibi etkinliklerinin 2020 yılı katılım sayılarında bariz bir yükseklik görülmektedir. Bu durumun temel sebebi ise yarışmaların ve söyleşilerin çevrim içi olarak düzenlenmesidir. Bu sayede öğrenciler evlerinden katılım sağlayabilmektedirler.

3.2.6.1. Öğrenci Kulüpleri

Öğrencilerin ilgi alanlarına göre kendilerini geliştirebilmeleri ve sosyal olarak etkinliklere katılmalarını sağlamak amacıyla öğrenci kulüpleri kurulmaktadır. Bu tür kulüpler üniversite içerisindeki sosyal yaşamı desteklemeleri açısından oldukça önemlidir. Karabük Üniversitesinde 2021 yılı itibariyle 86 öğrenci kulübü bulunmaktadır.

Tablo 13: Öğrenci Kulüplerine Katılan Öğrenci Sayısı

Öğrenci Kulüplerine Katılan Öğrenci Sayısı	2016	2017	2018	2019	2020
	17.697	31.071	30.267	31.330	13.069

Kaynak: 2016-2020 Yılı Faaliyet Raporları. KBÜ Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlığı.

Tablo 13’te 2016-2020 yılları arasında Karabük Üniversitesindeki öğrenci kulüplerine katılım sağlayan öğrenci sayıları belirtilmiştir. Aktif olarak 47 binin üzerinde öğrencisi bulunan Karabük Üniversitesi için kulüplere katılım sayısı oldukça yüksektir. 2020 yılındaki anormal düşüklüğün sebebi ise tüm dünyayı etkisi altına alan pandemidir. Bu pandemi döneminde üniversiteler uzaktan eğitim metoduna

geçmişlerdir ve faaliyetlerini büyük oranda çevrimiçi olarak sürdürmüşlerdir. Şartlar ne kadar zorlaşırsa zorlaşırsın yine de üniversiteler üzerlerine düşen sosyal sorumluluk faaliyetlerini mümkün olduğunca devam ettirmektedirler. Aktif olarak faaliyet gösteren kulüplerin listesi Tablo 14’te belirtilmiştir.

Tablo 14: Öğrenci Kulüpleri Listesi

ÖĞRENCİ KULÜPLERİ			
1	Akademik Düşünce Eğitim Kulübü	44	Kadem Kulübü
2	Anadolu Kültür ve Medeniyetleri Kulübü	45	Kızılay Kulübü
3	Arkeoloji Kulübü	46	Kişisel Gelişim Kulübü
4	Artı Kariyer Kulübü	47	Kitap Kulübü
5	Atatürkçü Düşünce Kulübü	48	MABİ-TEK Kulübü
6	Bağımlılıklarla Mücadele Kulübü	49	Mağara Araştırmaları Kulübü
7	Baykuş Kulübü	50	Matematik Etkinlik Kulübü
8	Bilgi ve Değerler Eğitimi Kulübü	51	Mekanik Taşıyıcılar ve Ulaştırma Kulübü
9	Bilimtey Bilim Kulübü	52	Mekatronik Kulübü
10	Bilişim Teknolojileri Kulübü	53	Metalurji ve Malzeme Kulübü
11	Biyomedikal Teknolojileri Kulübü	54	Mühendis Beyinler Kulübü
12	Coğrafi Bilimler Kulübü	55	Müzik Kulübü
13	Çevre ve Sağlık Kulübü	56	Osmanlı Medeniyeti Kulübü
14	Dakik Kulübü	57	Ombudsmanlık Kulübü
15	Damla Topluluğu Kulübü	58	PROTAS Kulübü
16	Değerler Eğitimi Kulübü	59	Raylı Sistemler Kulübü
17	Değişim Öğrencileri Kulübü	60	Robot Kulübü
18	Dil Kültür Kulübü	61	Sağlıklı Yaşam ve Toplumsal Aktivite K.
19	Doğa Sporları Kulübü	62	Satranç Kulübü
20	Düşün Dokun Değiştir Kulübü	63	Savunma Teknolojileri Kulübü
21	Edebiyat Kulübü	64	Sayokan Alplık Kulübü
22	Endüstri Mühendisliği Kulübü	65	Sesli Düşünme Kulübü
23	Enerji Teknolojileri Kulübü	66	Sinema Kulübü
24	Engelsiz Yaşama Destek Kulübü	67	Siyasa Kulübü
25	Ferdi ve Takım Sporları Kulübü	68	Sivil Savunma ve Sivil İletişim Kulübü
26	Fotoğrafçılık Kulübü	69	Sosyal Sorumluluk ve Dayanışma Kulübü
27	Gastronomi Kulübü	70	Sosyoloji Kulübü
28	Geleneksel Sporlar Kulübü	71	Spor Kulübü
29	Gelişen Çocuk Kulübü	72	Su Sporları Kulübü
30	Genç Girişimciler Kulübü	73	Tarih Kulübü
31	Genç İyilik Kulübü	74	Tasarım İstasyonu Kulübü
32	Genç Kanatlar Kulübü	75	Taşıt Teknolojileri Kulübü

33	Genç Yeşilay Kulübü	76	Tıp Öğrencileri Birliği Kulübü
34	Gezi Kulübü	77	Tiyatro Kulübü
35	Gönüllü Sağlıkçılar Kulübü	78	Ulaştırma Mühendisliği Kulübü
36	Halk Dansları Kulübü	79	Uluslararası İlişkiler Kulübü
37	Hayvan Hakları Kulübü	80	Uluslararası Öğrenci Kulübü
38	IEEE Kulübü	81	Üniversite Kardeşlik Topluluğu Kulübü
39	İktisat Kulübü	82	ÜNİ Mavi Ateş Kulübü
40	İlahiyat Kulübü	83	Yeniler Kulübü
41	İnsansız Hava Araçları Kulübü	84	Yenilenebilir Enerji Teknolojileri Kulübü
42	İnovasyon Denge Estetik Ahenk Kulübü	85	3 Boyutlu Baskı Teknolojileri
43	İşletme Kulübü	86	Ünİka Satıvus Kulübü

Kaynak: 2020 Yılı Faaliyet Raporu. KBÜ Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlığı.

3.2.6.2. Eğitim Kursları ve Çevrimiçi Faaliyetler

2020 yılında ortaya çıkan pandemi ile birlikte üniversite de çevrimiçi kurslara ve etkinliklere odaklanmıştır. Bu tür çevrimiçi faaliyetlerle birlikte hem bireylerin boş zamanlarını olumlu yönde değerlendirebilmeleri hem de evde kaldıkları dönemde ruhsal olarak sıkıntıya düşmelerinin de engellenmesi amaçlanmıştır.

Tablo 15: 2020 Yılında Düzenlenen Çevrimiçi Etkinlikler

EĞİTİM ADI	GRUP	KATILIMCI
Proje Yazma Giriş Eğitimi	3	233
Uluslararası Öğrenci Bilg. Ve Ofis Prog. Eğitimi - Arapça	1	44
Kariyer Planlama ve Etkili Özgeçmiş Hazırlama Eğitimi	8	240
Ön Kuluçka Merkezi Eğitimi	1	20
Uluslararası Öğrenci Bilg. Ve Ofis Prog. Eğitimi - İngilizce	1	13
Amatör Telsizciliğe Giriş Eğitimi	1	24
Etkili Sunum Teknikleri Eğitimi	2	323
Uluslararası Öğrenci Bilg. Ve Ofis Prog. Eğitimi - Türkçe	1	13
AB Proje Yazma Eğitimi – Mantıksal Çerçeve Matrisi	4	94
Mülakat Teknikleri Eğitimi	1	63
Diksiyon Eğitimi	4	110
İşaret Dili Eğitimi	2	125
TOPLAM	29	1302

Kaynak: 2020 Yılı Faaliyet Raporu. KBÜ Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlığı.

2020 yılında KBÜ'nün düzenlediği çevrimiçi etkinlikler Tablo 15'te belirtilmiştir. Yapılan araştırmalarda bu etkinliklere olan talebin yüksek olduğu ve katılımcılar tarafından olumlu olarak değerlendirildiği sonucuna ulaşılmaktadır. Geri dönüşlerin olumlu olması da bu tür etkinliklerin giderek artacağı sinyalini vermektedir.

3.2.6.3. Dezavantajlı Gruplar ve Sosyal Sorumluluk Projeleri

Karabük Üniversitesi sosyal bir üniversite olmanın gereği olarak sosyal sorumluluk projeleri düzenlemektedir. Bu projeler hem dezavantajlı gruplar için hem de diğer tüm bireyler için yapılan sosyal etkinliklerdir. 2020 yılında küresel pandemi sebebiyle üniversitelerin de uzaktan eğitim uygulamasına geçtiği önceki konularda da belirtilmişti. Nitekim 2020 yılında KBÜ bünyesinde fazla sayıda sosyal sorumluluk etkinliğinden bahsetmek mümkün değil. Sadece sosyal medya üzerinden gerçekleştirilen yarışma, eğitim ve söyleşiler 2020 yılında yapılan sosyal etkinlikler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu hususta daha sağlıklı bilgi vermesi açısından pandemi döneminden bir önceki yıl olan 2019 yılının verilerini incelemek gerekir. Bu sayede örgün olarak çalışan bir üniversitenin sosyal etkinlik yapabilme potansiyeli de görülmüş olur. Tablo 16'da Karabük Üniversitesinde 2019 yılında yapılan sosyal sorumluluk projesi etkinliklerinin bir listesi mevcuttur.

Tablo 16: KBÜ 2019 Yılı Sosyal Sorumluluk Projeleri Listesi

KBÜ 2019 YILI SOSYAL SORUMLULUK PROJESİ ETKİNLİKLERİ
Çocuklarla El Becerileri
Dünya Engelliler Günü Münasebetiyle Oyun Etkinlikleri
Fırsat Dünyası
Fusion 360 Generevative Desing Eğitimi
Huzurevi Ziyareti
İş Dünyasına Adım
“Kafamızdaki Huni” Tiyatro Gösterimi
Kitap ve Film Kritikleri
Kitap Okuma Etkinliği
Konarı İlköğretim Okuluna Kitap Kırtasiye Yardımı
Metin Okumaları Kursu
Osmanlı Türkçesi Kursu

Ödemiş Köyü Ağaçlandırma
Photoshop Eğitimi
Proje Döngüsü Eğitimi
Sevgi Üniversitesi Projesi
Türkçe Dil ve Resim Kursu
Tokatlı Kanyonunda İyilik Yürüyüşü
Uçurtma Şenliği
Uygulamalı İşaret Dili Eğitimi
Uygulamalı Satranç Eğitimi
Yaratıcı Drama Eğitimi

Kaynak: 2019 Yılı Faaliyet Raporu. KBÜ Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlığı.

Sosyal sorumluluk etkinlikleri insanları bir araya getiren, insanların birbirlerini tanınması, anlaması, sıkıntıların paylaşılması, zorlukların üstesinden gelebilmek için birlik olunmasına olanak sağlayan bir projenin ürünüdür. Kültür bir toplumun yaşayış biçimi ise, sosyal sorumluluk projesi de bu yaşamın tam ortasında yer almalıdır. Kültürümüzde “komşu komşunun külüne muhtaçtır”, “bir elin nesi var iki elin sesi var” gibi atasözlerinin varlığı da yardımlaşma ve dayanışmanın geçmişten gelen bir gelenek olduğunun açık bir göstergesidir.

Tablo 17: 2019 Yılı Dezavantajlı Gruplar İçin Düzenlenen Faaliyetler

FAALİYET ADI	KATILAN ÖĞRENCİ SAYISI
Cumayanı İlköğretim Okuluna Ziyaret	50
3 Aralık Dünya Engelliler Günü Etkinliği	230
Dezavantajlı Çocuklar “Sevgi Üniversitesi” Projesi	140
İl Halk Kütüphanesinde Dezavantajlı Çocuklarla Etkinlik	50
“Kadına Yönelik Şiddet” Konferansı	210
Rehabilitasyon Merkezi Ziyareti	45
“Sosyal Hizmet Alanları ve Dezavantajlı Gruplar” Sosyal Hizmet Atölyesi Etkinliği	150
Uygulamalı İşaret Dili Eğitimi	220
3 Aralık Dünya Engelliler Gününde Çizgi İzleyen Robot ve Drone Uçurma Gösterisi	230

Kaynak: 2019 Yılı Faaliyet Raporu. KBÜ Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlığı.

Tablo 17’de özellikle dezavantajlı gruplar, engelliler, yetim ve öksüzler, kadınlar ve çocuklar için düzenlenen etkinliklerin bilgisi mevcuttur. Tablodaki bilgilerden de anlaşılabacağı üzere dezavantajlı gruplar için düzenlenen faaliyetlere çok sayıda gönüllü katılım sağlamaktadır. Bu sayılar azalabilir veya artabilir. Lakin asıl önemli nokta toplumumuzdaki yardımlaşma kültürünün her zaman el üstünde tutulmasının sağlanmasıdır. Bunun için özellikle basın yayın organlarının bu tür sosyal sorumluluk faaliyetlerine mümkün olduğunca destek vermesi, yayınlar yapması, paylaşımlarda bulunması gerekmektedir. Tabloda belirtilen etkinliklere ek olarak yapılan gözlemler ve araştırmalar sonucu tespit edilen sosyal sorumluluk faaliyetleri de mevcuttur.

Üniversitenin sosyal farkındalık girişimleri için özellikle Sosyal Sorumluluk ve Dayanışma Öğrenci Kulübünün önemli katkısı vardır. “Sevgi Üniversitesi” örneği de bu katkının açık bir işaretidir. “Sevgi Üniversitesi” projesinin ilk adımı Karabük Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğü ile KBÜ Sosyal Sorumluluk ve Dayanışma Öğrenci Kulübü arasında imzalanan protokolle atılmıştır. Bu protokole göre Karabük Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler İl Müdürlüğüne bağlı evlerde ve yurtlarda kalan 20 çocuk, KBÜ tarafından düzenlenen etkinliklere katılabilmektedirler. Sevgi üniversitesi projesinin ilk etkinliği de çocuklara verilen fotoğrafçılık eğitimi olmuştur. Sevgi üniversitesi projesi kimsesiz çocuklar için çevre edinebilme, topluma karışabilme gibi insan ilişkilerini destekleyen bir projedir.

Karabük Üniversitesi yerleşkesinde bulunan Demir Çocuk Anaokulu çocukların katılımını sağlayarak sosyal sorumluluk faaliyetleri düzenlemektedir. “Onların da Bir Yuvası Olsun” sloganıyla yola çıkan anaokulu öğrencileri kendi el becerileri ile sokak kedilerinin barınmalarını sağlayacak kedi evleri yapmışlardır. Çocuklarla ilgili bir diğer sosyal sorumluluk projesi “Çocuk Hakları Köşesi”dir. Karabük Zübeyde Hanım İl Halk Kütüphanesinde faaliyete geçirilen bu proje ile birlikte çocuklar, kendi haklarının farkında olmaları için eğitilmektedirler. Türkiye’de ilk kez Karabük’te hayata geçirilen bu proje Karabük Üniversitesi katkılarıyla gerçekleştirilmiştir. Kütüphanelerin sadece kitaplardan oluşmayacağını Safranbolu İlçe Halk Kütüphanesinde görmek mümkündür. KBÜ Çocuk Gelişimi Bölümü öğrencileri tarafından geliştirilen “Oyuncak Kütüphanesi”, çocukların yaşlarına uygun

oyuncaklardan faydalanabilmelerini sağlayan bir projedir. Karabük'te çocukların trafik kurallarını uygulamalı bir şekilde kavrayabilmeleri için “Çocuk Trafik Eğitim Parkı” yapılmıştır. KBÜ Güzel Sanatlar ve Tasarım Fakóltesi öğrencileri ve öğretim görevlileri de bu eğitim parkının çocukların daha çok ilgisini çekebilmesi için görsel anlamda eğitici süslemeler yapmışlardır.

Karabük Üniversitesi toplumdaki engelli bireyler için de sosyal etkinlikler düzenlemektedir. “Mutfakta Engel Yok” sloganıyla yola çıkan Eflani Meslek Yüksekokulu Aşçılık Bölümü öğrencileri ve öğretim elemanlarının iş birliğiyle düzenlenen bu etkinlikte ilçede yaşayan 6 engelli çocuk misafir edilmiştir. Etkinlikte çocuklarla birlikte Eflani'nin yöresel yemekleri yapılmıştır. Bu etkinlik engelli çocuklar için moral ve motivasyon kaynağı olmuştur.

Bahsedilmesi gerek bir diğer önemli sosyal sorumluluk projesi ise “Kan Bağışı Kampanyası”dır. Türk Kızılayı Genel Başkanlığı ile Karabük Üniversitesinin aralarında yaptıkları iş birliği kapsamında kan bağışı kampanyası düzenlenmektedir. Kampanyanın ilk düzenlendiği 2015 yılından bu yana 12 bin ünitenin üzerinde kan toplanmıştır. Günümüzde hayatların kurtarılabilmesi için hem kan bağışının hem organ bağışının ne denli önemli olduğu ortadadır. Karabük Üniversitesinin düzenlediği kampanyalarda toplanan kan bağışı miktarı, Türkiye'deki diğer üniversitelerde toplanan kan bağışları arasında en yükseklerden biri konumundadır.

SONUÇ

Sosyal devlet anlayışı modern dönemde kamu yönetiminin üç temel fonksiyonundan bir tanesidir. Sosyal devlet anlayışına göre devlet yapmaması gerekene değil, yapması gerekene odaklanır (Eryılmaz, 2015, s. 26). Geçmişte refah sağlamaya yönelik hizmetler daha çok devlet ekseninde gerçekleşmiş fakat günümüzde devletin yanında sivil toplum örgütleri ve gönüllülerin oluşturduğu vakıflar da rol almaktadır. Sosyal hizmetlerin amaçları arasında kamu gücünü kullanarak toplumdaki rahatsızlıkları önlemek, bireylerin yaşadığı sosyal ve ekonomik adaletsizlikleri olabildiğince azaltmak ve toplumdaki insanların refah seviyelerini artırmak gibi unsurlar sayılabilir. Dolayısıyla sosyal hizmet aynı zamanda bir kamu hizmetidir (Kesgin, 2020, s. 29).

IASSW ve IFSW'nin tanımlarına göre sosyal hizmetin amacı insanların potansiyellerini geliştirmek, hayat standartlarını iyileştirmektir. Sosyal hizmet tüm insanları kapsayan bir değer temeline sahiptir. Bu değerler her insanın eşitliğine ve onuruna gösterilen saygıya dayanmaktadır (Duyan, 2019, s. 7).

Bu çalışmada da bir kamu üniversitesinde insanların hayatlarını kolaylaştıracak, geliştirecek ve iyileştirecek hangi uygulamaların var olduğu incelenmiştir. Sadece dezavantajlı gruplar için değil, üniversitedeki tüm insanlar için ve hatta Karabük şehrindeki tüm bireyler için yapılan bir araştırmadır. Çünkü üniversiteler, bulundukları şehirleri de etkiler ve gelişimlerine yardımcı olur.

Karabük Üniversitesi yerleşkesinde yapılan araştırmalarda ilk olarak üniversite bünyesinde öğrenim gören bireyler için özellikle barınma, yemek, sağlık, danışmanlık gibi konular incelenmiştir. Akabinde uluslararası öğrenciler için sağlanan hizmetler açıklanmıştır. Sonrasında ise çocuklar ve engelliler için yapılan faaliyetlerden bahsedilmiştir. Kadınlar, yaşlılar, çocuklar ve engellileri de kapsayan sosyal sorumluluk projelerine de değinilmiştir. Bu kapsamda elde edilen bilgiler sonucunda genel bir değerlendirme yapılabilir.

Üniversite yerleşkesinde ve meslek yüksek okullarında bulunan yemekhaneler hem öğrenciler hem de personeller için kapasite olarak yeterli durumdadır. Her ay için yemek menüsü programının paylaşılması da erişilebilirlik açısından olumludur. Ekonomik durumu iyi olmayan öğrenciler için sağlanan yemek bursu amacına uygun

sosyal hizmettir. Psikososyal Danışmanlık Koordinatörlüğü hem öğrenci hem de personel için sağlanan oldukça gerekli bir birimdir. Hem beden hem ruh sağlığını destekleyen bu koordinatörlük sayesinde çok sayıda insan tedaviye ulaşabilmektedir. Koordinatörlük pandemi döneminde de faaliyetlerine çevrimiçi olarak devam etmiştir. Bu uygulama da devamlılık açısından önem arz etmektedir. YÖK kriterlerine göre kurulan Engelli Öğrenci Birimi, engelli bireylerin direkt olarak muhatap bulabileceği bir birimdir. Engelli bireyler için erişilebilirlik ve sosyal uygulamalar sağlanması açısından Engelli Öğrenci Birimi, diğer yönetim birimleriyle öğrenciler arasında bir köprü durumundadır. Karabük Üniversitesi YÖK tarafından verilen engelsiz üniversite ödülleri kapsamında mekânda erişilebilirlik ödülü olarak turuncu bayrak kazanmıştır. Mekânda erişilebilirlik okula, sınıfa ve dolayısıyla eğitime ulaşabilmek için olmazsa olmaz bir konudur. Üniversiteye bağlı her binada engelliler için hazırlanan kabartma şeritli yürüme yolları mevcuttur. Tekerlekli sandalye kullanıcıları için hazırlanan rampalar ve konferans salonlarının girişlerinde bulunan asansörler, taşıtlara binmek için düzenlenen geniş alanlar, manevra yapmaya olanak sağlayacak şekilde büyük tasarlanan koridorlar erişilebilirliği sağlamak için önemli unsurlardır. Engelli bireylerin özel olarak kullanımlarına sunulan tuvaletler üniversitenin her binasında mevcuttur. Ayrıca kapı girişlerinde bulunan bilgi panolarında Braille alfabesi kullanılmış ve görme engelli bireyler için bir nebze olsun kolaylık sağlanması amaçlanmıştır. Üniversite öğrenci kulüplerinden birisi olan Engelsiz Yaşama Destek Kulübü, toplumdaki farkındalık anlayışının kazanılması için oldukça işlevsel bir konumdadır. Engelliliğin insandan değil, insana sunulan erişilebilirlik imkânlarının yetersizliğinden kaynaklandığı bilincini oluşturmak bu tür kulüplerin ortak bir görevidir.

Karabük Üniversitesi 2021 yılı itibarıyla Türkiye'deki en fazla uluslararası öğrenciye sahip ikinci üniversite konumundadır. Bu öğrencilerin adaptasyonu ve eğitimi için Uluslararası Öğrenci Koordinatörlüğü tarafından faaliyetler gerçekleştirilmektedir. Türkçe dil eğitimi, Türkçe Öğretimi Uygulama ve Araştırma Merkezi (TÖMER) tarafından sağlanmaktadır. Dil eğitimi önemlidir çünkü iletişimin ilk aktörü konuşulan dildir.

KBÜ bünyesinde, üstün yetenekli çocukların tespit edilebilmesi ve uygun destekleyici eğitimin verilebilmesi için “Çocuk Üniversitesi” isminde uygulamalı bir eğitim merkezi kurulmuştur. Bu merkez sayesinde çocuklar yeteneklerinin farkına

varabilmektedirler. Aynı şekilde çocuklar bilim, teknoloji, yetenek, kültür ve sosyal yaşam konularında güçlü bir altyapı eğitimi kazanabilmektedirler. KBÜ’de çocuklar için sağlanan bir diğer hizmet ise Demir Çocuk Anaokuludur. Anaokulu öncelikli olarak üniversitede çalışan personellerin çocukları için sağlanan bir hizmettir. Ancak boş kontenjan oluşması durumunda şehirdeki diğer çocukların da faydalanabileceği bir yerdir. Üniversitede görev yapan bir personelin, çocuğunu hemen birkaç yüz metre ileride bulunan bir anaokuluna bırakması hem kendisi için hem de çocuğu için güven sağlayan bir durumdur. Güven duygusun sağlanabilmesi de insanın yaptığı işe odaklanabilmesi için ciddi anlamda önemlidir. Demir Çocuk Anaokulu aynı zamanda sosyal sorumluluk faaliyetlerine katılmaktadır. Her sene tekrarlanan “Kedi Evi” etkinliği bu konuya güzel bir örnektir.

Sosyal aktiviteler insanların zamanlarını olumlu değerlendirebilmeleri için önemli bir fırsattır. Bu amaçla organize edilen eğitim, seminer, konferans, sergi, söyleşi, tiyatro, konser, yarışma, stant açma, gezi, spor turnuvaları, sosyal sorumluluk projeleri ve kulüp etkinlikleri mevcuttur. 2020 yılında ortaya çıkan pandemi sebebiyle bu etkinliklerin sayısında da büyük oranda azalma olmuştur. Ancak bu durum geçici olarak değerlendirilebilir. Pandemi döneminde de çevrimiçi olarak düzenlenen etkinlikler sayesinde öğrencilere bir motivasyon olanağı sağlanmıştır. Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlığı düzenlediği etkinliklerin duyurusu için öğrencilerin cep telefonlarına kısa mesaj yoluyla bilgilendirme yapmaktadır. Ayrıca bu tür duyurular üniversitenin sosyal medya hesaplarından da yapılmaktadır. İnsanları bir araya getiren sosyal sorumluluk faaliyetleri ve dezavantajlı gruplar için yürütülen projeler de üniversitenin sunmuş olduğu sosyal aktivitelerdir. Yaşlılar için yapılan huzur evi ziyaretleri, çocuklar için yapılan okul ziyaretleri, kadına yönelik şiddeti önlemek için bilinçlendirici konferansların yapılması, engelli bireyler için yapılan rehabilitasyon merkezi ziyaretleri, engelli çocuklar için yapılan yemek pişirme etkinlikleri, dezavantajlı çocuklar için düzenlenen sevgi üniversitesi projesi gibi örnek olarak sayılabilecek bu etkinlikler, KBÜ’nün sosyal sorumluluk faaliyetlerine olan desteğini gözler önüne sermektedir.

Tüm bu olumlu gelişmelerin yanında bazı faaliyetlerin yetersiz kaldığı görülmektedir. Üniversite yerleşkesinde bir acil sağlık merkezinin eksikliği hissedilmektedir. Bununla birlikte sağlık personeli (doktor, hemşire) yokluğu ön plana çıkmaktadır. Bu konu üniversitenin faaliyet raporlarında da bir noksanlık olarak dile

getirilmiştir. Çocuk Gelişimi Uygulama ve Araştırma Merkezinin faaliyetlerinin önceki yıllara göre azaldığı görülmüştür. Geçmiş yıllarda ilkokullara yapılan ziyaretlerle çocuk gelişimi ve aile konularında bilgilendirici etkinlikler düzenlenmiş fakat sonraki dönemlerde pek fazla tekrarlanmamıştır. Hem toplumdaki aile müessesesinin hem de çocuk gelişiminin iyileştirilmesi için önemli olan bu etkinliklerin her yıl tekrarlanması ve topluma hatırlatılması gerekir. 2016 yılında kurulmasına karar verilen Kadın Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezinin şu ana kadar gözle görülür bir faaliyeti tespit edilmemiştir. Günümüzde kadına karşı şiddetin engellenmesi ve kadın haklarının korunması için eğitici faaliyetlerin düzenlenmesi oldukça önemlidir. Üniversitenin de bu konuda geri adım atmaması ve kurulmasına karar verilen merkezin faaliyete geçmesi beklenmektedir.

Yapılan sosyal sorumluluk ve kulüp etkinliklerinin haberleri Karabük şehrinde yaşayan bireylere tam olarak ulaştırılamamaktadır. Şehirde yaşayan bireyler bu etkinliklerden haberdar olamayınca da toplum olarak istenen verim alınamamaktadır. Bu konu üniversitenin 2021-2025 stratejik planında da bir tespit olarak dile getirilmiştir. Bu tür sosyal faaliyetlerden şehirdeki insanları haberdar edebilmek için yerel televizyon kanallarında ve yerel internet haber sitelerinde gerekli duyurular yapılabilir. Aynı şekilde toplu taşıma araçlarında gerekli izinler alınarak sosyal faaliyetlerin reklam afişleri sergilenebilir.

Yemekhanelerde engelli öğrencilerin ve personellerin faydalanabileceği ayrı bir mutfak açılmalı ve yemekler özel diyet şartlarına göre yapılmalıdır. Çölyak, diyabet vb. hastalığı olan bireylerin sağlıklarını koruyabilmeleri için bu konu oldukça önemlidir. Görme engelli öğrencilerin kütüphanedeki kitaplara ulaşabilmeleri için Braille alfabesiyle basılmış kitaplar temin edilmelidir. Bununla birlikte kütüphanenin elektronik arşivinde bulunan sesli kitapların sayısının artırılması gerekmektedir. İşitme engelli öğrenciler için kütüphanede ayrı bir oda tesis edilebilir. Çünkü işitme engelli bireyler okudukları kitaplarda farkında olmadan ani sesli tepkiler verebilirler. Hem çevredekilerin hem de engelli bireyin rahatsız olmaması için özel odaların varlığı gereklidir. 2016 yılında kurulmasına karar verilen Engelliler Eğitimi Uygulama ve Araştırma Merkezinin şu anda gözle görülür bir faaliyetinin bulunmadığı tespit edilmiştir. Akademik olarak engelli bireylere destek sağlanabilmesi için bu tip araştırma merkezlerinin faaliyete geçirilmesi önem taşımaktadır.

Engellilik sadece üniversitelerin değil toplumdaki tüm bireylerin hassasiyet göstermesi gereken bir konudur. Öyle ki şehirlerdeki yerel yönetimler de bu konuda yatırımlar ve hizmetler sağlamaktadır. Bu hizmetlerin üniversite ve yerel yönetimler iş birliğiyle sağlanması engelli bireylerin hayatlarını hayli kolaylaştıracaktır. Bu konuya ilişkin olarak KBÜ Engelli Öğrenci Birimi yetkilileri ile yapılan görüşmelerde bahsedilen bir örnek açıklayıcı olacaktır. KBÜ’de eğitim gören ve %80 oranında engeli olan bir öğrenci evden okula gidip gelme konusunda ciddi sorunlar yaşadığını belirtmiş ve bu sorunların çözümü için üniversitedeki yetkililerden yardım talep etmiştir. Konuyu inceleyen Engelli Öğrenci Birimi yetkilileri ve üst yöneticiler en uygun seçenek olarak bir araç kiralanabileceği ve bu öğrencinin ulaşımı için tesis edilebileceği şeklinde bir sonuca varmışlardır. Fakat bu durum üniversite için fazladan bir maliyet yükü oluşturmaktadır. Bu sebeple de tavsiye edilen öneri gerçekleşmemektedir. İşte bu yüzden konunun sadece üniversiteyle sınırlı kalması bir hata olacaktır. Üniversiteyle birlikte yerel yönetim birimlerinin de ellerini taşın altına koymaları ve çözüm için destek sağlamaları gerekir. Bu iş birliğinin sürdürülebilmesi için de tarafların sürekli temas halinde olmaları ve fikir alışverişinde bulunmaları gerekmektedir.

Bahsedilen eksiklikler sadece tek bir nedenden değil birden çok nedenden kaynaklanabilir. Engellilik konusu önemlidir ve bir hizmet yapılabilmesi için öncelikle altyapının oluşturulması gerekir. Üniversite yönetimi kaynaklarını dengeli kullanmaya özen gösterir ve öncelikli alanlara hizmet sağlamaya odaklanır. Bu sebeple ihtiyaç duyulan bir hizmetin yerine getirilmesi nispeten uzun süreler alabilir. Çalışmada Karabük Üniversitesinin yanında Gazi Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesinden de örneklerle yer verilmiştir. Üç üniversite için de bahsedilen hususlar dikkate alındığın genel bir karşılaştırma yapılabilir.

Türkiye’de üniversitelerin sosyal hizmet alanına teorik olarak yaptığı katkının yanında geliştirdiği uygulamalar ve saha çalışmaları da mevcuttur. Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığının geliştirdiği toplum bazlı uygulamalarda üniversiteler fikir üretici, danışmanlık ve denetim görevlerini üstlenmektedirler. Bu görevlerin yanında üniversiteler kendi bünyelerinde de sosyal hizmet faaliyetleri gerçekleştirmektedirler. Özellikle kamu üniversitelerinde bulunan sağlık, kültür ve spor daire başkanlıkları üniversitelerdeki sosyal hizmet faaliyetlerin gerçekleştirilmesi için çalışmalar üreten birimlerdir. Diğer üniversitelerden farklı olarak Gazi Üniversitesi bu alanda daha

kurumsal bir yaklaşım içerisinde girerek Sosyal İşler Kurum Koordinatörlüğünü oluşturmuştur. Bu koordinatörlük çatısı altında sosyal faaliyetleri organize edilmektedir. Üniversitelerdeki sosyal faaliyetler incelendiğinde özellikle belli başlı konular dikkat çekmektedir. Beslenme, barınma, sağlık, rehberlik ve danışmanlık, burslar, sosyal kulüpler ilk karşılaşılan alanlardır. Bunların yanında çocuklar için çalışmalar yürüten merkezler, engelliler için açılan birimler, kadınlar için faaliyet gösteren araştırma merkezleri, yaşlıların, göçmenlerin ve diğer dezavantajlı grupların durumunu inceleyen birimler ön plana çıkmaktadır. Öğrencilere sağlanan yurt hizmetleri genel olarak Kredi ve Yurtlar Genel Müdürlüğüne bağlı yurtlar vasıtasıyla gerçekleştirilmektedir. Fakat İstanbul Üniversitesinin devlet destekli yurtların dışında kendisine ait iki adet daha yurdu bulunmaktadır. Üniversitelerdeki yemekhaneler öğrencilere hem ekonomik rahatlık hem de kolay erişilebilirlik sağlaması açısından oldukça önemlidir. Bu bağlamda üniversitelerin genel olarak yemekhane sayılarını ve kapasitelerini artırma yoluna gittikleri görülmüştür. Karabük Üniversitesi de mevcut yemekhaneleri ile bu hizmeti gerçekleştirmektedir. Yemekhanelerde sunulacak olan yemeklerin bir aylık programının internet üzerinden duyurulması öğrenciler için büyük kolaylık sağlamaktadır. Çünkü her insan her yemekten yemeyebilir. Fakat burada bahsedilmesi gereken önemli bir konu bilgi paylaşımı eksikliğidir. Gazi Üniversitesindeki mutfaklarda yapılan yemekler için hangi marka ürünlerin kullanıldığı internet sayfası üzerinden paylaşılmaktadır. Bu konu özellikle alerjik rahatsızlıkları olan bireylerin sağlığı için oldukça önemlidir. Diğer üniversitelerin de tıpkı Gazi Üniversitesi gibi mutfaklarında yapılan yemeklerde hangi markaların kullanıldığının bilgisini paylaşmaları faydalı bir hizmet olacaktır. Başka bir olumlu örnek İstanbul Üniversitesi yemekhanelerinde sağlanan vegan ve diyet menüleridir. Sağlıklı yaşam için sağlıklı beslenmenin önemi tartışılmaz bir husustur.

Engellilik konusu tüm üniversitelerin üzerinde yoğun olarak çalıştığı bir konudur. Engelli bireylerin topluma kazandırılması için üniversitelerin sağladığı uygulamalar son dönemlerde oldukça yükselişe geçmiştir. YÖK, geliştirdiği uygulamalar ile bu konuya büyük önem vermektedir. Üniversitelerde bulunan engelli öğrenci birimleri, engelliler uygulama ve araştırma merkezleri bu alanda çalışmalar yürüten birimlerdir. Gazi Üniversitesi engellilik ile ilgili tüm konuları Engelli Öğrenci Birimi vasıtasıyla gerçekleştirmektedir. İstanbul Üniversitesi ise Engelliler Uygulama ve Araştırma Merkezi bünyesinde oluşturduğu alt birimler ile bu çalışmalarını

yürütmektedir. Bu birimler arasında Engelli Öğrenci Birimi ve Engellilik Araştırma Ana Bilim Dalı da mevcuttur. KBÜ’de ise Engelli Öğrenci Birimi bu çalışmaları yürütmektedir. Gazi Üniversitesinde engelli öğrencilerin faydalanabileceği bir kılavuz bulunmaktadır. Bu kılavuz engelli öğrencilerin üniversitedeki ihtiyaçlarının giderilmesi için kolaylık sağlayan bir rehberdir. Engelli öğrenciler için hem Gazi Üniversitesinde hem de İstanbul Üniversitesinde sağlanan ders notu sağlama hizmeti dikkat çeken bir uygulamadır. KBÜ’de bu tür uygulamalar öğrenciler tarafından talep edildiği takdirde sağlanabilmektedir. Üç üniversitenin de kütüphanesi internet üzerinden engelli bireylerin erişebileceği dokümanlar sunmaktadır. Fakat Gazi Üniversitesi, kütüphanesinde bulunan görme engelliler birimi Braille basım merkezi ile görme engelli bireyler için de basılı kaynak sağlayabilmektedir. Ayrıca Gazi Üniversitesi ile İstanbul Üniversitesi web sayfaları bu konuda daha sade daha açıklayıcı bir tema kullanmaktadırlar. Engelli bireyler için internet üzerinden sağlanan kaynak desteği tıpkı İstanbul Üniversitesi’nde olduğu gibi ayrı bir web adresi üzerinden sağlanmalıdır. Bu sayede kaynaklara kolaylıkla erişim sağlanabilir. Kütüphane içerisinde tekerlekli sandalye kullanıcıları için özel odalar tahsis edilmelidir. Bu odalardaki mobilyaların tekerlekli sandalye kullanıcısının rahat hareket edebileceği şekilde dizayn edilmesi gerekir. Hacettepe Üniversitesi kütüphanesinde bulunan engelli grup çalışma odası bu konu için güzel bir örnektir. Kütüphaneler ile ilgili bir diğer güzel örnek Boğaziçi Üniversitesi’nde bulunan görme engelliler teknoloji ve eğitim laboratuvarıdır. Bu birimde görme engelli bireylerin faydalanabilmesi için sesli kitaplar sunulmaktadır. Bu sesli kitaplar gönüllü okuyucuların seslendirmesiyle oluşturulmaktadır (Koca ve Yılmaz, 2017, s. 124).

Üniversitelerde kadınlar, çocuklar ve yaşlılar için de hem fikir üretici hem de sosyal sorumluluk gerçekleştirici uygulamalar mevcuttur. Türkiye’deki üniversitelerin bünyesinde kadınların toplumda karşılaştıkları sorunların çözümü için stratejiler üreten araştırma merkezleri kurulmaktadır. Kadın Sorunları Uygulama ve Araştırma Merkezi olarak bilinen bu merkezlerde kadınların sosyal hakları, gelişimleri, iş hayatındaki etkinlikleri, sağlık durumları ve karşılaştıkları şiddetin önlenmesi için çalışmalar yürütülmektedir. Üniversitelerinde bu merkezlerin düzenledikleri kurslar, eğitimler, konferanslar, sosyal ve kültürel etkinlikler mevcuttur. Gazi Üniversitesi ve İstanbul Üniversitesinde bu tür etkinliklerin sayısının daha fazla olduğu görülmüştür. Elbette bu durum bu iki üniversitenin büyük şehirlerde bulunmasıyla doğrudan ilişkilendirilebilir.

İstanbul Üniversitesinde bu etkinliklerin düzenli olarak yapıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca İstanbul Üniversitesinde bu merkeze bağlı Kadın Araştırmaları Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans Programı da aktif olarak öğrenci kabul etmektedir. Merkez, Kadın Araştırmaları Dergisi ismiyle süreli yayınlar da çıkarmaktadır.

Üniversitelerde çocukların hem okul öncesi eğitimleri için hem üniversite ortamı hakkında bilgilendirilmeleri için hem de üstün yeteneklilerin desteklenmesi için faaliyetler mevcuttur. Bunların yanında dezavantajlı gruplara dâhil olan çocuklar için de sosyal sorumluluk etkinlikleri düzenlenmektedir. KBÜ bu konuda diğer üniversitelerden geri kalmamış, aksine öncülük edecek bir konuma gelmiştir. Türkiye’deki çocuk üniversitesi kavramının kullanımının üniversitelere göre farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Örneğin KBÜ’de üstün yetenekli çocukların eğitildiği merkeze bu isim verilirken, İstanbul Üniversitesinde hem üstün yetenekli çocukların hem de diğer tüm çocukların başvurabileceği ve çeşitli konularda eğitim verilerek çocukların donanım sahibi olabilmelerinin amaçlandığı bir merkezi ifade etmektedir. Elbette üstün yeteneklilerin eğitimi ile diğer çocukların aldıkları eğitim programı farklıdır. Bu merkezlerin yanında Çocuk Koruma Uygulama ve Araştırma Merkezleri de dikkat çekmektedir. İstanbul Üniversitesinde de örneği olan bu merkezlerde özellikle çocuk hakları konusunda toplumun bilinçlendirilmesi için sempozyum, panel ve kurs gibi etkinlikler düzenlenmektedir. Her ne kadar KBÜ’de böyle bir merkez olmasa da çocukların korunmaları ve desteklenmeleri için yapılan farklı uygulamalar göze çarpmaktadır. Şehir kütüphanesinde çocuk hakları köşesinin açılması, ilkokullara ziyaretler yapılarak ihtiyaç sahibi çocuklara materyal desteği sağlanması, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü yurtlarında kalan çocuklara üniversitede eğitimler verilmesi bu konuya verilecek olumlu uygulamalardır.

Üniversiteler toplumdaki yaşlı bireyler için de çalışmalar yürütmektedir. Bu çalışmalar da tıpkı diğer sosyal çalışmalar gibi hem teorik hem de pratik düzeyde sağlanabilmektedir. Üniversitelerin Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve yerel yönetimler ile ortak bir şekilde yürüttüğü sosyal programlar ve eylem planları dikkat çekmektedir. Ayrıca Akdeniz Üniversitesi, Hacı Bayram Veli Üniversitesi ve Ankara Üniversitesinde örnekleri bulunan Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezleri ile yaşlıların refah seviyelerini yukarıda tutmaları için çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalar daha çok bilgilendirici konferans, panel, söyleşi ve yaşlı bakımı ile ilgili eğitimlerin düzenlenmesi ile gerçekleştirilmektedir. Üniversiteler

bireysel olarak değerlendirildiğinde ise özellikle yerel düzeyde etkinliklerin varlığından söz etmek mümkündür. KBÜ özelinde değerlendirildiğinde yaşlıların kendilerini yalnız hissetmemeleri için yapılan huzurevi ziyaretleri ön plana çıkmaktadır. Bunun yanında yine huzurevlerinde kalan yaşlılar için yemek programlarının düzenlendiği tespit edilmiştir. Büyükşehirlerde yer alan üniversitelerde yaşlılar ile ilgili etkinliklerin diğer şehirlerdeki üniversitelere göre daha sık düzenlendiği fark edilmiştir. Elbette bu durum büyük şehirlerde daha çok insanın bir arada yaşaması ve dolayısıyla daha çok sayıda etkinlik ihtiyacının oluşması ile de bağlantılıdır. Yaşlılık konusunda yerel düzeyde farkındalığın sağlanabilmesi için özellikle KBÜ gibi küçük şehirlerde yer alan üniversitelerin biraz daha ön plana çıkmaları gerekmektedir. Çünkü bu tür küçük şehirlerde yer alan üniversiteler toplumun bilinçlendirilmesi için en fazla bilgi birikimine sahip kurumlardır. Tüm bunların yanında genel olarak Türkiye’deki üniversitelerin sağladıkları hizmetlerin topluma yeterince iyi duyurulamadığı fark edilmektedir. Küresel olarak internet çağı olarak da nitelendirilen bu dönemlerde daha fazla bilgilendirici yöntemler uygulanmalıdır. Üniversitelerin resmî web sayfalarının karışıklıktan uzak daha anlaşılır temalar üzerinde dizayn edilmesi gerekmektedir. Bazı birimlerin web sayfalarında sadece birimin adı yazmakta, onun dışında başka hiçbir bilgi bulunmamaktadır. Teknoloji ve internet çağı olarak nitelendirilen bu dönemde artık bilgi bankası eksikliğinin giderilmesi gerekmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti Devleti toplumdaki refah seviyesini olabilecek en üst seviyede tutmak için sosyal hizmet alanında politikalar üretmekte ve destek sağlamaktadır. Devletin bu konuda yükseköğretim kurumlarına sağladığı olanaklar azımsanmayacak derecede fazladır ve gün geçtikçe de artmaya devam etmektedir. “Türkiye’de Kamu Üniversiteleri ve Sosyal Hizmet İlişkisi: Karabük Üniversitesi Örneği” isimli bu çalışmada ortaya koyulan tespit ve analizler, somut olarak Karabük Üniversitesi bağlamında değerlendirilmiştir. Fakat bu değerlendirmeler aslında tüm kamu üniversitelerini içine alan ortak bir paydaya hitap etmektedir. Sosyal hizmet toplumdaki tüm bireyleri kapsayan bir uygulama alanıdır. Var olan bir sorunu çözebilmek için de sosyal hizmet yaklaşımlarından faydalanılır. Üniversiteler de sosyal yaşamda karşılaştıkları engelleri aşabilmek için yine sosyal hizmet yaklaşımlarına göre analiz geliştirmelidirler. 2007 yılında kurulan Karabük Üniversitesi her sene üzerine koyarak ilerlemekte ve gelişimini sürdürmektedir. Üniversitenin gelişmesi Karabük

şehrini de olumlu etkilemektedir. Toplumun sosyal anlamda gelişmesi de yine üniversitenin yürüttüğü faaliyetlerin tutarlı ve etkili olmasıyla doğrudan ilişkilidir. Bu çalışmanın da toplumun yararına ve gelişimine katkı yapacak diğer kaynakların arasında kendisine yer bulması beklenmektedir.

KAYNAKÇA

- Abul, L.L. (2018). Ailenin Yaşlı Üyeleriyle İlişkiler. Diyanet Aile Dergisi, Ekim 2018, 4-9.
- Acar, H. Ve Duyan, G. Ç. (2003). Dünyada Sosyal Hizmet Mesleğinin Ortaya Çıkışı ve Gelişimi. Toplum ve Sosyal Hizmet, 14(1), 1-19. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsh/issue/48446/613679>. Erişim Tarihi: 06.12.2021.
- Acar, H. ve Negiz, N. ve Akman, E. (2013). Sosyal Politika ve Kamu Yönetimi Bileşenleriyle Sosyal Hizmet Temelleri ve Uygulama Alanları. Ankara: Maya Akademi Yayın Eğitim ve Danışmanlık.
- Adalet Bakanlığı. (2011). Çocuk Koruma Hizmetlerinde Koordinasyon Strateji Belgesi. Erişim Adresi: <http://www.manevisosyalhizmet.com/wp-content/uploads/2014/01/cocukkorumahizmetlerindekoordinasyonstratejibelgesi.pdf>. Erişim Tarihi: 03.02.2022.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2022). Engelli ve Yaşlı İstatistik Bülteni. Erişim Tarihi: https://www.aile.gov.tr/media/105389/eyhgm_istatistik_bulteni_mart_2022.pdf. Erişim Tarihi: 25.03.2022.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2018). Kadının Güçlenmesi Strateji Belgesi ve Eylem Planı 2018-2023. Erişim Adresi: www.aile.gov.tr/media/6315/kadının-güçlenmesi-strajesi-belgesi-ve-eylem-planı-2018-2023.pdf. Erişim Tarihi: 08.02.2022.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2021). Kadına Yönelik Şiddetle Mücadele IV. Ulusal Eylem Planı 2021-2025. Erişim Adresi: <https://www.aile.gov.tr/media/82082/kadına-yönelik-siddetle-mucadele-iv-ulusal-eylem-planı-2021-2025.pdf>. Erişim Tarihi: 05.02.2022.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2013). Türkiye’de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı Uygulama Programı. Erişim Adresi: tatd.org.tr/geriatri/wp-content/uploads/sites/14/2021/11/TÜRKİYEDE-YAŞLILARIN-DURUMU-VE-YAŞLANMA-ULUSAL-EYLEM-PLANI-UYGULAMA-PROGRAMI-2013.pdf. Erişim Tarihi: 02.10.2021.
- Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı. (2020). 2020 Yılı Yaşlı Nüfus İstatistik Bülteni. Erişim Adresi: <https://www.aile.gov.tr/eyhgm/sayfalar/istatistikler/yasli-nufus-istatistikleri-bulteni/>. Erişim Tarihi: 18.09.2021.
- Aktan, M. C. (2020). “Engellilik, Sivil Toplum ve Sosyal Hizmet”. Tekindal, M. & Özden, S. A. Engellilik Alanında Sosyal Hizmet Kuram ve Uygulamaları (s. 217-232). Haziran 2020. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.

- Alp, S. (2009). Bir Refah Devleti Düşüncesinin Gelişimi ve Bir Liberal Alternatif Olarak Üçüncü Sektör. *Maliye Dergisi*, 156. 265-279. Erişim Adresi: https://ms.hmb.gov.tr/uploads/2019/09/16.Salih_.ALP_.pdf.
- Ankara Üniversitesi. Yaşlılık Çalışmaları Uygulama ve Araştırma Merkezi Faaliyet Alanı. Erişim Adresi: <http://yasam.ankara.edu.tr/faaliyet-alani/>. Erişim Tarihi: 20.06.2021.
- Arı, S. (2019). Açık ve Uzaktan Eğitimde Görme Engellilerin Desteklenmesi AÖF Ders Kitapları İçin Erişilebilirlik Araştırması, Doktora Tezi. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aslantürk, H. (2020). “Dünyada ve Türkiye’de Engelli Bakım Modelleri”. Tekindal, M. & Özden, S. A. *Engellilik Alanında Sosyal Hizmet Kuram ve Uygulamaları* (s. 175-198). Haziran 2020. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- Babaoğlu, C. (2015). Türkiye’de Engelli Politikaları ve Sivil Toplum Örgütlerinin Kentsel Engelli Politikalarına Etkisi: Ankara Örneği, Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Başbakanlık Kadın Statüsü Genel Müdürlüğü. (2008). Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ulusal Eylem Planı 2008-2013. Erişim Adresi: www.aile.gov.tr/media/6314/toplumsal-cinsiyet-esitligi-ulusal-eylem-planı-2008-2013.pdf. Erişim Tarihi: 22.10.2021.
- Bildiren, A., & Korkmaz, M. (2018). TONİ-3 Zekâ Testinin Üstün Yetenekli Çocuklarda Güvenirlik ve Geçerlilik İncelemesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi*, 19(3), 403-421 doi: 10.21565/ozelegitimdergisi.338727.
- Bilsem Nedir? Erişim Adresi: <https://www.bilsemonline.com/bilsem-nedir>. Erişim Tarihi: 12.02.2021.
- Birleşmiş Milletler. (2019). New Measures of Population Ageing (Nüfus Yaşlanmasının Yeni Önlemleri). Erişim Adresi: https://www.un.org/development/desa/pd/sites/www.un.org.development.desa.pd/files/unpd_egm_201902_s1_sergeischerbov.pdf. Erişim Tarihi: 10.09.2021.
- Cantürk, F. D. (2017). Evde Engelli Bakım Ücreti Hizmetlerinin Sosyal Modeli Gerçekleştirmedeki Rolü, Doktora Tezi. Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çetin, H. (2018). Sosyal Hizmet Yönetimi Bugünü ve Yarını. Ankara: Nika Yayınevi.
- Demir, A. (2016). Kentsel Yaşamda Fiziksel Engellilerin Aile İnşa Süreci: İzmir Örneği, Doktora Tezi. İzmir: Ege Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- Demirbilek, M. (2017). Family Counseling and Social Work in the Context of Social Policy and Family Policies (Sosyal Politika ve Aile Politikaları Bağlamında Aile Danışmanlığı ve Sosyal Hizmet). Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care, 11 (4), 278-287. Erişim Adresi: <https://doi.org/10.21763/tjfmpe.35985>. Erişim Tarihi: 28.09.2021.
- Durduran, Y. (2009). Engelli Çocukların Engellilikleri Dışındaki Sağlık Sorunları ve Sağlık Hizmetinden Yararlanma Durumları: Kontrollü Saha Çalışması, Doktora Tezi. Konya: Selçuk Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Duyan, V. (2019). Sosyal Hizmet: Temelleri, Yaklaşımları ve Müdahale Yöntemleri. Ankara: Nar Yayınevi.
- Dünya Sağlık Örgütü. Yaşlılık. Erişim Adresi: https://www.who.int/health-topics/ageing#tab=tab_1. Erişim Tarihi: 12.09.2021.
- Ege, G. (2020). “Engelli Çocuk ve Gençlerle Sosyal Hizmet”. Tekindal, M. & Özden, S. A. Engellilik Alanında Sosyal Hizmet Kuram ve Uygulamaları (s. 87-102). Haziran 2020. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- Engelliler Hakkında Kanun. (2005, 1 Temmuz). Resmî Gazete (Sayı: 25868). Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.5378.pdf>. Erişim Tarihi: 12.06.2021.
- Engelli ve Yaşlı Hizmetleri Genel Müdürlüğü Tarihçesi. Erişim Adresi: <https://www.aile.gov.tr/eyhgm/kurumsal/kurum-hakkinda/>. Erişim Tarihi: 26.01.2021.
- Eroğlu, T. (2013). “Kamu Yönetiminde Sosyal Hizmetler”. Acar, H. vd. Sosyal Politika ve Kamu Yönetimi Bileşenleriyle Sosyal Hizmet Temelleri ve Uygulama Alanları (s. 25-42). Mart 2013. Ankara: Maya Akademi Yayın Eğitim ve Danışmanlık.
- Eryılmaz, B. (2015). Kamu Yönetimi, Düşünceler-Yapılar-Fonksiyonlar-Politikalar. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Gazi Üniversitesi. Engelli Öğrenci Kılavuzu. Erişim Adresi: <https://engelli-ogrenci-birimi.gazi.edu.tr/view/page/188764>. Erişim Tarihi: 16.06.2021.
- Gazi Üniversitesi. Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlığı. Erişim Adresi: <https://mediko.gazi.edu.tr/view/page/20747/>. Erişim Tarihi: 15.06.2021.
- Gazi Üniversitesi. Sosyal İşler Kurum Koordinatörlüğü İş Akış Şeması. Erişim Adresi: <https://sosyalisler.gazi.edu.tr/view/page/287329/is-akis-semasi>. Erişim Tarihi: 15.06.2021.

- Gümüş, İ. (2018). Tarihsel Perspektifte Refah Devleti: Doğuş, Yükseliş ve Yeniden Yapılanma Süreci. 1(1), 33-66. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jpaljournal/issue/37016/424484>.
- Günel, P. (2010). Avrupa Birliği'nin Sosyal Politikası Çerçevesinde Güney Avrupa Sosyal Devlet Modeli ve Türkiye, Sosyal Yardım Uzmanlık Tezi. Ankara: Başbakanlık Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Genel Müdürlüğü.
- Güneş, E. (2021). Sosyal Hizmet Perspektifinden Üstün Yetenekliler. İstanbul: Çizgi Kitabevi.
- Güven, D. & Diken, İ. H. (2014). Otizm Spektrum Bozukluğu Olan Okul Öncesi Çocuklara Yönelik Sosyal Beceri Öğretim Müdahaleleri. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Özel Eğitim Dergisi, 15 (01) , 19-38 . DOI: 10.1501/Ozlegt_0000000190.
- International Federation of Social Workers. Erişim Adresi: <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>. Erişim Tarihi: 13.05.2020.
- İstanbul Üniversitesi. Öğrenci Kültür Merkezi. Erişim Adresi: <https://sks.istanbul.edu.tr/tr/content/ogrenci-kultur-merkezi/tanitim>. Erişim Tarihi: 20.07.2021.
- İstanbul Üniversitesi. Tanıtım Kataloğu. Erişim Adresi: <https://sks.istanbul.edu.tr/tr/content/tanitim-katalogu/tanitim-katalogu>. Erişim Tarihi: 20.07.2021.
- Jarolmen, J. (2017). Okul Sosyal Hizmeti Bir Uygulama Klavuzu. Ankara: Nika Yayınevi.
- Kara, H. Z. (2018). Üniversite Öğrencilerinin Karşılaştıkları Sorunların Çözümüne Yönelik Bir Model Önerisi: Üniversite Sosyal Hizmeti, Yüksek Lisans Tezi. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karabük Üniversitesi Çocuk Gelişimi Uygulama ve Araştırma Merkezi Demir Çocuk Anaokulu Uygulama Yönergesi. (2018). Erişim Adresi: <https://www.karabuk.edu.tr/belgeler/cocukgelisimiyonerge.pdf>.
- Karabük Üniversitesi Çocuk Gelişimi Uygulama ve Araştırma Merkezi Yönetmeliği. (2013, 26 Kasım). Resmî Gazete (Sayı: 28833). Erişim Adresi: https://www.karabuk.edu.tr/belgeler/cocuk_gelisimi.pdf.
- Karabük Üniversitesi'nde Sağlanan Beslenme Hizmetleri. Erişim Adresi: <https://sks.karabuk.edu.tr/icerikGoster.aspx?K=S&id=76&BA=index.aspx>. Erişim Tarihi: 12.09.2020.

- Karabük Üniversitesi. Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlığı. (2019). KBÜ Rehber. Karabük: Karabük Üniversitesi Yayınları.
- Karabük Üniversitesi. Sağlık, Kültür ve Spor Daire Başkanlığı. 2016-2021 Yılları Arası Yayımlanan Faaliyet Raporları. Erişim Adresi: sks.karabuk.edu.tr. Erişim Tarihi: 03.01.2021.
- KBÜ’de Düzenlenen Sosyal Sorumluluk Faaliyetleri. Erişim Adresi: <https://kulliye.karabuk.edu.tr/>. Erişim Tarihi: 14.10.2021.
- KBÜ’de Uygulanan Çocuk Üniversitesi Hakkında. Erişim Adresi: <https://cocukuni.karabuk.edu.tr/icerikGoster.aspx?K=S&id=1&BA=index.aspx>. Erişim Tarihi: 09.02.2021.
- Kesgin, B. (2020). Kamu Sorumluluğunda Sosyal Hizmet. İstanbul: Açılım Kitap Yayınları.
- Kılıç, C. (2021). Engellilere Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamaları: Bibliyometrik Haritalama. ETÜ Sentez İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi. Sayı: 5, 1-18. Erişim Adresi: <https://dergi.erzurum.edu.tr/iibf/article/view/52>.
- Kılıçoğlu, S., Devrim, H. ve Araz, N. (1973). Meydan Larousse. İstanbul: Meydan Gazetecilik ve Neşriyat.
- Korkmaz, G. (2005). Siyasal Katılma ve Üniversite Gençliği Bilkent, Başkent, Ankara ve Gazi Üniversiteleri Örnekleri, Doktora Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koca, Y. D. ve Yılmaz, P. (2017). Engelliler için Mekân Düzenlemelerinde Kapsayıcı Tasarım. Ankara: Anadolu Üniversitesi Basımevi.
- Kovancı, O. (2003). Kapitalizm, Yoksulluk ve Yoksullukla Mücadelede Tarihsel Bir Deneyim: İngiliz Yoksul Yasaları. Ankara: Mülkiyeliler Birliği Vakfı Yayınları.
- Köksal, B. (2021). Türkiye’de Engellilere Yönelik Sosyal Hizmet Uygulamalarında Belediye-Sivil Toplum İlişkisi: Kocaeli Büyükşehir Belediyesi Örneği, Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Kumaş, Ö. A. (2020). “Engellilik Kavramı”. Tekindal, M. & Özden, S. A. Engellilik Alanında Sosyal Hizmet Kuram ve Uygulamaları (s. 19-32). Haziran 2020. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- Millî Eğitim Bakanlığı. (2013). Özel Yetenekli Bireyler Strateji ve Uygulama Planı 2013-2017. Erişim Adresi: https://orgm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2013_10/25043741_zelyeteneklibireylerstratejiveuygulamaplan20132017.pdf. Erişim Tarihi: 08.09.2021.

- National Institute on Aging (Ulusal Yaşlanma Enstitüsü). NIA Hakkında. Erişim Adresi: <https://www.nia.nih.gov/about/advances-aging-and-alzheimers-research>. Erişim Tarihi: 18.09.2021.
- Negiz, N. ve Akman, E. (2013). Sosyal Devlet, Sosyal Hizmet ve Yerel Yönetimler. Acar, H. vd. Sosyal Politika ve Kamu Yönetimi Bileşenleriyle Sosyal Hizmet Temelleri ve Uygulama Alanları (s. 43-64). Mart 2013. Ankara: Maya Akademi Yayın Eğitim ve Danışmanlık.
- Özbesler, C. ve Duyan, V. (2009). Okul Ortamlarında Sosyal Hizmet. Eğitim ve Bilim, 34(154). 1300-1337. Erişim Adresi: <http://egitimvebilim.ted.org.tr/index.php/EB/article/view/545>.
- Özdemir, S. (2004). Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti, Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Özden, S. A. (2020). “Engellilik İle İlgili Modeller”. Tekindal, M. & Özden, S. A. Engellilik Alanında Sosyal Hizmet Kuram ve Uygulamaları (s. 33-42). Haziran 2020. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- Özkan, Y. ve Selcik, O. (2016). Okul Sosyal Hizmeti’nin Okul Erken Terki Üzerine Potansiyel Etkisi. Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi, 9(43), 1275-1281. ErişimAdresi: https://www.sosyalarastirmalar.com/cilt9/sayi43_pdf/4sosyoloji_psikoloji_felsefe/ozkan_yasemin.pdf.
- Öztürk, M. ve Kula, N. (2017). Engellilerin Yaşadığı Sorunlar Nelerdir? Erişim Adresi: <https://www.youtube.com/watch?v=h1bGqEQTvm0>. Erişim Tarihi: 17.06.2021.
- Reçber, B. (2019). Sosyal Hizmetin Gelişiminde Türkiye’nin Konumu: Teorik Bir Analiz. Toplum ve Sosyal Hizmet, 30(2), 715-738. Erişim Adresi: <https://doi.org/10.33417/tsh.572233>.
- Sağlık Bakanlığı. (2007). Türkiye’de Yaşlıların Durumu ve Yaşlanma Ulusal Eylem Planı. Erişim Adresi: <https://sgb.saglik.gov.tr/Eklenti/34232/0/turkiyede-yaslilarin-durumu-ve-yaslanma-ulusal-eylem-planipdf.pdf>. Erişim Tarihi: 13.08.2021.
- Sağlık ve Sosyal Yardım Vakfı. (2021). Yaşlılık ve Sosyal Hizmetler. Erişim Adresi: <https://ssyv.org.tr/wp-content/uploads/2021/12/yaslilikvesosyalhizmetler.pdf>. Erişim Tarihi: 18.12.2021.
- Savaş, G., Ertan, S. ve Yol, F. (2018). Türkiye’deki Üniversitelerin Kadın Araştırmaları Merkezleri Profili Araştırması. Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 17(68), 1527-1547. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esosder/issue/39008/390995>. Erişim Tarihi: 19.02.2022.

- Sosyal Güvenlik Kurumu. Genel Sağlık Sigortası. Erişim Adresi: www.sgk.gov.tr. Erişim Tarihi: 16.07.2021.
- Sosyal Hizmetler Kanunu. (1983, 24 Mayıs). Resmî Gazete (Sayı: 18059). Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2828.pdf>.
- Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği. (1995). Türkiye’de Sosyal Hizmetler. 2000’li Yıllara Doğru Sosyal Devletin Gerçekleştirilmesinde Sosyal Hizmetlerin Yeri ve Önemi, Sosyal 4. Ulusal Sosyal Hizmetler Konferansı: 1995 – Ankara: Volkan Matbaacılık, Yayın No: 1.
- Snoubar, Y. (2017). Uluslararası Öğrencilerin Sorunları ve Sosyal Hizmet Gereksinimleri. Ankara: Gece Kitaplığı.
- Taşgın, N. Ş., Özel, H. (2011). Türkiye’de Sosyal Hizmetlerin Dönüşümü. Toplum ve Sosyal Hizmet, 22 (2), 175-190. Erişim Adresi: <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tsh/issue/48441/613671>.
- Taşgın, N. Ş., Tekin, U. (2013). Türkiye’de Sosyal Hizmetin Temel Karakteristikleri ve Güncel Görünümü (s. 119-135). Mart 2013. Ankara: Maya Akademi Yayın Eğitim ve Danışmanlık.
- Tekindal, M. ve Özden, S. (2020). Engellilik Alanında Sosyal Hizmet Kuram ve Uygulamaları. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- Thompson, N. (2013). Kuram ve Uygulamada Sosyal Hizmeti Anlamak. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Tınar, Y. (2018). Engellilere Yönelik Hizmetlerin Yönetimi ve Sunumu: Karşılaştırmalı Bir Değerlendirme, Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Ana Bilim Dalı.
- Times Higher Education 2021 Yılı Dünya Üniversiteleri Sıralaması. Erişim Adresi: <https://kulliye.karabuk.edu.tr/>. Erişim Tarihi: 08.06.2021.
- Tomanbay, İ. (2002). Türkiye’nin Sosyal Politikası İçinde Sosyal Hizmetlerin Durumu. İ. Tomanbay (Haz.). Avrupa Birliği Sürecinde Türkiye’de Sosyal Hizmet Politikaları, Sosyal Hizmet Sempozyumu (Uluslararası Katılımlı): 25-26 Ocak 2001 - Ankara: Bildiriler (s. 26-35). Ankara: H.Ü. Sosyal Hizmetler Yüksekokulu, Yayın No: 011.
- Tural, D. (2011). Üniversite Öğrencilerinin Üniversite ve İdeal Üniversite Algıları (Gaziantep Üniversitesi Örneği), Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep: Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

- TÜİK. (2013). Nüfus ve Konut Araştırması, 2011. Erişim Adresi: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Nufus-ve-Konut-Arastirmasi-2011-15843>. Erişim Tarihi: 30.04.2021.
- TÜİK. (2011). Nüfus ve Konut Araştırması Engellilik Araştırma Sonuçları. Erişim Adresi: <https://www.aile.gov.tr/media/5677/nufus-ve-konut-arastirmasi-engellilik-arastirma-sonuclari.pdf>. Erişim Tarihi: 29.04.2021.
- TÜİK. (2010). Özürlülerin Sorun ve Beklentileri Araştırması. Erişim Adresi: <https://www.aile.gov.tr/media/5602/ozurlulerin-sorun-ve-beklentileri-arastirmasi-2010.pdf>. Erişim Tarihi: 29.04.2021.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası. (1982, 18 Ekim). Resmî Gazete (Sayı: 17863). Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2709.pdf>. Erişim Tarihi: 15.09.2020.
- Türkiye Down Sendromu Derneği. (2018). Erişim Adresi: <https://www.downturkiye.org/engelliler-icin-saglanan-maddi-ve-sosyal-yardimlar>. Erişim Tarihi: 03.05.2021.
- Utku, M. B. (2020). “Engellilik Sorunları ve Çözümler”. Tekindal, M. & Özden, S. A. Engellilik Alanında Sosyal Hizmet Kuram ve Uygulamaları (s. 71-86). Haziran 2020. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık Eğitim Danışmanlık Tic. Ltd. Şti.
- Veri Tabanına Kayıtlı Engelli Sayısı. (2020). Demirören Haber Ajansı. Erişim Adresi: <https://www.dha.com.tr/yurt/bakan-selcuk-veri-tabaninda-kayitli-engelli-sayisi-2-milyon-530-bin-376/haber-1784617>. Erişim Tarihi: 25.03.2021.
- Yaman, M., Karakulak K. ve Dağlar, F. (2015). Kavramlar ve Kuramlar Bağlamında Sosyal Hizmeti Tanımak ve Anlamak. İstanbul: Açılım Kitap Yayınları.
- Yükseköğretim Kanunu. (1981, 4 Kasım). Resmî Gazete (Sayı: 17506). Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2547.pdf>. Erişim Tarihi: 19.01.2021
- Yükseköğretim Kurulu. Akademide Kadın Çalışmaları Birimi. Erişim Adresi: <https://kadincalismalari.yok.gov.tr/DuyuruBelgeleri/2020/kasaum-bilgileri/kasaum-iletisim.pdf>. Erişim Tarihi: 05.02.2022.
- Yükseköğretim Kurulu Engelli Öğrenci Komisyonu Hakkında. Erişim Adresi: <https://engelsiz.yok.gov.tr/hakkimizda>. Erişim Tarihi: 22.01.2021.
- Yükseköğretim Kurulu. Ortak Proje Yürütülen Kurumlar. Erişim Adresi: <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Projeler/aile-ve-sosyal-politikalar-bakanligi.aspx>. Erişim Tarihi: 18.11.2021.

Yükseköğretim Kurulu Öğrenci İstatistikleri. Erişim Adresi: <https://istatistik.yok.gov.tr/>. Erişim Tarihi: 10.09.2020.

Yükseköğretim Kurulu. 2021 Yılı Engelsiz Üniversite Ödülleri. Erişim Adresi: <https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2021/2021-engelsiz-universite-odulleri-odul-toreni.aspx>. Erişim Tarihi: 30.05.2021.

Yükseköğretim Kurumları Engelliler Danışma ve Koordinasyon Yönetmeliği. (2010, 14 Ağustos). Resmî Gazete (Sayı: 27672). Erişim Adresi: <https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=14214&MevzuatTur=7&MevzuatTertip=5>. Erişim Tarihi: 23.01.2021.

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1: Türkiye’deki Engelli Bireylerin Engel Türü, Cinsiyet, Yerleşim Yeri, Özur Oranı ve Yaş Grubuna Göre Dağılımı	41
Tablo 2: YÖK 2021 Engelsiz Program Nişanı Kazanan Üniversiteler, Programlar ve Engel Türleri	53
Tablo 3: Hayatın Herhangi Bir Döneminde Eş veya Birlikte Olunan Kişi Tarafından Maruz Bırakılan Fiziksel ve/veya Cinsel Şiddet Yaygınlık Tahminleri.....	56
Tablo 4: Türkiye’de Hayatın Herhangi Bir Döneminde Eş veya Birlikte Olunan Kişi Tarafından Maruz Bırakılan Fiziksel ve/veya Cinsel Şiddete Maruz Kalmış Kadınların Bölgelere Göre Dağılımı (2008-2014).....	57
Tablo 5: 2021 Yılında Türkiye’deki Kamu ve Özel Kuruluşlara Ait Huzurevlerinin Sayısı, Kapasitesi ve Bakılan Kişi Sayısı	59
Tablo 6: Gazi Üniversitesinde 2020-2022 Yılları Arasında Kadınlar, Çocuklar, Yaşlılar ve Dezavantajlı Gruplar İçin Yapılan Bazı Etkinlikler	62-63
Tablo 7: İstanbul Üniversitesinde 2020-2022 Yılları Arasında Çocuklar, Kadınlar, Engelliler ve Uluslararası Öğrenciler İçin Düzenlenen Bazı Etkinlikler.....	65-66
Tablo 8: THE 2021 Dünya Üniversiteleri Sıralamasında Türkiye’den İlk 1000’e Giren Üniversiteler.....	67
Tablo 9: KBÜ 2020 Yılı Yemekhane Bilgileri	68-69
Tablo 10: KBÜ Aylık Yemek Adedi	69-70
Tablo 11: KBÜ 2021 Yılı Kısmi Zamanlı Çalıştırılan Öğrenci Sayısı ve Ödenen Ücret Tutarı.....	71
Tablo 12: 2019 ve 2020 Yıllarında Düzenlenen Etkinliklerin Bilgisi	81-82
Tablo 13: Öğrenci Kulüplerine Katılan Öğrenci Sayısı.....	82
Tablo 14: Öğrenci Kulüpleri Listesi	83-84
Tablo 15: 2020 Yılında Düzenlenen Çevrimiçi Etkinlikler	84
Tablo 16: KBÜ 2019 Yılı Sosyal Sorumluluk Projeleri Listesi	85-86
Tablo 17: 2019 Yılı Dezavantajlı Gruplar İçin Düzenlenen Faaliyetler.....	86

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1: Çevresi İçinde Birey Kavramı.....	27
Şekil 2: Sosyal Hizmette Hak Temelli Yaklaşım.....	46

ÖZGEÇMİŞ

Muhammet ADALAR ilk ve orta öğretimini Karabük’te Yazıköy İlköğretim Okulunda tamamladı. Lise eğitimini 2013 yılında Safranbolu Fatih Anadolu Lisesinde tamamladı. Lisans eğitimini ise Karabük Üniversitesi Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümünde tamamlayarak 2018 yılında mezun oldu.

